

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

DVACÁTÝ SEDMÝ ROČNÍK

8

VŘSR a společenský pokrok

„Říjnová revoluce je sociálně politická událost, jejíž velikost se stále hlouběji a plastičtěji odhaluje s každým novým krokem lidstva cestou společenského pokroku“

Vysazení ÚV KSSS z 31. 1. 1977

VŘSR, jejíž 60. výročí v letošním roce slavíme, se stala historickým mezníkem v životě sovětských pracujících, největší událostí 20. století a také historickým, dosud nejpokrokovějším přelomem ve vývoji lidstva.

Vzhledem k hloubce revolučních proměn, které VŘSR naplnila jako socialistická revoluce, vlivu, který měla a má na revoluční oddíly dělnické třídy a demokratické síly celého světa, místu a úloze země ve světovém vývoji, v níž zvítězila, se stala historickým přelomem ve vývoji světové civilizace.

Proto právem hodnotíme VŘSR jako nejradikálnější revoluci, jako historický předěl ve vývoji společnosti, který neodděluje pouze kapitalismus a socialismus jako dvě různé společenskoeconomické formace, ale jako mezník přesahující rámec dvou dějinných epoch přechodu lidstva od společnosti třídní ke společnosti beztřídní.

Poprvé v dějinách široké masy pracujících pod vedením marxisticko-leninské strany, na základě poznání zákonitostí společenského vývoje, uskutečnily hluboký převrat v dějinách.

Je přímo symbolické, že základní dokumenty, přijaté sověty dělnických, rolnických a vojenských zástupců bezprostředně po vítězné revoluci, obsahují ty ideje společenského pokroku, které byly výrazem odvážných tužeb vykořisťovaných mas. Osvobozená práce, svoboda, demo-

kracie, rovnoprávnost národů, spravedlivý mír a společenský pokrok vyjadřovaly základní hodnoty, které byly a jsou postupně naplňovány v SSSR a ostatních socialistických státech a jsou tužbami vykořisťovaných mas v různých kontinentech světa.

Říjnová revoluce urychlila dějinný pokrok. Byla potvrzením správnosti teoretických závěrů zakladatele vědeckého socialismu o vedoucí úloze dělnické třídy v čele s marxisticko-leninskou stranou v celém procesu výstavby socialistické a komunistické společnosti. Obrátili-li klasické marxismu-leninismu veškerou pozornost k dělnické třídě, jakožto k reálnému nositeli společenské emancipace, tj. skutečnému subjektu společenského pokroku, učinili tak proto, že pouze v této společenské třídě našli díky jejímu objektivnímu postavení v systému společenských vztahů záruky, že pravdivé poznání společenské reality nebude deformováno subjektivistickým zájmem a bude využito ve prospěch realizace společenského pokroku.

Světodějný význam VŘSR jako nositelky společenského pokroku vynikne, zkapitulujeme-li marxisticko-leninskou teorii společenského pokroku a její aktuálnost v současné epoše, naznačíme-li složité peripetie boje za společenský pokrok v třídních antagonistických společenskoeconomických formacích a kvalitativně nové podmínky realizace společenského pokroku po vítězné socialistické revoluci.

S ideou pokroku se nesetkáváme ve všech společenskoeconomických formacích. Ačkoli celé historie lidstva byla reálným bojem lidových mas, národů a států za uskutečnění společenského pokroku, idea pokroku se objevuje až v novověku, v době, kdy buržoazie jako relativně pokroková třída ekonomicky zmohutněla a počala uplatňovat nároky na své třídní, politické panství nad společností.

Od této doby se datují ideologické spory o hodnocení sociálních procesů a reálného vývoje jednotlivých společenských formací dodnes. Tyto spory se projevují a projevují v protikladných odpovědích na otázky: představoval kapitalismus pokrok ve srovnání s feudalismem, je socialismus pokrokovějším společenským řádem než kapitalismus, mají takové hodnotící soudy objektivní základ, existují zákony společenského pokroku, tj. objektivní, podstatné, nutné, vnitřní, opakující se stránky společenského pohybu, které mají vzestupný, progresivní charakter? Jaká je podstata společenského pokroku, jeho hybných sil a kritérií? Můžeme hovořit o pokroku v soudobých třídě antagonizujících společenských formacích? Jaká je povaha společenského pokroku za socialismu?

Tyto a podobné otázky nejsou spekulativní. I dnes je oblast společenského pokroku předmětem teoretických a praktických zájmů lidí, je předmětem vyhraněného teoretického a praktického boje tříd ve vnitropolitickém měřítku a národů a států v rozsahu mezinárodním.

Vědecká teorie společenského pokroku má v současné době význam pro pochopení charakteru soudobé epochy a vývojových tendencí světa. Souvisí s pochopením historického místa soudobého kapitalismu, ale především socialismu a revolučních perspektiv komunistické společnosti. Ne náhodou je oblast pokroku předmětem ostrého ideologického boje mezi kapitalistickou a socialistickou společností, neboť se do ní promítají dvě ideologie, prezentující třídní zájmy dvou světů.

Pokrokovými změnami nazýváme přírodní nebo společenské procesy, kterým je vlastní vývoj, orientovaný progresivním, tedy vzestupným směrem. Růst — pro živý organismus, přechod od nevědomosti k vědění — pro člověka, přeměna z třídy o sobě v třídu pro sebe — pro třídu, vznik socialismu — pro společnost, to vše vyjadřuje pokrokový vývoj.

Společenský pokrok je vývoj, který se

týká společnosti a vyjadřuje fázi vzestupného vývoje společnosti. Kategorie společenský pokrok tedy odráží a fixuje vzestupný charakter vývoje společnosti, zatímco kategorie společenského vývoje odráží protikladné progresivní i regresivní stránky, tendence společenského pohybu, vyjadřujícího jednotu a boj protikladů.

Marxisticko-leninská teorie pokroku se liší od nemarxistických teorií v tom, že nespojuje realizaci společenského pokroku se subjektivisticky, idealisticky, nehistoricky pojetými projekty budoucnosti, ale s vědeckou teorií společenského vývoje — s materialistickým pojetím dějin, které odráží objektivní stránky a zákonitosti společenského vývoje.

Metodologická přednost marxismu-leninismu a jeho teorie společenského pokroku je v tom, že skoncoval s úvahami o společenském pokroku vůbec a zvýrazňuje nevyhnutelnost konkrétní historického přístupu k dějinným procesům.

Konkrétní historický přístup umožňuje postihnout reálné společenské zákonitosti a vztahy, dějinnou kontinuitu a diskontinuitu, kvantitativní a kvalitativní změny, evoluční a revoluční vývoj. Umožňuje hodnocení a rozlišení stupňů historického vývoje společnosti a určení historického místa jednotlivých společenských řádů.

Marxismus-leninismus odhaluje hybné síly vývoje společnosti, které jsou současně hybnými silami společenského pokroku. Odvozuje je od rozhodující úlohy způsobu výroby ve vývoji společnosti. Na základě progresu ve sféře materiální výroby dochází k pokroku v oblasti společenského vědomí a v celé nadstavbové sféře — v politickém životě, v kultuře, vědě, umění apod. Boj pokrokových tříd proti reakčním sociálně politickým řádům, spjatých s přežitými výrobními vztahy, je rozhodující silou historického vývoje antagonistických společenskoeconomických formací.

Uznání materiálního základu hybných sil společenského pokroku neznamená popření vlivu a jiných faktorů. Společnost je živý organismus a dochází v ní k neustálému vzájemnému působení různých stránek. Materiální výroba působí bezprostředně nebo zprostředkovaně na všechny stránky života, ta zase zpětně na výrobu a celou společnost. Nadstavbové jevy se vyvíjejí nejen bezprostředně či zprostředkovaně jen pod vlivem ekonomických podmínek, ale také relativně samostatně.

Z těchto souvislostí vyplývá, že pojem

společenský pokrok je filosofickou kategorií. Vyjadřuje poznání momentů, stránek a tendencí vzestupného vývoje společenské reality ve svém celku. Je výrazem nejen poznání, ale obsahuje i hodnotící měřítko, nakolik jsou cílevědomě naplňovány lidské tužby.

Hodnocení pokroku je nejen záležitostí poznání, ale promítá se v něm především

třídní zájem. Je formulací uvědomělého cíle veškeré lidské činnosti. Tento cíl není voluntaristický, ale vyjadřuje jednotu objektivních předpokladů (výrobní síly, výrobní vztahy, technika atd.) i subjektivních faktorů (uvědomělost, vzdělání atd.).

Kategorie společenský pokrok je výrazem nejen poznání, ale i výzvy k jednání, k činnosti a angažovanosti.

Kritérium společenského pokroku

Otázka kritérií společenského pokroku je jedním z ústředních problémů marxistické teorie pokroku. Teorie pokroku má smysl a význam potud, pokud vyúsťuje v kritérium pokroku. I v něm se rozhodujícím způsobem promítá přístup k objektivní skutečnosti. Idealistické koncepty vyzvedávají úlohu faktorů vědomí jako základního kritéria společenského pokroku. Podstatu kritéria pokroku spojují se stavem a rozvojem vědomí a poznání, se vzděláním, s morálkou, se svobodou ducha, s individuální svobodou, jednostranně s pokrokem vědy, techniky atd.

Marxistické kritérium pokroku není na rozdíl od nemarxistických teorií subjektivistické (nepovažuje za kritérium libovolně vzatou stránku společenského pohybu), ale objektivní. Vyplývá z vědeckého přístupu k objektivní skutečnosti. Splňuje tyto základní předpoklady: vyděluje takového činitele, který maximálně, nezvratně, historicky kontinuálně a ve všech fázích společenského vývoje rozhodujícím způsobem determinuje společenský vývoj, tedy i společenský pokrok.

Tímto základním, rozhodujícím činitelem vývoje každé společenskoekonomické formace je sféra materiální výroby a v ní je třeba tudíž hledat základní kritérium společenského pokroku.

Zvýraznění celospolečenského objektivního kritéria společenského pokroku má metodologický význam pro analýzu pokroku i v jednotlivých oblastech společenského života nebo toho či onoho aspektu filosofie, morálky, svobody apod.

Historický materialismus nejen dokázal, že rozhodujícím objektivním faktorem společenského vývoje jsou změny ve způsobu výroby, ale také že způsob výroby podmiňuje sociální, politický a duchovní životní proces vůbec.

To ovšem neznamená absolutizaci role ekonomického faktoru v životě společnosti: „Ekonomická situace je základem, avšak rozličné momenty nadstavby ... působí také na průběh dějinných zápasů a v mnoha případech převážně určují jejich formu,“ napsal B. Engels J. Blochovi. (Marx, K. - Engels, B.: Vybrané dopisy, Praha 1952, str. 379—380.)

Marxisticko-leninské, základní, objektivní, nejobecnější kritérium společenského pokroku v sobě implikuje dvě spoluorganicky spjaté sféry: nadvládu člověka nad silami přírody a nadvládu nad vlastními společenskými vztahy. Ve své jednotě vyjadřují tyto sféry vztah úrovně svobody, již společnost dosáhla vcelku — svobody ve smyslu nadvlády nad silami přírody a jejím odpovídajícím využitím v zájmu lidových mas, svobody člověka v nejširším smyslu tohoto slova.

Společenský pokrok se projevuje ve všech sférách života společnosti, v životním způsobu, v sociálním prostředí, v oblasti sociálního plánování, v oblastech kultury, vzdělání aj. Každá z těchto i jiných oblastí je konec konců sociálně ekonomicky determinována. Jen pokrok ve všech oblastech sociálního života však umožňuje všestranný rozvoj společnosti i osobnosti. Není tomu však ve všech společenskoekonomických formacích.

Pokrok v antagonistických společenskoekonomických formacích

V antagonistických společenskoekonomických formacích má pokrok nerovnoměrný a vnitřně rozporný charakter. V dosavadních třídních společnostech vykupekali lidé svou vládu nad přírodou tím, že upadali do stále větší závislosti na společenských silách a vztazích, které sami vytvořili, vyvolali v život, ale nebyli

je schopni zvládnout. Výsledky pokroku si v těchto společnostech přivlastňovala jen menšina společnosti.

K. Marx o těchto vztazích řekl: „Zdá se, že tou měrou, jak si lidstvo podrobuje přírodu, stává se člověk otrokem druhých lidí nebo své vlastní špatnosti. Dokonce i čisté světlo vědy, jak se zdá,

není schopno svítit jinak než na temném pozadí nevědomosti. Všechny naše vynálezy a všechny pokrok nemají zřejmě jiný výsledek, než že obdařují materiální síly duševním životem, zatímco lidský život ohlupují na materiální sílu.“ [K. Marx: Reč na jubilejní slavnosti listu „Peoples Paper“, Marx, K. - Engels, B.: Spisy, sv. 12, Praha 1962, str. 30.]

Výsledky společenského pokroku si v třídní společnosti přivlastňovala vesměs jen menšina společnosti, nově získané prostředky vlády člověka nad přírodou se stávaly nástrojem vykořisťování, zbídačování a útlaču společnosti. Technický pokrok neplodil vždy další všestranný pokrok, nevedl k růstu vzdělání, blahobytu a rozvoji všech členů společnosti. Pokrok výroby často bezprostředně nevedl k výrazným pokrokovým změnám ve všech oblastech společenského života. Pokrok v jedné oblasti bylo nutno často platit velkými obětmi a náklady nebo regresem v jiných oblastech.

„Protože základem civilizace je vykořisťování jedné třídy druhou, napsal v kapitalismu B. Engels, probíhá celý její vývoj v neustálém rozporu. Každý pokrok ve výrobě je zároveň krokem zpět v postavení potlačované třídy, tj. velké většiny. Každé dobrodiní pro jedny je nutné zlem pro druhé, každé nové osvobození jedné třídy je novým utlačením druhé třídy.“ (Engels, B.: Původ rodiny, soukromého vlastnictví a státu, Marx, K. - Engels, B., Vybrané spisy, sv. II, Praha 1950, str. 338.)

Nerovnoměrný a vnitřně rozporný charakter pokroku dosáhl svého vrcholu za imperialismu. Imperialismus je i dnes schopen dosahovat pokroku zvláště v ob-

lasti výroby, techniky a vědy. Tento pokrok je rozpornější než kdykoli dříve. Růst výroby a produktivita práce na jedné straně je doprovázen masami nezaměstnaných a často i hladovějících lidí na druhé straně. Platí to i o růstu vzdělanosti, rozvoji zdravotnictví, ale současně i o miliónech pologramotných a negramotných bez elementární lékařské péče. Ohromný růst techniky, úspěchy přírodních věd plodí nebezpečí přeměny techniky a vědy v síly zkázy a ničení.

Nerovnoměrnost pokroku se projevuje nejen v nerovnoměrném vývoji jednotlivých zemí a národů, ale i jednotlivých složek sociálního systému i tříd. Proto sociální pokrok je výsledkem boje tříd. Třídní boj je hybnou silou pokroku, který je plodem zápasu pokrokových tříd se silami reakce.

Tato nerovnoměrnost a rozpornost se projevuje i při realizaci technického pokroku v soudobém kapitalismu. Státně monopolistický kapitalismus je schopen se adaptovat v podmínkách vyššího rozvoje výrobních sil. Některé nové prvky v rozvoji výrobních sil se projevují dokonce nejprve v kapitalistických státech, ale nikoli ve své rozvinuté podobě — se všemi otevřenými sociálními možnostmi, ale často omezeně a deformovaně. Společenský pokrok je limitován zájmy kapitalu, který neumožňuje využít ani všech možností technického a sociálního pokroku. Hlavní rozpory se projevují mezi sociálním a technickým vývojem, mezi možnostmi přeměny práce a kultivace lidských sil a skutečnými výsledky. I v této oblasti se stává kapitalismus stále více deformujícím činitelem vědeckotechnického pokroku.

Pokrok za socialismu

a) VŘSR odstraněním vykořisťování člověka člověkem ze všech oblastí společenského života a zapojením širokých mas pracujících do uvědomělé a aktivní činnosti poskytla příklad nejspravedlivější pokrokové organizace práce.

Po vítězství socialistické revoluce budování socialistické společnosti je uváděn do života nový typ sociálního pokroku, který likviduje antagonismus společenského vývoje a postupně odstraňuje nerovnoměrnost společenského pokroku. Za socialismu se nejen mění charakter pokroku, ale mnohonásobně se zrychluje jeho tempo.

Hlavním úkolem boje za pokrok po odstranění sociálního antagonismu je vy-

tvoreni mohutných výrobních sil společnosti, které zabezpečí dostatek materiálních a duchovních statků k zabezpečení všestranného vývoje celé společnosti. Jestliže v minulosti bylo úspěchů civilizace dosahováno často za cenu strádání a bídy širokých mas pracujících, za socialismu je využíváno výsledků společenské práce ve prospěch všeho lidu. Socialistický princip odměňování podle množství, kvality a společenské důležitosti je výrazem nejhumánnějšího rozdělování, odpovídající danému stupni rozvoje výrobních sil.

Socialistická společnost plánovitě využívá širokých mas pracujících k uvědomělé tvorbě dějin. Masy pracujících se uvědoměle zapojují do výstavby a přestavby společnosti a zabezpečují nepřetr-

žitě, v historii nevidané tempo společenského vývoje.

Rovnoměrnost a soulad všech oblastí společenského vývoje je dalším rysem pokroku za socialismu. Péče o pracující měst či vesnice, duševně nebo fyzicky pracující, o vývoj výrobních sil i duchovní kultury, velkých či malých národů stojí v popředí pozornosti centrálních společenských orgánů a institucí, které plánují na základě poznání společenských zákonitostí usměrňují společenský vývoj.

Vědeckotechnický pokrok se stává hlavním faktorem kvalitativní přeměny výrobních sil, vědy v bezprostřední výrobní sílu a tomu odpovídající změny materiálně technické základny společenské výroby. Působí na všechny sféry života společnosti. Stává se hlavním nástrojem vytváření materiálně technické základny komunismu. Vědeckotechnická revoluce je nedělitelnou bytostnou součástí rozvoje socialismu a výstavby komunismu. Vytváří předpoklady pro soustředění nejdůležitějších způsobů lidské činnosti: vědy k teoretickému poznání zákonitostí přírody a společnosti; techniky jako komplexu materiálních prostředků a zkušeností k přetváření přírody; výroby a řízení.

b) VŘSR probojovala nový typ politické organizace společnosti a nový typ demokracie zabezpečující nejširší účast pracujících na řízení a správě státu.

V tom se projevuje humanismus socialistického pokroku. Teprve na půdě marxismu dochází ke sjednocení humanismu s vědou a s praktickým hnutím společnosti. Socialistická společnost jako první fáze vývoje ke komunismu vytváří všechny předpoklady pro výstavbu komunistické společnosti.

c) Socialistická revoluce nastolila nové vztahy mezi národy.

V. I. Lenin, který odhalil podstatu tohoto problému, zvláště zdůraznil, že "... jednota mezinárodní taktiky komunistického dělnického hnutí všech zemí vyžaduje nikoli odstraňování rozmanitostí, nikoli zahazování národních rozdílů... nýbrž takové uplatňování hlavních zásad komunismu..., při němž by byly správně posuzovány v jednotlivostech, správně přizpůsobovány národnostním a národnostně státním rozdílům a správně na ně aplikovány". (Lenin, V. I.: Dětská nemoc „levičáctví“, Spisy, sv. 31, Praha 1955, str. 86—87.)

Leninská národnostní politika, založená na zásadách proletáckého internacionálního stala se přitažlivým příkladem řešení jedné z nejdůležitějších otázek vývo-

je lidské společnosti stovkám miliónů pracujících v kapitalistických zemích, koloniálních a závislých zemích. V této linii pokračuje ve své politice KSSS i v současnosti.

d) VŘSR zvítězila pod praporem míru. Přijetím dnes již historického „Dekretu o míru“ nastolila první socialistická země světa cestu mírového vývoje. KSSS je důslednou pokračovatelkou leninské politiky míru a spolupráce mezi národy a realizátorkou historické předpovědi V. I. Lenina, kterou vyjádřil v prvních hodinách vítězství proletářské revoluce v Rusku.

Šedesátiletá existence prvního socialistického státu světa i existence socialistických států ve střední a jihovýchodní Evropě, Asii i Americe, jejich úsilí o realizaci společenského pokroku cestou výstavby socialistické společnosti jsou potvrzením toho, že socialismus a mír jsou neoddelitelné. Hluboká dialektická jednotka boje za mír a za společenský pokrok jsou charakteristickým rysem soudobé epochy.

Není náhodou, že berlínská konference evropských komunistických a dělnických stran nastolila otázku mezinárodních podmínek realizace společenského pokroku. Společenský pokrok v jednotlivých zemích vždy závisel jak na vnitřních, tak i vnějších podmínkách. Závěrečný dokument této konference právem nese název „Za mír, bezpečnost, spolupráci a společenský pokrok v Evropě“.

Závěrečný dokument této konference zdůrazňuje, že „mezi bojem za mír, uvolnění napětí, bezpečnost a za prosazování principů mírového soužití, za upevnění vzájemné důvěry mezi národy a státy a bojem za nové ekonomické a politické vymoženosti pracujících, za sociální pokrok je těsná vzájemná souvislost“. (Za mír, bezpečnost, spolupráci a společenský pokrok v Evropě, Praha 1976, str. 42.)

e) VŘSR nastolila kategoricky požadavek nutnosti obrany výsledků revoluce. V. I. Lenin při vypracování a obhajobě programu ozbrojené obrany revoluce zobecnil zkušenosti z revolučního boje proletariátu a zdůrazňoval, že „chce-li a bude-li vládnoucí třída, tj. proletariát, vládnout, bude to muset dokázat i svou vojenskou organizací“. (Lenin, V. I.: VIII. sjezd KSR (b), Spisy, sv. 29, Praha 1955, str. 146.)

Tento požadavek neztrácí na významu ani v podmínkách politiky mírového soužití, v situaci v níž se socialismus stal rozhodujícím činitelem světového vývoje. Obrana výsledků Říjnové revoluce si vy-

nutila vytvoření armády, která se poprvé v historii přestává prezentovat jako nástroj k porobení národů, k naplnění omezených třídních cílů. Socialistická armáda svým posláním a cílem vytváří novou stránku dějin armád. Její činnost se soustřeďuje na zabránění válce. V podmínkách, kdy se otázky války a míru staly prvořadým problémem naší doby, stojí před socialistickými armádami úkol: stát se mírotvorným činitelem, odvrátit nebezpečí termonukleární války.

Tato mírotvorná úloha socialistické armády znamená úplné obrácení všech politických a mravních hodnot, k jejichž naplnění byla dříve armáda ořentována. Armáda, jako nositelka vojenského násilí, která byla v antagonistických společnostech příliš často nástrojem politické reakce, nositelkou nesvobody, za socialismu se stává mírovou silou. Svou mohutností, neustálou bojovou připraveností, jako nositelka vojenského násilí usiluje o to, aby nemusela jako nástroj moci řešit mezinárodní spory prostředky jí vlastními. Hrozbu násilí agresivních sil lze ovšem odvrátit jen adekvátními prostředky.

Bojová připravenost socialistických armád, jejich neustálá bojová pohotovost se

stává spolu s ostatními faktory mírovou silou a garantem společenského pokroku. Proto mohl na XXV. sjezdu KSSS ve Zprávě ÚV KSSS L. I. Brežněv konstatovat, že „po všechna léta věnovala strana náležitou pozornost posilování obranyschopnosti naší země a zdokonalování ozbrojených sil... Zlepšilo se vybavení ozbrojených sil moderní výzbrojí a bojovou technikou, zkvalitnila se bojová příprava a ideové zocelení příslušníků ozbrojených sil. Sovětský lid... si může být jist, že plody jeho budovatelské práce jsou spolehlivě chráněny“. [XXV. sjezd KSSS, dokumenty a materiály, Praha 1976, str. 75.]

Hodnota každé teorie pokroku se měří tím, jak pravdivě odhaluje historické možnosti lidí a ukazuje jim reálnou cestu pro jejich činnost. Marxisticko-leninská teorie pokroku je vyjádřením důvěry lidstva ve svou budoucnost, důvěry, která se opírá o znalost zákonů společenského vývoje.

60. výročí VŘSR je oslavou bojového a pracovního hrdinství sovětského lidu, jehož úspěchy v boji za socialismus, za mír, společenský pokrok, za svobodného všestranně rozvinutého člověka naší epochy, jsou neoddělitelně spojeny s vedoucí a řídící silou společnosti — Komunistickou stranou Sovětského svazu.

Kritika buržoazního pojetí úlohy lidových mas v soudobých válkách

Poměr lidových mas k válkám nebyl vždy stejný, stejně jako nebyl stejný poměr vládnoucích tříd k lidovým masám a jejich úloze v ozbrojeném zápase. Lidové masy se zpravidla stávaly obětí či nástrojem militaristických expanzivních cílů a snah těchto tříd, nebo se naopak stávaly postrachem a brzdou těchto snah.

Dějiny válek a vojenství dávají celou řadu svědectví o tom, že lidové masy skutečně rozhodly o výsledku války. Současně však dávají svědectví i o tom, že přes usilovnou snahu a vůli mas docházelo k velmi těžkým porážkám vlivem třídních zájmů vládnoucí vykořisťovatelské třídy, vlivem neschopností vojevůdců apod. Dějiny vojenství ukazují, že byla poražena ohromná masová ozbrojená vystoupení vykořisťovaných mas i přesto, že existovaly stejné cíle, že měly ve svém čele schopné vojevůdce, ale v důsledku nevyvinutých ekonomických poměrů, v důsledku zrady zájmů lidu, či důsledku rozštěpení jednoty, nebyly s to splnit svou historickou úlohu. Tyto války byly spíše výrazem odporu lidových mas vůči existujícím formám třídního útisku ze strany vládnoucích vykořisťovatelských tříd. Dějiny společnosti však znají i taková masová ozbrojená vystoupení lidových mas, která byla korunována úspěchem a která vedla k zásadním společenským přeměnám. Lenin ukazuje, že „revoluční válka, jestliže opravdu strhuje a získává utiskované pracující masy, jestliže jim pomáhá uvědomit si, že bojují proti vykořisťovatelům, že taková revoluční válka probouzí ener-

gii a schopnost konat divy“. (V. I. Lenin, Spisy, sv. 30, Praha 1955, str. 142.)

Dějiny válek však odrážejí tu významnou skutečnost, že militarismus, který se projevuje v oblasti vojenské jako násilné prosazování vládnoucích vykořisťovatelských tříd — ať již dovnitř, v podobě ozbrojeného násilí reakční menšiny vůči většině lidu, nebo navenek, jako agrese jednoho národa vůči jinému národu — je hluboce cizí objektivním i subjektivním zájmům lidových mas.

Vojenská politika vládnoucích vykořisťovatelských tříd — a tudíž i buržoazie — stála a dosud stojí před určitými problémy, spojenými se stanovením svého poměru k masám, vzhledem k úloze těchto mas ve válce. Mezi takové problémy patří např. tak obecná otázka, jako je **poměr buržoazie k úloze lidových mas ve válce.**

Stanovení poměru buržoazie k lidovým masám se opírá ve svém východisku o idealistický názor na dějiny, podle kterého hybnou silou dějinného vývoje jsou ideje, především ideje velkých myslitelů. Za rozhodující činitele dějin jsou tudíž považovány velké osobnosti. Lidové masy jsou chápány jako šedá, nerozčleněná masa, předurčená k pasivnímu vykonávání příkazů vládnoucí třídy, jako slepý nástroj, který vykonává poslušně příkazy „odnověných vůdců“.

Německý filosof Nietzsche chápe lid jako „neforemný materiál, který je zpracováván, jednoduchý kámen, kterému je třeba řezbáře“. Pro španělského filosofa

Ortega y Gasset stojí na jedné straně elita a na druhé straně méněcenná masa. Ve spise „Vzpouřavá“ říká, že „Společnost je vždy dynamickou jednotou dvou složek: menšin a mas. Menší jsou jednotlivci nebo skupiny jednotlivců... Masa je celek osob bez určitého znaku“.

Charakteristickým rysem buržoazní teorie je metafyzické protikladění lidu a osobnosti, které, opíraje se o idealistické východisko, ústí v hluboké opovrhování lidem a neúměrné idealizování úlohy osobnosti.

Totéž teoretické, ale i praktické východisko nalézáme, sledujeme-li poměr vládnoucích vykořisťovatelských tříd k vojenským masám. Představitelé vykořisťovatelských tříd vždy vyvolávali nedůvěru vůči řadovým vojákům, aby současně tvrdě vyžadovali úctu k privilegovaným důstojnickým kádram. Důstojnický sbor je v buržoazní společnosti alespoň formálně (někdy dokonce i fakticky, v důsledku své třídní příslušnosti) zařazován mezi tzv. „vyšší kastu“.

Buržoazie vždy pohrdala řadovými vojáky. Pro ni nebyli a nejsou ničím jiným, než potravou pro děla, „kanonenfutrem“. Úkolem masy vojáků je plnit vůli vládnoucích monopolních špiček všemi prostředky, včetně totálního ničení materiálů i kulturních hodnot a lidského potenciálu. Tím degradují lid na poslušné stádo, které jde za svým „vůdcem“.

Vztah vládnoucích tříd k masě vojáků je posvěcen řadou vojenských teoretiků i ideologií některých filosofů. V této souvislosti zvláště vynikají názory německých filosofů Schopenhauera a Nietzscheho. Schopenhauer vyžaduje nutnost spravovat „lidské stádo“ cestou šíření „bacilů žádoucí infekce“. Nietzsche volá po moci „nadčlověka“, „plavovlasé bestie“ nad „tupým lidským stádem“. Německý historik Ritter mluví o „tupé lhostejnosti a hovadství mas a lidu“.

Monopolistická buržoazie a její vojenská elita pohlíží na masy pracujících dvojím způsobem: jednak v nich vidí novodobé otroky, kteří přinášejí buržoazii tučné zisky ať již na poli práce, nebo na válečném bojišti; jednak vidí v lidových masách svého nepřitele jak v oblasti ekonomické, politické, tak i vojenské. Tato okolnost nutí buržoazní vojenské teoretiky a ideology, aby se vyjádřili k řadě otázek, které jsou zejména z třídně politického hlediska pro buržoazii neobyčejně důležité. Mezi takovou patří např. i otázka: **Jakou armádu budovat?**

Vzhledem k třídně politickým cílům monopolistické buržoazie, prováděným sou-

časně strachem z revolučnosti lidových mas, jeví se buržoazii výhodnější orientace na profesionální či poloprofesionální armádu.

Snaha orientovat se na profesionální armádu není samozřejmě nová. Dějiny znají mnoho příkladů, kdy právo zúčastnit se boje bylo výhradně „stavovským právem“ vládnoucí třídy např. ve starém Řecku. Námezdní, žoldnéřské, tedy profesionální armády tvořily v podstatě základnu, z níž byly vedeny války v období rozkvětu feudalismu. Žoldnéřům bylo na-prosto jedno na čí straně stojí a za jaké cíle bojují. Jestliže se dnes buržoazie vrací k myšlence relativně malých, profesionálních armád, pak jí k tomu ženou poněkud jiné pohnutky nežli pohnutky, které nutily předchozí společenské systémy orientovat se na profesionální armády. Shodná je výchozí třídní pozice, tj. hluboké opovrhování lidovými masami. Rozdíl spočívá v tom, že buržoazie má dnes daleko větší strach z lidu, znásobený reálnou vidinou možnosti ztráty své vlastní existence jakožto vládnoucí třídy.

Buržoazie vidí v profesionální či poloprofesionální armádě poslušný nástroj realizace svých mocenských zájmů. Proto se ani dnes v podmínkách raketové jaderné války nevzdala myšlenky budování profesionálních či poloprofesionálních armád, tj. ve své podstatě armád žoldnéřských, které jsou ochotny hájit třídní zájmy svých chlebedárců. Stačí připomenout, že v řadě zemí existuje smluvní, či námezdní armáda. Např. v Anglii byl v roce 1961 zaveden systém doplňování ozbrojených sil cestou uzavírání námezdních smluv na 3–22 let. V USA je sice povinná vojenská služba, ale přesto řada velitelů i řadových vojáků slouží námezdně, zejména v zahraničí. V Německé spolkové republice existuje nábor dobrovolníků na dobu 3–12 let. Orientace na armády tohoto typu má být jedním z prostředků jak eliminovat revolučnost lidových mas, která se v případě nasazení masové armády jeví jako trvalé nebezpečí pro buržoazii a její společenský systém.

Realita současných třídně politických vztahů neumožňuje plně realizovat cíle a snahy imperialistické buržoazie. Soudobá vojenská teorie a praxe jednoznačně potvrzuje, že možná příští světová válka by si přes použití nejmodernější vojenské techniky vyžadovala nasazení silných masových armád.

Války současné epochy se totiž vyznačují celou řadou zvláštností. Jestliže dříve závisel výsledek bojových akcí na re-

lativně stálých armádách, které považovaly vedení války za své povolání, nebo na silách, které byly dočasně k vedení války povolány, v současné epoše se války zúšťastňují celé národy. To znamená, že do boje vstupují nikoli desetitisíce či statisíce, ale celé milióny lidí. Války se nyní dotýkají všech stránek života společnosti bez výjimky. Bojiště nejsou ohraničena úzkými prostory, ale naopak se jimi stávají rozsáhlá území s desítkami, ba i stovkami miliónů lidí. Do války jsou objektivně vztahovány široké masy pracujících ať už jako bezprostřední aktéři, nebo zprostředkovaně, jako tzv. pasivní činitel, který má ve skutečnosti velmi značný podíl na úspěších či neúspěších soudobých vojenských konfrontacích.

Tato fakta nemohou nevzít imperialistické státy ve své vojenské politice v úvahu. Jedním ze způsobů, jak se vypořádat s touto skutečností je **ideologické zpracování lidových mas.**

V epoše kapitalismu volné soutěže se buržoazii díky dovednému a obratnému zpracování širokých mas pracujících dařilo vcelku vytvořit jednotu v nazírání lidových mas na válku v tom smyslu, že tato jednotu plně odpovídala zájmům buržoazie. Buržoazii se dokonce podařilo vytvořit takovou situaci daného válečnického státu, která téměř vylučovala vnitřní nepokoje, čímž se dosáhlo toho, že porušení jednoty národní obrany bylo téměř vyloučeno.

S přechodem kapitalismu volné soutěže do jeho imperialistického stádia a především s narůstající revolučností proletariátu se situace radikálně změnila. V důsledku rozdílného hospodářského a politického postavení jednotlivých kapitalistických států a v důsledku sledování stále progresivnějších ekonomických a politických cílů v té které válce, je každá válka jednoho státu proti druhému provázána neodvratným přístrojením třídního boje uvnitř jednotlivých kapitalistických států a existuje trvalé nebezpečí, že toto střetnutí může kdykoli přejít v otevřené ozbrojené střetnutí lidových mas s buržoazním režimem. Tato skutečnost vystupuje jako zvlášť aktuální po první a zejména po druhé světové válce, kdy vzniká mohutný socialistický tábor a kdy dochází k rozpadu koloniální soustavy imperialismu, kdy ale také existuje možnost vojenské konfrontace mezi dvěma protikladnými společenskými systémy. Za této situace se pro militaristy stává ideologické zpracování masy obyvatelstva a zejména vojáků zvlášť aktuální.

Cílem vládnoucích tříd imperialistických států je dosáhnout, aby duch imperialistické, militaristické ideologie pronikl ke každému příslušníku ozbrojených sil. Nástrojem k tomu je nepřetržitě ideologické zpracovávání vojáků kapitalistických armád a soustavné ideové působení na široké masy obyvatelstva ve snaze získat co nejširší masy pro podporu vojenské politiky imperialistických států.

Charakteristickým rysem buržoazní ideologie a tudíž i východiskem veškeré ideologické práce je podceňování úlohy lidových mas, nenávisť k prostému lidu a současně panický strach z tohoto lidu.

I buržoazní ideologové a teoretikové nemohou ignorovat skutečnost, že „V každé válce je nakonec vítězství podmíněno morálním stavem mas, které na bojišti prolévají svou krev“. [V. I. Lenin: Spisy, sv. 31., Praha 1955, str. 131–2.]

Řada buržoazních vojenských teoretiků i praktiků si tuto skutečnost velmi dobře uvědomuje. Americký generál Rigway prohlásil: „Žádná armáda, byť měla sebelepší výzbroj a sebedůkladnější bojovou přípravu, nemůže nikdy vyhrát válku bez tak důležitého prvku, jakým je morální stav, bez vůle k vítězství, bez úsilí střetnout se s protivníkem a zničit ho.“ [Army Information Digest, květen 1954.] Bývalý prezident USA generál Eisenhower uvádí, že: „Morální duch je největším samostatným faktorem, který zabezpečuje úspěch ve válce... Působí na ostatní faktory a vládne tak na bojišti.“ [Tamtéž.] Rovněž i řady a předpisy ozbrojených sil většiny imperialistických států zdůrazňují význam vysokého morálního ducha vojsk.

Z toho vyplývá, že význam morálního ducha, morálního faktoru v soudobé válce buržoazní vojenští ideologové vůbec nepodceňují; naopak, přikládají mu důležitou úlohu. Podstata však není v uznávání či neuznávání morálního ducha vojsk, ale v tom, jak je chápán obsah tohoto pojmu a dále, jaké cesty jsou voleny k upevnění tohoto morálního ducha.

Obsah pojmu „morální faktor“ je determinován ekonomickými a politickými zájmy vládnoucích vykořisťovatelských tříd a současně jejich poměrem k vojenským masám. Ten je jak známo přezíravý a povýšenecký.

Velmi důležité je ideologické zpracování širokých mas pracujících, především mládeže již před nástupem do vojenské služby. Buržoazie má eminentní zájem na tom, aby do armády přicházeli mladí lidé, prochnutí duchem militarismu a antikomunismu.

Součástí ideologického zpracování amerického, anglického, západoněmeckého či francouzského vojáka je vychvalování západního způsobu života, buržoazních svobod a buržoazní demokracie. Současně je vedena ostrá antikomunistická kampaň, jejímž cílem je přesvědčit tohoto vojáka, že služba v armádě je službou demokracii a svobodě, již hrozí neustálé komunistické nebezpečí, které ho zbaví všech jeho práv a svobod. Zcela záměrně se při tom „opomíjí“ třídní obsah kategorií svobody a demokracie a nahrazuje se tzv. objektivismem a abstraktně humanistickým výkladem těchto kategorií.

Propagace takových teorií, jako je teorie „lidového kapitalismu“, teorie „středních vrstev“, teorie „industriální společnosti“ a řady dalších teorií má podepřít iluze západoevropského či amerického občana — oblečeného do uniformy — o tzv. „svobodném světě“ a o nezbytnosti nasazovat svou kůži pro zachování tohoto světa.

Součástí ideologického zpracování vojáků západních armád je záměrné pěstování rasismu, antisemitismu a nacionalismu. Společným znakem ideologie tohoto druhu je snaha vrazit klín mezi přirozené jednotné zájmy vykořisťovaných mas pracujících, zájmy, které je spojují bez ohledu na národnost a rasovou příslušnost. Teorie o méněcenných rasách je implikována jak dovnitř vlastních imperialistických armád, tak i navenek, v případě nasazení těchto armád proti jiným zemím at již Evropy, Asie či Afriky.

Buržoazní vojenští ideologové při hledání cest masového ovlivňování morálního ducha armády vycházejí z toho, že není třeba působit ani tak na vědomí vojáků, jako spíše jít cestou využití jejich předsudků nízkých pudů apod. Důstojníkům a poddůstojníkům doporučují podporovat pověrčivost, předsudky a využívat politické negramotnosti vojáků. V tom se mimo jiné plně odráží mínění buržoazních ideologů o mase vojáků. Plně se akceptuje idea masy jako nevzdělaného tupého stáda, které se po oprášení, patřičném „upravení“ a „zmodernizování“ dostává do instrukcí ke zpracování vojenských mas.

Od přijetí ideologie „tupého, negramotného stáda“ je jen krůček k nalezení cesty, jak s tímto „stádem“ pracovat, na které stránky se při jeho ideologickém zpracování zaměřit. Buržoazní vojenští ideologové považují např. za velmi účinnou sugestivní metodu. Sugescie je podle nich metoda vštěpování ideálů, které lze použít ve všech případech. Proto např.

tvrzení bez jakýchkoli důkazů se jeví jako nejspolehlivější prostředek ke vštěpování žádoucích ideálů. Buržoazní ideologové vycházejí totiž z toho, že vštěpují-li vojenským masám vytvářené potřebnou ideu či potřebné ideje, mohou je donutit, aby věřili pouze tomu, co chtějí. Tedy lidský rozum se musí poddat násilí.

Jak je vidět, cesty ideologického zpracování vojáků armád imperialistických států jsou mnohotvárné. Vycházejí z uznání nutnosti rozvíjet morálního ducha armády. Hledají i cesty formování tohoto morálního ducha. Nalézají je ovšem tam, kde je jenom buržoazní nebo buržoazní vojenský ideolog může nalézt, v penězích, v ideovém a fyzickém znásilňování vojáků. V budování různých speciálních služeb pro studium nálad vojáka a pro soustavné zpracování jeho myšlení, ve vychvalování kapitalismu a špinění komunismu, v rozněcování rasismu, šovinismu, revanšismu a antikomunismu. Nejpodstatnější ovšem je, že obsah, cíle a způsoby ideového zpracování plně odrážejí postoj imperialistické buržoazie a jejích ideologů k širokým lidovým masám. Naprosté podceňování a opovrhování masami na jedné straně a přímo panický strach z těchto mas na druhé straně, to jsou hlavní motivy, které nutí buržoazní vojenské teoretiky i praktiky k volbě prostředků jejich ideologického zpracování.

Tam kde nestačí ideologické nástroje, tam kde jsou ke zpracování vojáka zapojeny **další, typicky buržoazní motivační prostředky.**

Buržoazii jde o to, vychovat z vojáků dobré řemeslníky, kteří za zold udělají „objednanou práci“ a nebudou se ptát, proč tu práci dělají a k čemu slouží. Peníze jsou oním „bohem tohoto světa“, který má napomoci buržoazii dosahovat stále vyšších zisků, třeba i cestou masové manipulace lidí právě pomocí peněz.

Pro buržoazii je i otázka upevnění bojového ducha armády především byznyssem. Obchodem, jakým je každý druhý obchod. Na jedné straně stojí buržoazie, která je ochotna za „hrdinství“ a vysokého „morálního a bojového ducha“ vojákovi zaplatit, a na druhé straně stojí onen voják, se kterým je tento svérázný druh obchodu uzavírán. Buržoazie i v těchto vztazích není schopna vystupovat jinak, nežli jako kapitalista, který kupuje určitý druh zboží a požaduje, aby toto „zboží“ fungovalo přesně v duchu jeho kořistnických zájmů.

Buržoazie velmi dobře ví, že „Nelze vést masy do lupičské války... a spoléhat na jejich nadšení“. (V. I. Lenin: Spisy, sv. 25,

Praha 1956, str. 373.) Francouzský vojenský pedagog Ardant du Picq učil, že „Válka je slavnostní akt v životě národů. Voják obchoduje svou krví, ale je to ušlechtilý, vznešený obchod“. Pro buržo — posuzováno z jeho hlediska — je morální duch armády něco, co se dá koupit. Cena vojáka stoupá či klesá podle obtížnosti úkolů, které má plnit, a podle toho, jak vysoké nároky jsou kladeny na tohoto vojáka.

V kruzích imperialistické buržoazie skutečně vládne názor, že morálního ducha vojáka je možno nejdůležitější cestou upevnit tím, že se zvýší jeho „hmotná zainteresovanost“. Formy této „hmotné zainteresovanosti“ mohou být samozřejmě různé, počínaje přímými odměnami a konče proniknutím tzv. „nepřímé hmotné zainteresovanosti, dá-li se takto vyjádřit rabování a drancování na území protivníka.

Tato cesta je cestou nejhnusnějšího opovrhování a ponižování lidské důstojnosti. Voják se stává v rukou buržoazie „zbožím“ zvláštního druhu a současně se po něm žádá, aby se stal lidskou bestii bez ducha, bez jakýchkoli mravních zábran. V této souvislosti je nutné podotknout, že stále méně vojáků kapitalistických armád se nechá vmanévrovat do tohoto postavení. Praxe války v Koreji, ve Vietnamu a i jinde prokázala, že celá řada vojáků odmítla hrát přidělenou „rolí“ v těchto „tragediích“. Zkušenost potvrdila, že peníze mohou mnoho, ale ne vše; že pro široké masy pracujících existují daleko vyšší hodnoty, než jsou peníze a obzvláště peníze vynakládané na znásobení a utrpení zase jen pracujícího lidu.

Tato fakta nemohou imperialisté ve svých úvahách o vedení příští možné války zcela bojkotovat. Lidové masy už dávno přestaly být oním negramotným a po-

slušným stádem, které se kdykoli dá hnát na válečná jatka. Zkušenosti boje dělnické třídy s buržoazií přispěly k ještě těsnějšímu spojení dělnické třídy a masami pracujících. Dnes má dělnická třída, vedená marxisticko-leninskou stranou významný vliv na široké lidové masy. Navíc, lidové masy získaly drahá poučení ve dvou světových válkách, vyspěly a zocelily se v boji s kapitálem. Stávají se potenciální a reálnou zálohou sil socialismu a nikoli imperialismu. Z tohoto hlediska má buržoazie jistě oprávněnou obavu, ba přímo panický strach z hnutí lidových mas.

Imperialistická armáda je součástí státního aparátu a jako taková se nevy-myká buržoazním poměrům. V tomto směru si nelze o ní činit iluze. Současně však je třeba vzít v úvahu fakt, že dnes už buržoazie nemůže počítat s tím, že vojáci jsou nevzdělanou, negramotnou, snadno manipulovatelnou masou. Třídní boj nezná hranic a nezastavil se ani před takovou institucí, jakou je imperialistická armáda. Proto ony snahy militaristů eliminovat nebo neutralizovat vojáka s kritickým a třídním myšlením. Buržoazie potřebuje takovou armádu, kde by byly maximálně otupeny třídní hroty, kde by vliv marxisticko-leninských stran a dělnické třídy na široké lidové masy byl pokud možno paralyzován, nebo zcela vyloučen.

Buržoazii se nepodařilo nikdy — díky vedoucí roli dělnické třídy a marxisticko-leninské strany — ovlivnit široké lidové masy, naverbované do armády natolik, aby beze zbytku podporovaly její expanzivní cíle. S růstem uvědomění a organizovanosti dělnické třídy roste i uvědomění širokých mas pracujících. Jejich získání pro válečné, imperialistické expanzivní cíle se jeví čím dále problematičtější.

Systém vědeckých znalostí o válce a armádě a vojenská historická věda

Rozvoj každé vědy, společenské, přírodní či technické, zákonitě vyžaduje čas od času upřesňovat její předmět a metodu, strukturu a místo v systému vědeckých znalostí. To se plně vztahuje i k vojenské teorii, a proto ne náhodou jsme svědky návratů k tomuto problému v sovětském odborném tisku. Diskuse k předmětu vojenské vědy v padesátých letech byla značným přínosem vojenskoteoretickému myšlení i v naší armádě, stejným přínosem je i současná diskuse sovětských autorů o systému vědeckých poznatků o válce a armádě, která probíhá především na stránkách Vojenské mysli.

Sovětská autoři se v průběhu diskuse sjednotili na řadě zásadních závěrů. Byl zaveden souhrnný pojem „systém vědeckých poznatků o válce a armádě“, který zahrnuje veškerou sumu poznatků o vojenské praxi tříd a států a jejím odrazu ve společenském vědomí. Byly stanoveny principy, které mají být při tvorbě tohoto systému respektovány:

1. Klasifikace věd, které tvoří systém, mají zajistit jejich zkoumání v těsné vzájemné souvislosti a vazbě.

2. Spojení věd a teorií do skupin musí odpovídat charakteru těch jevů a objektivních zákonitostí, které zkoumají, tj. podle stupně, kterým postihují různé stránky a aspekty války a armády.

3. Vědy a teorie je nutné členit v logickém sledu podle místa a úlohy jakou mají při zkoumání daného jevu.

4. Struktura poznatků musí být pohyblivá, pružná a musí v maximální míře odrážet proces diferenciaci a integrace věd a teorií; musí přitom zajišťovat přednostní výzkum nejdůležitějších problémů, které vyžadují potřeby vojenské praxe.

Sovětská autoři se shodli na závěru, že klasifikace vědeckých poznatků může být různá, avšak jejím základem musí být dělení podle předmětu zkoumání. Nejprve musí být vyjasněno to, co která věda zkoumá, jaké zákony v celém objektu odhaluje, tzn. co tvoří její specifiku, čím se liší od jiných věd.

Byl určen objekt zkoumání celého systému, kterým je válka a armáda, šířeji — vojenská praxe tříd a států — a rovněž specifické formy jejího odrazu ve společenském vědomí.

Z hlediska marxismu-leninismu je při analýze a hodnocení války základem správné určení její sociálně politické podstaty. Poznat politickou podstatu války znamená odhalit její třídní obsah, pochopit podřízenost cílů války ekonomickým a politickým zájmům bojujících tříd a států. Marxisticko-leninský závěr o třídním obsahu politiky, jejímž pokračováním je válka, je hlavním předpokladem pro

pochopení podstaty války. Válka je pokračováním politiky určitých tříd, států, koalic násilnými prostředky. Válka je souhrnem sociálních procesů, jimiž se tak či onak projevuje podstata války a která se nevyhnutelně do války promítají. V soudobých podmínkách by se válka stala stavem celé společnosti. Ve válce nachází svůj výraz nikoli jen jeden určitý protiklad, ale všechny sociálně ekonomické a politické protiklady a rozpory. Projevují se ve všech oblastech společenského života a vynucují si používání jak násilných, tak i nenásilných prostředků politiky.

Obsah války není možné omezit na ozbrojený zápas, na střetávání ozbrojených sil válčících zemí. Soudobá válka zahrnuje veškerou činnost lidí, zaměřenou k dosažení vítězství. V souladu s tím můžeme v pojetí války vyčlenit: politický obsah; ozbrojený zápas; ostatní druhy činnosti, které zabezpečují dosažení politických cílů války, a to buď bezprostředně, nebo nepřímou pomocí ozbrojenému zápasu. Z toho plyne, že válka není jen bojem ozbrojených sil, ale je i bojem ekonomiky, vědy a techniky, politiky a střetávání ideologií. Soupeření v ekonomické a ideologické oblasti se uskutečňuje nejen prostřednictvím ozbrojeného zápasu, ale i formou bezprostředního ekonomického a ideologického zápasu.

Objekt vojenských výzkumů je neobyčejně složitý, neboť v něm působí všeobecné zákony dialektiky, sociální zákony, některé přírodní zákony a zákony techniky, specifické zákony války, zákony vojenství. Tak složitý objekt, jakým je válka a armáda, zkoumají mnohé společenské, přírodní a technické vědy, a zvláště vojenská věda. Každá z nich zkoumá zákonitosti určitého typu.

Přitom probíhá nejen diferenciací, ale v posledních letech zvláště výrazně i obrácený proces — integrace vojenskoteoretických znalostí. Tento integrační proces vědeckého poznání války a armády je podmíněn rostoucí komplexností vojenské praxe. Nejde jen o vojenskou specifikou, ale

o obecnou zákonitost. Generální tajemník ÚV KSČ soudruh Gustáv Husák na XV. sjezdu strany zdůraznil, že „účinnost vědeckého poznání a uplatňování jeho závěrů v praxi stále více závisí na vzájemném propojení společenských, přírodních a technických věd, na komplexnosti teoretického přístupu, na těsné spolupráci a vzájemném obohacování základního a aplikovaného výzkumu. Přehnaný resortismus v této oblasti poškozuje společnost, ochuzuje vědu a snižuje její vliv i autoritu“. Předmětová klasifikace vede k diferenciaci věd. Má-li být splněn požadavek jejich integrace, musí být doplněna klasifikací problémovou nebo předmětově problémovou.

To je nesporně jedna z cest přiblížení teorie k potřebám praxe. Generálporučík M. A. Garejev v článku „Systém vědeckých znalostí o válce a armádě“, uveřejněném v časopise Vojennaja mysl č. 8 z roku 1976, správně zdůraznil, že problémová klasifikace věd nachází stále širší uplatnění. Je jednou z cest přiblížení teorie potřebám praxe. Přitom problémová klasifikace různých oblastí vědění může být dělána i bez narušování jejich předmětné struktury, vzájemných vazeb a posloupnosti uspořádání, avšak jejich členění do jiných skupin musí být v souladu s potřebami komplexního výzkumu velkých teoretických a praktických problémů.

Proto je dnes při systematizaci vojenskoteoretických znalostí především nutné správně určit hlavní a nejobecnější aspekty vojenské praxe a jim odpovídající odvětví (podsystemy) vojenskoteoretických znalostí, vytvářené spojením jednotlivých věd a dílčích teorií. Generálporučík M. A. Garejev vymezuje tři skupiny objektivních procesů a jevů s jim vlastními zákonitostmi, které vyžadují odpovídající výzkum. Jsou to:

1. Sociálně politická podstata války a její místo mezi jinými společenskými jevy.
2. Ozbrojený zápas.
3. Nevojenské prostředky a formy zápasu s nepřitelem v době války.

První skupina zahrnuje nejobecnější

zákonů války, které zkoumají tři základní součásti marxismu-leninismu. Druhá skupina zahrnuje objektivní jevy a zákonitosti a zkoumá je vojenská věda a také speciální oblasti řady společenských, přírodních a technických věd, hraničící s vojenskou vědou. Třetí skupina, která zahrnuje jevy a zákonitosti, vyplývající ze zvláštností boje s nepřítelem vedeného nevojenskými formami a prostředky, zkoumají různé společenské, přírodní a technické vědy v souladu s jejich vlastní problematikou.

Sovětská diskuse k systému poznatků o válce a armádě dospěla postupně k závěru, že tento systém tvoří tři, respektive čtyři podsystemy:

1. Poznatky marxismu-leninismu, tj. dialektického a historického materialismu, politické ekonomie a vědeckého komunismu o válce a armádě; pro tento systém poznatků se vžil název učení marxismu-leninismu o válce a armádě. Toto učení tvoří světónázorový a metodologický základ celého systému.

2. Vojenská věda — hlavní část, jádro speciálních vojenských znalostí.

3. Hraniční vědy, které se zabývají některou specifickou stránkou války a armády v souladu se svým často širším předmětem.

4. Vědy, které přinášejí svůj příspěvek k rozvoji vojenskoteoretických znalostí, aniž by při tom přijímaly charakter hraničních věd.

Určení hlavních součástí systému poznatků o válce a armádě není dosud jednoznačné. Zatímco vymezení první části, tj. učení marxismu-leninismu o válce a armádě, nevyvolává pochybnosti a diskutuje v tomto směru dospěla k všeobecně přijatým závěrům, ostatní součásti diskutující chápou různě. To se projevuje i při určování místa vojenské historické vědy v systému poznatků o válce a armádě. V tomto směru existují dosud diametrálně rozdílné názory. Jedni autoři zahrnují vojenskou historii zcela a bez výhrad do vojenské vědy jako její nedílnou součást, druhí jí určují zvláštní místo v systému

vojenskovědeckých poznatků, třetí tvrdí, že vojenská historie je na jedné straně částí obecné historie a na druhé straně se bezprostředně přimyká k vojenské vědě.

Někteří diskutující zastávají stanovisko, např. generálmajor S. A. Tuškevič, že objekt i předmět zkoumání vojenských dějin je značně rozsáhlejší, než má vojenská věda. Z toho vyplývá, že vojenské dějiny nemohou být součástí vojenské vědy. Větší nemůže být částí menšího. Tato skupina autorů přitom ukazuje, že v gnoseologické, tj. teoretickopoznávací rovině dějin vojenského umění (jeho teorie), dějiny samotné vojenské vědy mohou být považovány za součást vojenské vědy.

Druhá část diskutujících, která vychází z problémové klasifikace, chápe vojenskou vědu jako odvětví systému poznatků o válce a armádě, integrující všechny vědy a teorie, zabývající se vlastní specifikou války a její přípravou, kromě učení marxismu-leninismu o válce a armádě. Na základě problémové klasifikace zahrnují, např. podle generálporučíka M. A. Carejeva, dějiny vojenského umění jako nedílnou součást do vojenské vědy. Některí autoři zahrnují do vojenské vědy ještě dějiny vojenské vědy samotné a některé další součásti vojenské historické vědy. Tito autoři uznávají vlastní předmět a relativní samostatnost jednotlivých hraničních věd. Při předmětové klasifikaci nezahrnují vojenskou historickou vědu ani její části do vojenské vědy.

Třetí skupina autorů vychází ze shodnosti objektu a podobnosti či blízkosti předmětu vojenské vědy a hraničních věd. Považuje hraniční vědy za nedílnou součást vojenské vědy. Zafazuje proto při předmětové a problémové klasifikaci vojenské dějiny do vojenské vědy. Např. plukovník M. P. Šmelov (Vojennaja mysl, č. 2, 1977, s. 34) zdůrazňuje: „Nelze dějiny formování a rozvoje předmětu vylučovat ze samotného předmětu“; generálmajor V. V. Larionov, který se dožaduje zahrnutí vojenské historie do vojenské

vědy, své stanovisko zdůvodňuje tím, že „bez historie není teorie. To se plně vztahuje i na vojenskou vědu“ (Vojennaja mysl, č. 2, 1977, s. 36).

Z toho vyplývá, jak složité je určit předmět jednotlivých disciplín, které zkoumají některou ze specifických stránek války a armády, a jak ještě obtížnější je vymezit místo jednotlivých věd a teorií v systému poznatků o válce a armádě. Přitom je zřejmé, že správné řešení tohoto úkolu má nejen velký praktický význam, ale že představuje i značný teoretický přínos. Na jeho řešení závisí do značné míry další rozvoj socialistické vojenské vědy. Pro samotnou vojenskohistorickou vědu má řešení tohoto problému zásadní význam jak z hlediska správného usměrnění dalšího rozvoje vlastního předmětu, stanovení prvořadých problémů a dosažení vyšší úrovně při jejich řešení, tak současně i z hlediska úrovně a zaměření přípravy vojenskohistorických vědeckých kádrů. V kontextu s tím nemůžeme podcenit ani upřesnit místa a úlohy vojenských dějin v celkové přípravě vojenských kádrů a v celém systému výchovy obránců socialistické vlasti.

Významnou stránkou diskuse sovětských autorů je skutečnost, že všichni bez rozdílu uznávají významné místo a úlohu vojenských dějin v systému poznatků o válce a armádě. Všichni bez rozdílu vojenskou dějiny do tohoto systému zahrnují.

To je dáno objektem a předmětem vojenské historické vědy. A. A. Strokov v knize „Marxisticko-leninská metodologie vojenské historie“ za redakce P. A. Žilina stanoví, že objektem vojenské historické vědy je vojenská oblast dějin společnosti, vojenská zkušenost stran, tříd, mas, celý minulý rozvoj války a armády. Jejím předmětem je zkoumání a objevování zákonitostí a tendencí vývoje vojensství, zvláště vojenského umění, odhalování poučení z minulosti jako základního předpokladu předvídání budoucího.

Vojenskou historickou vědu tvoří rozsáhlý komplex poznatků a teorií, které

jsou uspořádány do odpovídajících součástí v souladu se strukturou předmětu zkoumání. Vojenskohistorická věda se člení na: dějiny válek, dějiny vojenského umění, dějiny vojenské vědy, dějiny výstavby ozbrojených sil, dějiny vojenské techniky a výzbroje, dějiny výcviku a výchovy vojsk a další. Do vojenské historické vědy patří rovněž vojenská historiografie, tj. věda o vývoji vojenské historické vědy, nauka o vojenských prameňech, vojenská archeologie, vojenskohistorická statistika, vojenské archivnictví a další. Vojenská historická věda se člení také podle sociálně ekonomických formací na vojenskou dějiny otrokářské, feudální, kapitalistické a socialistické společnosti a rovněž na vojenskou dějiny jednotlivých států a armád. Např. vojenská historická věda v naší armádě zkoumá dějiny vojenství národů Československa, dějiny ČSLA a další otázky tohoto druhu.

Vojenská historická věda plní v systému poznatků o válce a armádě, zvláště v systému vojenské vědy, důležitou a nezaměnitelnou funkci. K tomu generálporučík M. A. Garejev výstižně poznamenal: „Cesta k poznání zákonů rozvoje kterékoli vědy vede přes studium dějin vědy i předmětu jejího výzkumu, neboť rozvoj dnes i v budoucnu je zákonitě prodloužením jejího předchozího historického vývoje. Hlavním úkolem kterékoli vědy je poznání objektivních zákonitostí studovaných jevů, a to je možné pouze tehdy, když se zkoumají v jejich rozvoji. Zkoumají-li se a fixují různé stavy těch či jiných jevů samostatně v minulosti, nyní i v budoucnu, pak získáváme možnost pouze porovnávat to, co bylo, je a bude, avšak nemůžeme odpovědět na hlavní otázku, jak z jednoho jevu vyplývá druhý, neodhaluje se mechanismus jejich vazeb a vztahů. A konečně i historická práce ztrácí svůj smysl, uvážíme-li, že má přispívat k dovednému využití minulých zkušeností pro řešení současných úkolů.“ (Sborník VVO MNO, Praha 1977, s. 83.)

Generálporučík M. A. Garejev tím současně poukázal na nutnost spojování his-

torické a logické metody, na nutnost hluboké koordinace mezi historickými a logickými přístupy. Při vojenských výzkumech se neobejdeme bez historické metody, bez zhodnocení toho, jaký jev byl, jaké změny prodělal během svého vývoje, čím se stal ve zkoumaných konkrétních historických podmínkách, tj. bez zobrazení všech detailů dějinného procesu. Konkrétně historický přístup je významným principem dialektické metody marxismu-leninismu, který rovněž při vojenských výzkumech sehrává významnou metodologickou úlohu. V. I. Lenin učil, že „celý duch marxismu, celá jeho soustava vyžaduje, aby každá teze byla brána jen (A) historicky, (B) jen v souvislosti s ostatními, (C) jen v souvislosti s konkrétní historickou zkušeností“. (V. I. Lenin: Spisy, sv. 35, Praha 1957, s. 220 až 221.) To současně předpokládá užití logické metody, která je zaměřena na objasnění vnitřních vztahů, struktury a funkce objektu v dané etapě jeho existence, na zdůvodnění jeho teorie, stanovení zákonů struktury a funkce objektu.

Historická a logická metoda se nejspeci-
ficičtěji projevují ve vojenskohistorických a vojenskoteoretických výzkumech. Hranice mezi nimi jsou však relativní, neboť vojenská historická věda musí používat logické metody, má-li plnit své poslání — odhalovat základní zákony a tendence historického vývoje vojenství; současně

žádný teoretický výzkum se neobejde bez historického pohledu na zkoumaný objekt. Historický a logický přístup se musí vzájemně doplňovat a prolínat, ať již jde o řešení historického, nebo teoretického problému.

Diskuse sovětských autorů, jejímž cílem je upřesnit systém poznatků o válce a armádě, zaznamená nesporně teoretický i metodologický přínos i pro ČSLA. Umožňuje s větší znalostí věci a mnohem účinněji organizovat naši vojenskovýzkumnou práci, zaměřovat ji k plnění nejdůležitějších úkolů, které před nás staví vojenská praxe. To platí v plném rozsahu i pro vojenskohistorickou vědu. Naše zkušenost prokázala, což se zvláště vztahuje ke krizovému období, že přbližné zdůrazňování vazby vojenské historické vědy s obecnými dějinami a oslabování jejich vazeb s vojenskou vědou vede ke ztrátě perspektivy a ke zplanění vojenskohistorických výzkumů. Tato zkušenost potvrdila nezbytnost organického sepeření vojenské historické a vojenské vědy, nutnost neustálého inspirování a obohacování obou těchto věd navzájem. Ukázalo se však, že realizace tohoto jistě správného požadavku není pro mnohé vojenské historiky jednoduchá, neboť vyžaduje rozsáhlé znalosti vojenské teorie a praxe, hluboké zvládnutí vojenské vědy a dalších součástí celého systému poznatků o válce a armádě.

PROTIÚDER V OBRANNÉ OPERACI VŠEVOJSKOVÉ ARMÁDY

Cílem tohoto článku je rozvést některá obecná ustanovení předpisu Oper-1-1 pro přípravu a vedení protiúderu v obranné operaci vševojskové armády, zaujaté v dotyku s nepřítelem, a tím přispět k hlubšímu pochopení dané problematiky.

Veškerá činnost velitelů, štábů a vojsk v přípravě a v průběhu armádní obranné operace musí být zaměřena k tomu, aby útok nepřítele byl zmařen. Již před zahájením nepřátelského útoku je nutné způsobit co největší ztráty jeho prostředkům jaderného napadení a hlavními silám. V průběhu nepřátelského útoku je třeba zničit hlavní síly úderného uskupení nepřítele nebo zastavit je jadernými údery, palbou klasických zbraní, protiztečemi pluků a divizí prvního sledu a protiúderem armády.

Z těchto zásad, kladených na vedení obranné operace, je zjevný požadavek postupného ničení nepřítele a snižování bojeschopnosti jeho hlavních sil s cílem zmařit jeho útok, převzít iniciativu a vytvořit výhodné podmínky pro přechod armády od útoku.

Systém postupného ničení úderného uskupení nepřítele silami a prostředky vševojskové armády v obraně můžeme rozdělit do těchto údobí činnosti:

- účast armády při ničení nepřítele na dalekých přístupech;
- ničení nepřítele v protipřípravě armády s účastí raketových vojsk, dělostřelectva, vyčleněného letectva s možným úderem motostřeleckých a tankových jednotek prvního sledu před přední okraj hlavního pásma obrany;
- ničení nepřítele, který se vklíní do obranného pásma armády;
- dokončení zničení nepřítele protiúderem druhého sledu armády.

Bez ohledu na uvedené činnosti bude vševojsková armáda ničit svými prostředky prostředky jaderného napadení nepřítele bezprostředně po jejich zjištění v celém průběhu obranné operace.

Nemůžeme jednoznačně usuzovat, že k odražení útoku nepřítele a k jeho zničení dojde až po armádním protiúderu. V podmínkách vedení války s prostředky hromadného ničení může dojít k tomu, že již v průběhu protipřípravy budou hlavní síly úderného uskupení nepřítele zničeny natolik, že tento se vzdá svého útočného zámyslu. V tom případě se velitel armády bude snažit úder prvosledových útvarů a svazků před přední okraj dokončit zničení hlavních sil nepřítele a připravit výhodné podmínky pro přechod armády do útoku.

Přejde-li nepřítelem i po protipřípravě do útoku, ponesou hlavní tíhu bojové činnosti jednotky, útvary a svazky prvního sledu armády, které se brání v hlavním pásmu obrany.

Veškeré úsilí velitelů, štábů, stranickopolitických orgánů v přípravě armádního protiúderu musí být zaměřeno k jednotnému cíli, zničit nebo dokončit zničení hlavních sil úderného uskupení nepřítele a připravit podmínky k přechodu do útočné operace.

Z hlediska vlastní organizace je příprava armádního protiúderu pro velitele a štáb armády velmi složitou a náročnou záležitostí. To především proto, že na jeho realizaci se podílí značný počet sil a prostředků v různé době v rozsáhlém prostoru a pod tlakem času. Náročnost přípravy protiúderu je dána také tím, že tato činnost probíhá v podmínkách intenzivní bojové činnosti nepřítele.

Oper-1-1 v čl. 317 uvádí: „Armádního protiúderu se zúčastňují armádní raketové prostředky, divize druhého sledu, armádní zálohy, část sil prvního sledu a podpůrné letectvo“.

Při podrobnější úvaze v závislosti na situaci se mohou v plném rozsahu nebo větší či menší míře zabezpečení armádního protiúderu zúčastnit:

- průzkumné prostředky armády a divizí;
- arb a některé oddíly vojskových raket divizí;
- dělostřelectvo armády (např. ADS) a část dělostřelectva prvosledových divizí;
- prostředky PVO armády a divizí;
- divize druhého sledu armády v plném rozsahu;
- zálohy druhů vojsk a speciálních vojsk armády (APTZ, APOZ, AŽZ, ACHZ);
- určené tankové a motostřelecké jednotky divizí prvního sledu;
- vyčleněné letectvo;
- týlové a technické jednotky armády a divizí podle svého určení.

Na zabezpečení protiúderu armády se mohou také podílet svými prostředky i sousedé a některé síly a prostředky frontu.

Úspěch či neúspěch armádního protiúderu bude podmíněn především tím, jak velitel a štáb armády dokáže časově a prostorově sladit bojovou činnost všech zúčastněných sil a prostředků ve prospěch vyvedení a zasazení druhého sledu armády do protiúderu.

Důležité bude zabezpečit i utajení příprav protiúderu a jeho zámyslu. K tomu bude účelné připravit klamná a dezinformační opatření na jiném směru a v jiném prostoru. Bude také nutné zvýšit intenzitu klamných spojovacích sítí. Činnost radioelektronického boje usměrnit proti systémům velení úderného uskupení nepřítele s důrazem na jeho směr hlavního úderu a k ochraně protiúderného uskupení armády.

K přípravě armádního protiúderu

Velitel armády na základě rozhodnutí velitele fronty již ve svém rozhodnutí pro přechod armády do obrany vyjádří svůj situační, časový a prostorový zámysl k protiúderu v několika variantách. Může to být protiúder vedený na **jednom směru, do pravého nebo levého boku a týlu** úderného uskupení nepřítele. Nebo při silném druhém sledu může vést **vstřícné údery do obou boků** úderného uskupení nepřítele. V závislosti na situaci nepřítele, na terénu a při dostatečném počtu především jaderné munice může vést i **čelní roztínající** protiúder. Cílem tohoto protiúderu bude rozbít silnou sestavu vojsk nepřítele v jeho prvním útočícím sledu a postupně rozdělit jeho hlavní úderné uskupení na jednotlivě od sebe izolované části, které v součinnosti s divizemi v do-
tyku zničit.

V rozhodnutí pro přechod vojsk armády do obrany by měl velitel k vedení armádního protiúderu vyjádřit tyto otázky:

- nejméně dvě varianty zasazení druhého sledu armády do protiúderu;
- pro každou variantu osy přesunu a dvě čáry zasazení;
- počet vyčleněné jaderné a chemické munice;
- vyčleněné úsilí letectva;
- předběžné úkoly druhého sledu armády pro protiúder.

Přípravu armádního protiúderu k jejímu hlubšímu pochopení můžeme rozdělit do dvou období.

První období od přijetí rozhodnutí velitele armády pro přechod do obrany do doby, kdy v průběhu armádní obranné operace se velitel rozhodne pro jednu nejvýhodnější variantu zasazení druhého sledu do protiúderu.

Druhé období od rozhodnutí velitele armády do doby zahájení protiúderu z čáry zasazení.

V prvním období budou vojska předurčená k protiúderu budovat své prostory rozmístění, vést průzkum, upravovat a udržovat cesty, budovat plánované čáry zasazení. V závislosti na vzniklé situaci mohou vést boj s nepřátelskými výsady, odstraňovat následky po jaderných a leteckých úderech nepřítele, budovat obranné čáry na druhém pásmu obrany a plnit klamná opatření. Velitelé a štáby budou kromě řízení a organizování uvedených činností intenzivně sledovat vývoj situace u prvosledových svazků. V tomto období bude nutné zabezpečit bezprostřední kontakt mezi štábem armády a velitelem a štábem té divize, která je předurčena k protiúderu armády.

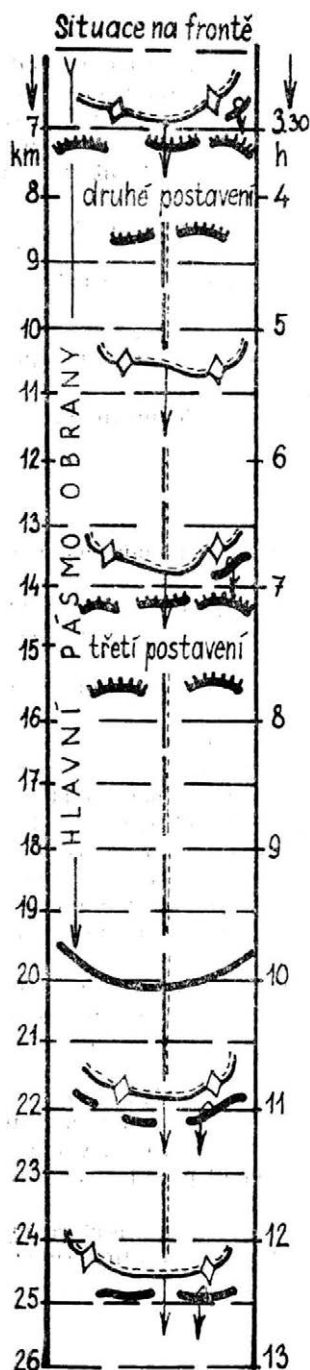
Velitel armády bude v tomto období řídit a štáb armády zabezpečovat bojovou činnost prvosledových divizí a prostředků armády. Štáb armády bude získávat, shromažďovat a vyhodnocovat údaje o vývoji situace na frontě, především o stupni bojeschopnosti a zámyslu nepřítele.

V závislosti na postupu vojsk nepřítele a ve vztahu k nutné době vyvedení druhého sledu armády můžeme usuzovat, že velitel armády bude upřesňovat původní rozhodnutí nebo přijímat nové rozhodnutí k protiúderu již v době, kdy nepřítel na jeho rozhodujícím směru postupu se zmocnil prvního postavení a bojuje o druhé postavení hlavního pásma obrany.

Ke zdůvodnění této úvahy mohou uvést souběžnou, časovou a prostorovou kalkulaci. Kalkulaci pro vyvedení a zasazení tankové divize do protiúderu viz **obr. 1.**

Vstupní údaje:

- hloubka hlavního pásma obrany je 20 km;
- postup nepřítele je 2 km/h (orientačně);

- Činnost vel. a štábu A

06.30 h	- příprava rozhodnutí velitele armády k protiúderu na stanoveném směru
08.30	- plánování protiúderu
10.00	- pokračování v plánování protiúderu
11.00	- řízení přesunu druhého sledu
12.00	- kontrola a pomoc
13.00	- organizace součinnosti při zasazení druhého sledu
14.00	
14.30	
15.00	
15.30	

- Činnost divize druhého sledu

	- předběžné nařízení
	- proniknutí úkolů do jednotek
	- zahájení přesunu
	PŘE SUN 60 km - 3 h
	- rozvinutí do předboj. a boj. sestav
	- doplnění
	- účast na organizaci součinnosti
	JÚ, údery letectva a dělostřelectva
	- vyražení divize k protiúderu

Obr. 1

Nepřítel může při této rychlosti postupu prolomit hlavní pásmo obrany za 10 hodin bojové činnosti. Délka os přesunu divize druhého sledu na čáru zasazení je 60 km (orientačně). Při rychlosti 20 km/h mohou hlavní síly divize svými čely překonat tuto vzdálenost za 3 hodiny. K tomu započítáme dobu nutnou na přípravu rozhodnutí velitele armády k protiúderu a dobu na proniknutí úkolů do jednotek divize, dobu na rozvinutí do předbojových a bojových sestav a dobu na doplnění vojsk, včetně krátké organizace součinnosti na čáře zasazení.

Z toho můžeme vypočíst možný postup vojsk nepřítel v hlavním pásmu obrany při rychlosti jeho postupu 2 km/h.

Za předpokladu, že nepřítel vyrazí k útoku v 00.00 hodin, může pronikat do hlavního pásma obrany takto:

- v 03.30 do hloubky 7 km, tj. před druhé postavení;
- v 05.00 do hloubky 10 km;
- v 07.00 do hloubky 14 km, tzn., že může vést boj o třetí postavení;
- v 10.00 může prolomit celou taktickou hloubku obrany divizí prvního sledu;
- atd.

Vycházejme z reálnější situace, že nepřítel zahájil útok se svítáním a v 06.30 h., kdy vede boj o druhé postavení, se velitel armády rozhodl k protiúderu. V této době začíná druhé období intenzivní přípravy k protiúderu armády.

Možný časový průběh situace na frontě, činnosti velitele a štábu armády a činnosti divize druhého sledu uvádím v souběžném grafu takto:

— 06.30—08.30 h (2 h) příprava upřesněného rozhodnutí velitele armády k protiúderu (nebo nového rozhodnutí);

— 08.30—10.30 (2 h) plánování protiúderu podle jedné varianty a proniknutí úkolů do vojsk. V tuto dobu může nepřítel vést boj o třetí postavení hlavního pásma obrany;

— 10.00—13.00 h (3 h) přesun divize k protiúderu, štáb armády pokračuje v plánování protiúderu a účastní se řízení přesunů z druhého sledu, probíhá kontrola a pomoc vojsk a příprava organizace součinnosti na čáře zasazení;

— za tuto dobu může nepřítel prolomit třetí postavení hlavního pásma obrany a proniknout do celé jeho hloubky;

13.00—14.30 h (1,5 h) rozvinutí do předbojových a bojových sestav divize druhého sledu, doplnění divize a účast velitelů na organizaci součinnosti na čáře zasazení;

14.30—15.00 h (30 min) skupinový jaderný úder, údery letectva a dělostřelectva před vyražením vojsk divize druhého sledu do protiúderu;

- v 15.00 h vyražení divize do protiúderu;
- do této doby může nepřítel postoupit na jeho rozhodujícím směru do hloubky 4—5 km za hlavní pásmo obrany, tj. do celkové hloubky 24—25 km, a může dosahovat příčné postavení armády.

Tato kalkulace vychází z udaného tempa postupu nepřítel a z neovlivněného vedení druhosledové divize na čáru zasazení.

Jistěže v závislosti na situaci může dojít jak k urychlení, tak i ke zpomalení postupu nepřítel a taktéž k urychlení či zpomalení vyvedení a zasazení druhosledové divize. Na dobu vyřazení k protiúderu budou mít vliv i situační podmínky, které určují nejvhodnější dobu k vyražení. Jako např.:

- je-li zachována odolnost obrany armády;
- útočná sestava nepřítele je narušena a oslabena, zálohy nepřítele byly již zasazeny nebo jsou vzdáleny či rozbity a nemohou včas zasáhnout k protiúderu;
- je-li narušeno velení nepřátelského úderného uskupení;
- nepřátelské letectvo ztratilo svou převahu apod..

Přesun tankové divize na čáru zasazení k protiúderu

Rychlé vyvedení tankové divize na čáru zasazení může být podmíněno též tím, jak štáb armády v úzké součinnosti s velitelem a štábem divize plánuje a zabezpečí přesun. Možnou variantu přesunu tankové divize na čáru zasazení — viz obr. 2.

Štáb armády má pro úspěšné vyvedení divize plnit tyto úkoly:

- urychleně předat rozhodnutí velitele armády veliteli divize a prověřit jeho pochopení;
- seznámit velitele a štáb divize se situací nepřítele a s jeho dalším předpokládaným zámyslem postupu;
- velitel armády má schválit rozhodnutí velitele divize;
- zplánovat přesun divize;
- učinit opatření k utajení vyvedení divize na čáru zasazení;
- silami a prostředky armády se podílet na zabezpečení čáry zasazení, na údržbě a úpravě os, popř. i na pořádkové službě;
- vyčlenit síly a prostředky armády k odstranění následků po jaderných úderech nepřítele;
- připravit a vést organizaci součinnosti na čáře zasazení s přizváním velitelů v dotyku;
- další úkoly pro všestranné zabezpečení vyvedení divize na čáru zasazení.

Přesun divize na čáru zasazení bude řídit velitel nebo zástupce velitele divize. Sestava vojsk divize za přesunu musí odpovídat zámyslu velitele pro zasazení divize k protiúderu.

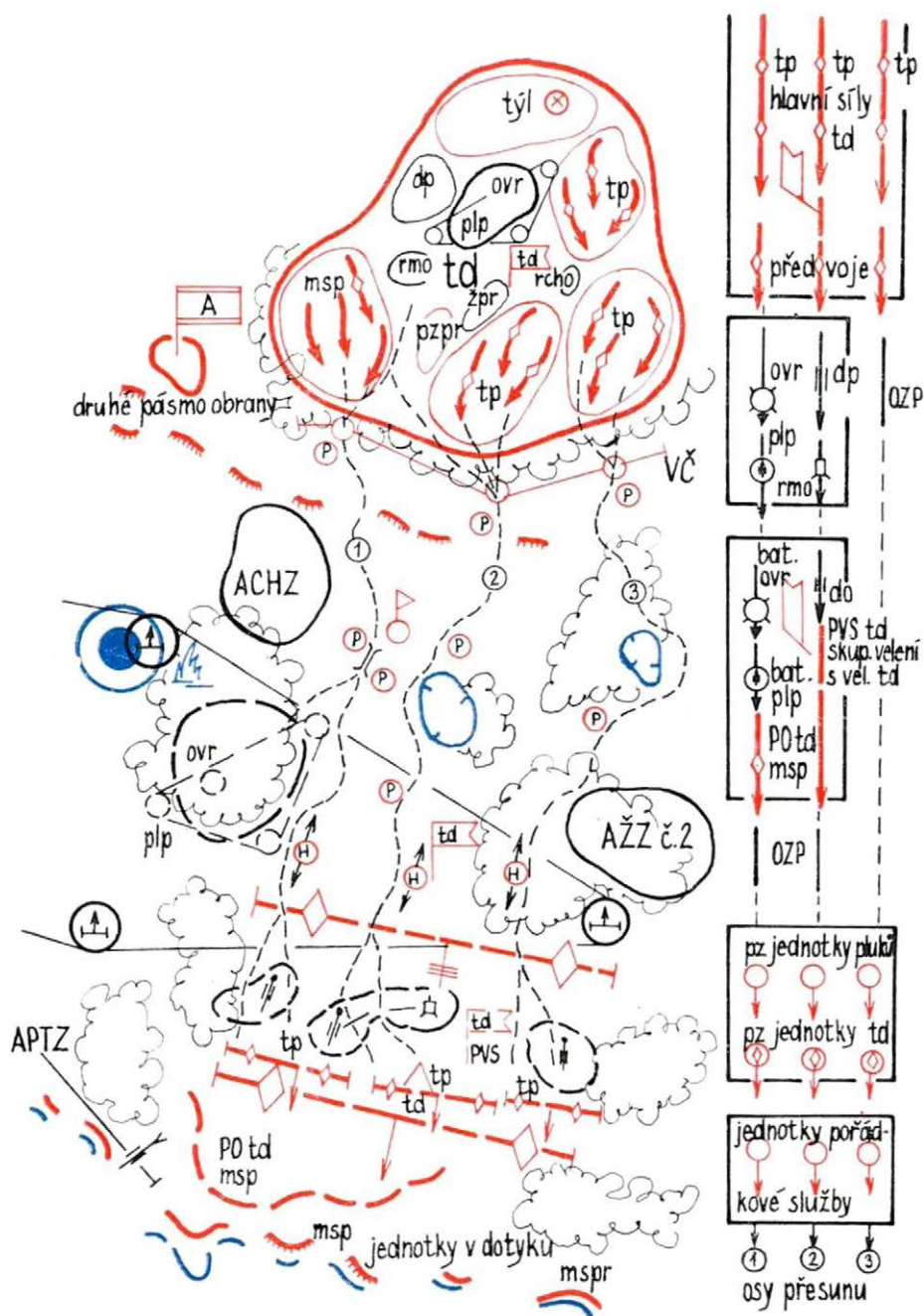
V uvedené variantě se velitel divize rozhodl zasadit do prvního sledu tři tankové pluky a zesílený motostřelecký pluk vyslat jako předsunutý odřad k zabezpečení čáry zasazení. Tento motostřelecký pluk prvního sledu překročí a pak přejde do druhého sledu.

Několik úvah k plánování protiúderu

Složitá a náročná činnost velitele a štábu armády spojená s organizací a vedením armádního protiúderu vyžaduje podrobně zplánovat, časově a prostorově upřesnit nejen činnost divize, ale také činnost všech druhů vojsk, speciálních vojsk a prvosledových svazků a útvarů, které se na protiúderu nebo jeho zabezpečení podílejí.

K tomuto účelu bude štáb armády postupně zpracovávat buď „Grafické rozhodnutí velitele armády pro protiúder“ nebo „Plán protiúderů“ na mapě s potřebnými textovými kalkulacemi a doplňky.

V obsahu tohoto rozhodnutí nebo plánu protiúderu by měly být tyto údaje:

- situace nepřítele a jeho pravděpodobný zámysl;
- situace divizí prvního sledu v době, kdy velitel armády přijal rozhodnutí k protiúderu s postupným doplňováním této situace až do doby zahájení protiúderu;

- úkoly raketového vojska, dělostřelectva a letectva;
- úkoly prostředků PVO,
- úkoly záloh armády;
- podrobně úkoly té divize, která vede protiúder, osy přesunu s pořádkovou službou, čáry zasazení, čáru rozvinutí do praporních proudů, směr protiúderu, čáru bližšího úkolu, směr dalšího postupu, prostor, který má ovládnout pro vytvoření podmínek přechodu hlavních sil armády do útoku;

- úkoly svazků prvního sledu;
- bezpečnostní čáry k použití jaderných zbraní poblíž vlastních jednotek;

- čáry pro navázání dotyku s jednotkami v obklíčení nebo na obvodu vlnu nepřítelů;

- signály i další nutné údaje pro všestranné zabezpečení protiúderu.

Důležité místo v činnosti velitele a štábu armády bude mít organizace součinnosti, zaměřená k zabezpečení armádního protiúderu. Tím, že armádního protiúderu se zúčastní kromě vojsk protiúderného uskupení i další prvky operační sestavy, bude nutné sladit činnosti všech zúčastněných sil a prostředků k jednotnému cíli.

Cílem této organizace součinnosti může být „Sladit bojovou činnost vojsk protiúderného uskupení s bojovou činností prvosledových svazků s důrazem na použití RVD, podpůrného letectva, vojsk PVO“.

Organizaci součinnosti bude velitel armády vést buď na VS armády, nebo v terénu na čáře zasazení a na směru hlavního úderu protiúderného uskupení. Kromě jiných otázek bude se zvláštní pozorností řešit součinnost mezi úderným uskupením a prvosledovými svazky. Půjde zejména o tyto otázky:

- uvolnění pochodových os a prostorů pro rozvinutí vojsk úderného uskupení do předbojových a bojových sestav;

- udržení a prostorové zabezpečení čáry zasazení protiúderného uskupení, v součinnosti s PO úderného uskupení;

- zabezpečení PVO;

- zabezpečení pořádkové služby, ženijní zabezpečení OPZHN atd.;

- způsob bojové činnosti útvarů a svazků v dotyku po vyražení úderného uskupení.

Svazky a útvary v dotyku po úspěšném vyražení protiúderného uskupení svými volnými silami zahájí útok především na křídlech protiúderného uskupení. V závislosti na situaci budou útočit na plánovaných směrech a v součinnosti s protiúderným uskupením se budou podílet na ničení nepřítele, který se vklíní do obrany. Příklad viz obr. 3.

Se zasazením protiúderného uskupení musí velitel armády z volných sil si vytvořit vševojskovou zálohu v hodnotě jednoho i více tankových nebo motostřeleckých pluků. Tyto síly může vyvést z těchto úseků fronty, kde došlo v předchozí bojové činnosti k zastavení postupu nepřítele a tím i k ustálení čáry dotyku.

Šířka útočného pásma tankové divize při protiúderu v závislosti na terénu, situaci a počtu pluků v prvním sledu může být do 20 km.

Při organizaci protiúderu vystupuje do popředí požadavek zabezpečení nepřetržitosti a spolehlivosti velení vojskům vyčleněným do protiúderného uskupení. Zásady a požadavky kladené na velení vojskům a platné i pro velení při protiúderu uvádí článek 22 a 23 Oper-1-1 a článek 325 téhož předpisu.

Zahájení a vedení armádního protiúderu

(Možnou variantu viz obr. 3)

Před vyražením vojsk prvních sledů divize do protiúderu bude podle zámyslu velitele armády uskutečněn skupinový jaderný úder raketového vojska armády a divizí. Pak budou následovat údery dělostřelectva a letectva. Cílem této činnosti je způsobit nepříteli rozhodující ztráty, dezorientovat jeho vojska a velení a s překvapením zahájit vyražení divize do protiúderu. První sledy divize zahajují zteč s co největším vypětím sil a v rychlém tempu s cílem co nejvíce využít výsledků jaderného úderu k pronikání do sestavy nepřítel. Za podpory letectva a dělostřelectva využívají mezer k útokům do boků a týlů sestavy nepřítel.

Zvláštní pozornost věnují krytí boků sestavy divize kde bude účelné přemísťovat protitankové prostředky a ženijní zatarasovací jednotky. V průběhu protiúderu divize může dojít ke ztřeštnému boji s druhými sledy nepřítel, k obklíčování jednotek nepřítel, k boji o osvobození vlastních jednotek z obklíčení i k jiným druhům bojové činnosti.

Úspěch či neúspěch v průběhu bojové činnosti bude také záležet na směle a rozhodné činnosti velitelů na všech stupních a na jejich iniciativě a schopnosti se rychle rozhodovat a velet.

Ke zvýšení tempa útoku bude velitel divize zasazovat své druhé sledy z chodu v předbojových a bojových sestavách na rozhodující směr protiúderu.

Úspěch v rozvíjení armádního protiúderu bude podmíněn vždy účelným a cílevědomým vedením jaderných úderů ve prospěch postupujících vojsk.

Úkolem armádního protiúderu bude nejen ničit síly úderného uskupení nepřítel, které se vklínily do obrany, a obnovit její přední okraj, ale také vytvořit výhodné podmínky k přechodu hlavních sil armády do útoku (do útočné operace).

Jak chápu realizaci tohoto úkolu. Již se zničením, nebo obklíčením vojsk nepřítel, která pronikla do obranného pásma armády, se vytvářejí podmínky pro přechod do útoku. Tzn., že poměr sil na frontě se změnil ve prospěch vševojskové armády. To jsou podmínky vzájemného poměru sil. Je však třeba ovládnout i výhodný prostor pro zasazení nově přidělených svazků. S tímto požadavkem přímo souvisí i stanovení úkolu divizí, která vede protiúder. Její bližší úkol bude obnovit přední okraj obrany hlavního pásma obrany a v dalším ovládnout částí sil nebo i hlavními silami výhodný prostor před přechodem obrany.

Vytváření podmínek přechodu do útoku chápu i z hlediska časového. Předpokládám, že při přechodu vševojskové armády do útoku budou armádě přiděleny další svazky. Pro tyto síly bude nutné v časové závislosti na jejich převzetí a vyvedení k frontě připravit výhodné podmínky k jejich zasazení. Tzn., že zasazení nově přidělených druhosledových svazků bude do určité míry závislé i na tom, zda divize, která vede protiúder, včas se zmocní výhodného prostoru k zasazení těchto sil.

V podmínkách vedení války s použitím jaderných zbraní však může dojít i k tomu, že pod vlivem úspěchu divize budou odcházet jednotky nepřítele i z dotyku prvosledových divizí. V tom případě bude povinností všech velitelů zahájit jejich pronásledování a směle útočit i před přední okraj hlavního pásma obrany a pronásledovat nepřítele na směrech. V této situaci bude povinností velitele a štábu armády včas stanovit vojskům konkrétní úkoly k přechodu do útoku.

V opačném případě, když nepřítel bude klást houževnatý odpor, bude o vytváření prostorových a časových podmínek bojovat jen divize, která vede protiúder.

Organizace, příprava a vedení armádního protiúderu je pro velitele a štáb armády velmi složitou záležitostí. Složitost je dána zejména tím, že tato činnost se připravuje v době intenzivní bojové činnosti nepřítele, kdy je tento v převaze a má prostorovou iniciativu. Dále tím, že na protiúderu se v menší či větší míře podílejí takřka všechny prvky operační sestavy armády. Jejich činnost musíme podrobně zplánovat a sladit časově tak, aby zasazením druhosledové divize došlo na frontě ke změně situace ve prospěch vševojskové armády.

Setkávám se i s názory, které armádní protiúder kvalifikují jako předem dobře připravenou a organizačně zabezpečenou činnost, která může být realizována na signál „VPŘED“. S tímto názorem nesouhlasím, příprava a vedení armádního protiúderu bude vyžadovat od velitele a štábu armády značné úsilí a vysoké mistrovství jak v rozhodování, tak i ve výběru nejvhodnější situace k tomu, aby zasazením druhého sledu armády bylo docíleno úplné zničení nepřítele.

CIVILNÍ OBRANA

Mírová politika Sovětského svazu a ostatních socialistických zemí dosáhla a dosahuje významných úspěchů. Dosažené úspěchy mají svůj materiální základ především v ekonomické síle socialistických států v čele se Sovětským svazem a v připravenosti jejich ozbrojených sil na obranu socialistických vy-

vozeností. Přes dosažené výsledky mírové politiky nemůžeme zapomínat na to, že dosud nebyla odstraněna hlavní příčina možného vzniku válek a především možného rozpoutání imperialistické agrese proti socialistickým státům. V třídně rozděleném světě, kdy v jeho značné části mají dosud vládu ve svých rukou imperialistické kruhy, existuje trvalé nebezpečí možného vzniku války, především agresivní války imperialistických zemí proti společenství socialistických zemí. Imperialistické kruhy se nikdy nespokojily a nemohou spokojit s vítězstvím socialismu, se vznikem světové socialistické soustavy a s jejími úspěchy. Netají se s tím, že jejich ozbrojené síly se připravují zejména k nasazení proti socialistickým zemím. Tyto jejich záměry nacházejí svůj reálný odraz v konkrétních přípravách a zaměření činnosti v oblasti ideologické, politické, ekonomické i vojenské.

Vývoj hospodářství i ostatních oblastí života společnosti kapitalistických států je poznamenán stále rostoucí militarizací.

Proto také L. I. Brežněv ve zprávě ÚV KSSS přednesené na XXV. sjezdu uvedl, „Vcelku pozitivní rozvoj sovětsko-amerických vztahů za poslední léta však komplikuje řada faktorů, které nelze přehlížet. Snaží se mu bránit vlivné síly v USA vyzývající k dalšímu stupňování horečného zbrojení v USA a v NATO“.

Charakteristické rysy příští možné války z hlediska vztahu fronty a zápolí

Pokud by se imperialistickým kruhům podařilo rozpoutat válku proti socialistickým zemím k dosažení svých dobrodružných politických cílů, lišila by se tato válka kvalitativně od všech válek minulosti. Taková válka by byla rozhodujícím ozbrojeným střetnutím dvou třídně antagonistických světových společenských soustav. Válka by byla vedena k dosažení rozhodných politických cílů. Cílem imperialistické politiky by bylo dosáhnout zvratu v historickém vý-

voji lidstva. Byl by to rozhodný pokus o zničení socialistického společenského zřízení a jeho základů. Tomu by byl podřízen zámysl i způsob vedení války.

Tomu jsou podřízeny a na těchto základech stojí všechny dosavadní vojenské strategické koncepce hlavních kapitalistických států a celého agresivního bloku NATO. H. Kissinger je např. ve své knize „Jaderné zbraně a zahraniční politika“ charakterizuje takto: „Myšlenka, že vítězství ve válce se dosáhne zničením průmyslového potenciálu nepřítele a podlomením morálního stavu civilního obyvatelstva, je základním principem anglických, stejně jako amerických strategických názorů“.

Z hlediska charakteru války a způsobu jejího vedení by válka buď již při svém vzniku, nebo až v dalším průběhu nabyla charakteru světové, koaliční všeobecné války. Byla by charakterizována značným prostorovým rozmachem. Válečná činnost a její důsledky by zasáhla všechna nebo převážnou většinu pozemních i námořních válčišť, i blízký kosmický prostor. Válka by se vyznačovala značnou ničivostí a tím, že těžiště ničení by se z prostoru fronty přesunulo do zápolů, do hloubky území státu a celé koalice.

Protože stále existuje imperialistická politika a její zdroje, trvá stále i nebezpečí vzniku imperialistické ozbrojené agrese. Komunistická strana proto klade jako jeden z hlavních úkolů nejen ozbrojených sil, ale všech politických, státních, hospodářských a společenských orgánů a organizací zabezpečit spolehlivou obranu socialistických vymožeností lidu. Tento úkol zdůrazňuje zpráva ÚV KSČ XV. sjezdu KSČ tak, že „obrana naší socialistické vlasti je záležitostí všech občanů“.

Zmařit cíle imperialistické agrese a způsobit agresorovi úplnou porážku nemůžeme dosáhnout pouze válečnou činností ozbrojených sil. Ozbrojené síly si pochopitelně ponechávají svoji významnou úlohu při odražení a konečném zničení agresora ozbrojeným zápasem. Jedině činností ozbrojených sil můžeme zničit síly a prostředky agresora, zničit nebo vážně narušit jeho vojenský a ekonomický potenciál.

Dosáhnout konečného naplnění cílů války však nemůžeme ani sebeúspěšnější činností ozbrojených sil. Ozbrojené síly totiž samy o sobě nejsou schopny využít třebas i výrazné úspěchy válečné činnosti k dosažení kvalitativní změny — přeměnit dosažený úspěch v úspěch politický a dosáhnout tak splnění politických cílů války. To je možné tehdy, jestliže budou uchovány základy životaschopnosti společnosti, její ideové, politické, ekonomické, vojenské zdroje a bude zachováván její třídní politický a státní základ.

Úkol zabezpečit spolehlivou obranu socialistické vlasti vyžaduje v soudobých podmínkách řešit a zabezpečit tento úkol komplexně. Zejména vyžaduje organizovat a uskutečňovat opatření k přípravě ozbrojených sil, národního hospodářství a obyvatelstva. Vedle těchto oblastí zabezpečujících přípravu země k obraně, mají rozhodující význam opatření organizovaná a uskutečňovaná v oblasti přípravy a zabezpečení činnosti státních, politických, vojenských a ekonomických orgánů.

Otázka komplexního řešení obrany socialistického státu se stala jednou ze stěžejních otázek rozvíjející se sovětské vojenské vědy již v období odražení imperialistické intervence a zejména v období po jejím odražení. Na základě zkušeností imperialistické války a zhodnocení vývoje bojové techniky ukázal již M. V. Frunze nové úkoly spojené s řešením obrany socialistické vlasti. Ve svém článku „Na nových cestách“, zveřejněném v časopise *Vojennyj vestnik* v r. 1925, zdůrazňuje mj. „Život a práce fronty je v každé chvíli určován pra-

cí a stavem týlu. Fronta ve smyslu prostoru zasaženého přímo válečnými operacemi ztrácí ráz dřívější živé bariéry, která přehrazovala nepříteli přístup do týlu. Týl se nyní, ne-li úplně, rozhodně ve značné části slučuje s frontou. Z toho vyplývají nové úkoly a nové metody přípravy na obranu země a zejména nová úloha týlu jako přímého účastníka boje.

Předvídatost a platnost těchto závěrů potvrdily průběh a zkušenosti 2. světové války a zejména prudký rozvoj vědy a techniky v období po této válce. Kvalitativně nové druhy zbraní i výrazné změny možností i dříve známých zbraní a bojové techniky našly odraz v kvalitativních změnách, ke kterým došlo v celém vojenství. Tyto změny vedly ke vzniku kvalitativně nových způsobů válečné činnosti a k tomu, že i v minulosti známé způsoby válečné činnosti nabývaly kvalitativně nový obsah.

Jako jeden z hlavních druhů válečné činnosti, který nabyl nový rozsah i obsah, se postupně ustavovala **ochrana a obrana zápolí a uskupení vojsk před nepřátelskými jadernými údery**. Jejím úkolem je podle kolektivu autorů vedených V. D. Sokolovským, jak je formulován v knize „Vojenská strategie“ (NV 1963, česky, strana 352) „uchránit všechno základní pro život státu, zabezpečit plynulý chod hospodářství i dopravy a uchovat bojeschopnost ozbrojených sil“. Kromě toho v téže knize je na základě zhodnocení možného rozsahu a způsobu napadení zápolí vyjádřen názor: „Nebezpečí, že v soudobé válce bude použito prostředků hromadného ničení... i proti hlubokému zápolí, si vynutilo organizovat nový druh strategického zabezpečení životnosti celého zápolí, známý pod názvem civilní obrana“ (NV 1963, česky, strana 399).

Nebezpečí možného rozsáhlého ničivého napadení sil, prostředků a objektů v hloubce území koalice států Varšavské smlouvy vede k tomu, že se jako relativně samostatná oblast strategického zabezpečení státu a celé koalice, formuje komplex **opatření ochrany a obrany státního území**. Úkolem těchto opatření je ničit pozemního nepřítele a nepřátelské živly, které pronikly do hloubky státního území, odstranit nebo snížit škodlivé účinky nepřátelského napadení, zabezpečit ve vymezeném rozsahu při nepřátelských úderech a jejich ničivých i škodlivých účincích činnost řídicích politických, státních, vojenských a hospodářských orgánů, ochranu životů a zdraví obyvatelstva, působit proti nepřátelské ideologické diverzi, zabezpečit obranu a ochranu důležitých objektů na území státu, ochranu a obranu kulturních a materiálních hodnot, podmínky pro chod národního hospodářství, organizovat opatření k zabezpečení pobytu a přesunu vojsk na území státu a vytvářet podmínky pro zabezpečení polních vojsk doplňováním osobami, zbraněmi, technikou a materiálem.

Celý tento komplex opatření záleží ve sladěné činnosti ozbrojených i neozbrojených složek, politických, státních, vojenských, hospodářských a společenských orgánů a organizací na celém území státu podle jednotného zámyslu s cílem vytvořit podmínky k odrazení ozbrojené agrese, zničit pozemního nepřítele, který pronikl do hloubky státního území, odrazit jeho údery, odstranit anebo snížit ničivé a škodlivé účinky úderů kosmických, raketových a vzdušných prostředků nepřítele, spolu zabezpečovat zachování životaschopnosti jednotlivých států i koalice států Varšavské smlouvy i schopnost odrazit nepřátelskou ozbrojenou agresi.

Značná různorodost, rozsah a složitost organizovaných a uskutečňovaných opatření vyžaduje vytvořit systém orgánů, útvarů a jednotek, který by umožňoval využití všech sil, prostředků a zdrojů společností. Na přípravě těchto

úkolů a při jejich plnění se podílejí především **vojenské síly** (vojenské svazky, útvary a jednotky umístěné na teritoriu státu a vojenské územní orgány se svými útvary a jednotkami), **civilní obrana**, **Sbor národní bezpečnosti**, **Lidové milice a aktivy obyvatelstva**.

Místo a úloha civilní obrany v systému obrany státu, její cíl, úkoly, struktura

Významnou úlohu při přípravě a zabezpečení opatření spojených s ochranou obyvatelstva, materiálních a kulturních hodnot a zabezpečení chodu národního hospodářství má **civilní obrana**.

Místo civilní obrany při obraně státu je v našich podmínkách právě vymezeno především zákonem o obraně ČSSR č. 40/61 Sb., jehož paragraf 15 stanoví: „Civilní obrana jako součást obrany republiky zahrnuje opatření k zabezpečení ochrany a obrany obyvatelstva před následky nepřátelských vzdušných útoků, k vytvoření podmínek pro plynulý chod hospodářského života při nepřátelských vzdušných útocích a k odstraňování následků těchto útoků“.

Odpovědnost za přípravu a plnění opatření civilní obrany je v současné době upravena zákonem č. 17/1976 Sb. z 15. 3. 1976, kterým řízení těchto opatření přešlo do působnosti ministerstva národní obrany.

Svým posláním a vymezeným obsahem opatření můžeme chápat civilní obranu jako relativně samostatný **druh strategického zabezpečení obrany** státu a koalice států Varšavské smlouvy.

Civilní obrana se formuje jako jednotně organizovaný ucelený systém operačních, organizačních a materiálně technických opatření, který se stal nezbytnou a nezaměnitelnou součástí strategického zabezpečení obrany každého socialistického státu a celé koalice států Varšavské smlouvy.

Jako cíl civilní obrany můžeme vymezit: zabezpečit maximálně možnou **ochranu obyvatelstva před nepřátelským napadením** a jeho ničivými účinky, vytvářet podmínky pro zabezpečení **řídící činnosti** politických, státních i hospodářských orgánů, zabezpečit **ochranu materiálních i kulturních hodnot** před ničivými a škodlivými účinky nepřátelských úderů a spolu s ostatními silami a prostředky na území státu zabezpečovat odolnost, obranu i životaschopnost státu a **plynulý chod hospodářského života**.

Činnost civilní obrany záleží v připraveném, organizovaném, sladěném a maximálně efektivním využití sil a prostředků, při přípravě a uskutečnění systému operačních, organizačních a materiálně technických opatření podle jednotného zámyslu pro splnění úkolů, jimiž se dosáhne cíle civilní obrany.

Způsob a rozsah plnění úkolů civilní obrany, její výstavba a strukturální uspořádání vychází z celkové koncepce civilní obrany, kterou určuje politika KSČ k zabezpečení internacionální obrany socialistické vlasti.

Celkové koncepte civilní obrany ČSSR vychází zejména:

- z politiky KSČ,
- ze závěrů marxisticko-leninského učení o válce, zejména ze závěrů o charakteru, charakteristických rysech a způsobech vedení příští možné války a ze zásady vojenské politiky komunistické strany,
- z mezinárodní vojenskopolitické a vnitropolitické situace,
- z vojenské doktríny států Varšavské smlouvy, zejména ze závěrů o možném způsobu zahájení války, rozsahu a způsobu nepřátelského napadení, způsobu odražení agrese početně vojsky,

- z místa a úlohy ČSSR při odražení nepřátelské agrese,
- z lidských a materiálních zdrojů a ekonomických možností, ze struktury národního hospodářství, jeho proporcí a prostorového rozmístění za války,
- ze státoprávního uspořádání.

Je pochopitelné, že tato koncepce nemůže být strnulá a neměnná. Je založena na pevných zásadách marxismu-leninismu, opírá se o proletářský internacionalismus a je součástí internacionální obrany socialistických států. Ve svých závěrech musí vyjadřovat konkrétní historické podmínky určující způsob řešení obrany socialistických států. Musí odrážet zejména změny v mezinárodních vojenskopolitických podmínkách, ve vnitropolitickém, společenském a ekonomickém rozvoji, změny ve způsobech vedení války a ozbrojeného zápasu, změny v rozvoji vojenské techniky a další konkrétní vlivy.

Současnou koncepci civilní obrany určují především tyto základní závěry:

- v příští válce by se těžiště ničivých účinků přenášelo do hloubky území státu a koalice států Varšavské smlouvy,
 - válka by mohla být zahájena s použitím pouze klasických prostředků ničení anebo s použitím jaderných zbraní a ostatních zbraní hromadného ničení i s použitím novodobých prostředků hromadného ničení včetně využití geofyzikálních způsobů vedení války,
 - i při zahájení války bez použití ZHN přeroste válka ve všeobecnou jadernou válku, vyznačující se rozsáhlým masovým ničením,
 - základní koncepce agresora je založena na využití překvapení,
 - soudobé prostředky průzkumu snižují možnost dosáhnout překvapení, přesto nemůžeme vyloučit, že se nepříteli podaří dosáhnout překvapení co do rozsahu a způsobu, částečně i co do času a prostoru napadení,
 - můžeme předpokládat, že získáme čas k uvedení do pohotovosti systému civilní obrany, alespoň v nejnútnejším rozsahu,
 - společenské zřízení, struktura národního hospodářství, vysoká politická jednota lidu i pevnost států Varšavské smlouvy umožňuje využití značného počtu obyvatelstva i prostředků národního hospodářství v zápolí k plnění úkolů civilní obrany,
 - opatření civilní obrany je nutné plánovat a řídit podle jednotného zámyslu a centralizovat je k plnění rozhodujících úkolů. Je však třeba dát možnost decentralizovaného využití sil a prostředků v závislosti na prostorovém použití prostředků nepříteli a rozsahu napadení a na možnostech co nejefektivnějšího využití sil a prostředků,
 - zabezpečení obrany socialistické vlasti je povinností všech státních, společenských a hospodářských orgánů a organizací i všeho obyvatelstva. Zabezpečení obrany nemůže být pouze výlučnou záležitostí ozbrojených složek.
- Z koncepce civilní obrany vyplývají i její úkoly, jejichž splněním dosáhneme daného cíle. Tyto úkoly můžeme v zásadě dělit nejprve podle oblastí, v nichž jsou plněny, podle jejich zaměření a místa vzhledem k cíli civilní obrany.

Z tohoto hlediska můžeme rozdělit úkoly civilní obrany na úkoly:

- ochrany obyvatelstva, materiálních a kulturních hodnot lidu, zabezpečení chodu státního a veřejného života,
- ochrany osazenstva závodů, zabezpečení odolnosti národního hospodářství a plynulého chodu hospodářského života.

Úkoly plněné v těchto oblastech se pochopitelně navzájem velmi těsně prolínají, úzce spolu souvisí a vzájemně se ovlivňují. Jsou organizovány podle jednotného zámyslu, budou plněny ve vzájemné závislosti, souběžně a v úzké součinnosti.

Úkoly civilní obrany v obou těchto základních oblastech můžeme dále dělit a vymezit z hlediska způsobu činnosti.

Z tohoto hlediska patří mezi základní úkoly civilní obrany:

- příprava obyvatelstva a osazenstva závodů k plnění úkolů civilní obrany,
- příprava řídicích orgánů, útvarů a jednotek civilní obrany,
- zabezpečení uvedení systému civilní obrany do pohotovosti,
- varování a vyzoomění obyvatelstva a osazenstva závodů o nebezpečí napadení a k ochraně před účinky nepřátelského napadení,
- organizace a zabezpečení ochrany proti ničivým a škodlivým účinkům nepřátelských prostředků vzdušného a kosmického napadení. Jde zejména o organizaci a zabezpečení ochrany proti zbraním hromadného ničení a protivzdušné obrany,
- maskování zejména z hlediska ochrany proti úderům nepřátelských prostředků vzdušného napadení,
- budování staveb civilní obrany,
- organizace a plnění úkolů týlového zabezpečení úkolů civilní obrany,
- záchranné a prvořadě odstraňovací práce v prostorech napadení,
- záchranné a prvořadě odstraňovací práce při živelných pohromách a velkých provozních haváriích i v době míru,
- spoluúčast při organizaci a zabezpečení bezpečnostních a pořádkových opatření zvláštního režimu života ve vymezených prostorech, zejména v prostorech napadení,
- plánování a řízení civilní obrany.

K objasnění zásad a způsobu řešení úkolů civilní obrany, jejich rozsahu a obsahu se chci blíže zmínit o úkolech civilní obrany v oblasti ochrany obyvatelstva. Úkoly k zabezpečení komplexní ochrany obyvatelstva tvoří významnou část působnosti a činnosti civilní obrany. Jak vyplývá z uvedených základních úkolů civilní obrany, představuje ochrana obyvatelstva rozsáhlý komplex úkolů charakteru operačního, organizačního a materiálně technického.

Ochrana obyvatelstva zahrnuje přípravu a plnění těchto hlavních úkolů:

- přípravu obyvatelstva k plnění úkolů civilní obrany,
- vyzoomění o zvýšení ohrožení a nebezpečí nepřátelského napadení,
- varování před nepřátelským napadením a jeho škodlivými účinky a varování před nebezpečím účinků záplavových vln z rozbořených vodních děl;
- individuální ochranu,
- kolektivní ochranu,
- záchranné a prvořadě odstraňovací práce v prostorech napadení.

Účinnost a způsob plnění těchto úkolů ochrany obyvatelstva bude ovlivňovat i plnění dalších úkolů, které se s těmito úkoly ochrany prolínají a těsně na sebe navazují. Bude to zejména organizace zdravotnického zabezpečení, maskování a z něho jako nejrozsáhlejších zatemňovacích opatření, zavedení zvláštnostního režimu života ve vymezených oblastech a prostorech apod.

Individuální a kolektivní ochranu musíme řešit především jako ochranu proti účinkům zbraní hromadného ničení.

Cíl, obsah a zásady plnění úkolů k ochraně obyvatelstva

Přípravu obyvatelstva organizujeme podle jednotného plánu s přihlédnutím ke konkrétním místním podmínkám. Organizujeme ji na závodech, v ústavech i v úřadech a v obcích s cílem ovlivnit morálně politický stav obyvatelstva z hlediska potřeb obrany a připravit obyvatelstvo tak, aby zvládlo základní opatření ochrany před účinky nepřátelského napadení a odstraňování následků tohoto napadení.

Vyrozumění a varování má zabezpečit včasné uvedení orgánů a jednotek civilní obrany do pohotovosti a zabezpečit varování obyvatelstva. Varovné signály jsou předávány obyvatelstvu otevřeně všemi dostupnými prostředky a stanoveným způsobem využití akustických prostředků. Signály pro uvádění do pohotovosti jsou předávány vnitřní cestou orgánům civilní obrany.

Individuální ochrana je pohotovostní a bezprostřední ochrana osob proti přímým účinkům některých škodlivých vlivů nepřátelského napadení. Je doplňkovým druhem ochrany. Zabezpečují ji orgány a jednotky CO diferencovaně pro osazenstvo závodů, úřadů a ústavů prostředky individuální ochrany, uloženými na závodech a v objektech, pro neaktivní obyvatelstvo v zařízeních národních výborů.

Kolektivní ochrana je souhrn složitých organizačně technických opatření, která mají zabezpečit maximální možnou ochranu osob podle místních podmínek. Svým obsahem je značně náročná na materiální i organizační zabezpečení. Je uplatněn princip diferencovaného řešení kolektivní ochrany podle významu a možného rozsahu napadení ekonomických a politickosprávních center a objektů. Na základě významu těchto center pro ekonomiku a řízení státu za války byla stanovena klasifikace míst na místa zvláštní důležitosti (Z), důležitosti I., II., a III. kategorie, u vodních děl jsou díla zařazena podle svého významu pro ekonomiku a obranu do kategorií A, B, C.

K účelnému využití prostředků a ke konkrétnímu řešení ochrany obyvatelstva podle místních podmínek je kolektivní ochrana řešena jako kombinace evakuace a ukrytí. Přitom prioritní význam má ukrytí. Je pochopitelné, že úkrytová zařízení budou mít různou odolnost jak s ohledem na místní možnosti připravit a vybudovat úkrytová zařízení, tak i s ohledem na možný způsob a rozsah nepřátelského napadení. K dosažení cíle civilní obrany se uplatňuje požadavek dosáhnout plného ukrytí všeho obyvatelstva a osazenstva závodů v úkrytových zařízeních, která přinejmenším zabezpečí ochranu před radioaktivním spadem a přímým zasažením chemickými a biologickými zbraněmi.

Záchranné a prvořadě odstraňovací práce v prostorech napadení zabezpečují útvary a jednotky civilní obrany s cílem zachránit obyvatelstvo (osazenstvo závodů), materiální hodnoty a zabezpečit nutné odstraňovací práce, které souvisejí se záchranou a bezpečností obyvatelstva a osazenstva závodů. Záchranné práce zahrnují především průzkum, vyproštění osob, poskytnutí předlékařské a první lékařské pomoci, odsun a vyvedení osob, speciální očistu a dezaktivaci. Prvořadě odstraňovací práce zahrnují zejména zneškodnění nevybuchlé munice, lokalizaci a likvidaci požárů a poruch na energetických a inženýrských sítích, uvolnění komunikací pro zásah jednotek CO a pro odsun, zabezpečení staveb proti zřícení, poskytnutí nejnutnějšího stravování i nouzového odívání apod.

Při přípravě, plánování a plnění úkolů civilní obrany plně uplatňujeme zásadu centralizace s potřebnou mírou decentralizace pravomocí a odpovědností.

ti řídicích orgánů i decentralizace a diferenciacie v použití sil a prostředků. Centralizace je dána zejména tím, že je důsledně uplatňována vedoucí úloha KSČ, která je realizována i v řídicí úloze rad obrany, ve výstavbě i v působnosti civilní obrany. Centralizace se projevuje také v tom, že opatření civilní obrany připravujeme a plánujeme podle jednotných, centrálně stanovených zásad, podle jednotného zámyslu k dosažení jednotného cíle. Plány civilní obrany sjednocují použití sil a prostředků na daném stupni a schvaluje je nadřízený stupeň řízení.

Decentralizace a tím i míra centralizace se projevuje ve vymezení působnosti, pravomoci a odpovědnosti podřízených stupňů řízení a resortních orgánů i ve využití územních zdrojů, sil a prostředků územními a resortními řídicími orgány.

Způsob přípravy a plánování úkolů civilní obrany tak umožňuje co nejúčinnější využití sil a prostředků ke splnění jednotného zámyslu při jejich využití prostorově a resortně decentralizovaném a podle podmínek diferencovaném.

Pro úspěšné plnění úkolů a akceschopnost civilní obrany má značný význam její **strukturální uspořádání** a organizace sil a prostředků.

Socialistické společenské zřízení založené na společenském vlastnictví výrobních prostředků a na jednotě zájmů převážné většiny lidu při obraně socialistických vymožeností vytváří podmínky pro účelné, jednotně řízené využití sil a prostředků k plnění úkolů civilní obrany i na jejich rozmístění odpovídajícím požadavkům obrany socialistických států a v souladu s potřebami národního hospodářství. Socialistický stát uvolňuje a využívá potřebné zdroje a prostředky nejen na ochranu života a zdraví obyvatelstva a na zabezpečení chodu národního hospodářství i za podmínek nepřátelského napadení, ale je schopen zabezpečit a zabezpečuje prostředky nutné pro zabezpečení životních potřeb obyvatelstva i za těchto podmínek.

Na základě zkušeností z výstavby a uspořádání civilní obrany v Sovětském svazu budujeme i v našich podmínkách civilní obranu na základě státních, hospodářských a společenských orgánů a organizací i na vojenském základě.

Z hlediska strukturálního uspořádání civilní obranu organizujeme a řídíme jednak po vojenské linii v působnosti ministerstva národní obrany a zabezpečují vojenské teritoriální orgány, po linii státoprávních orgánů a zabezpečují vlády ČSSR, ČSR, SSR a národní výbory, jejich orgány a prostředky a po linii resortů národního hospodářství a ostatních resortů státní správy a zabezpečují orgány, síly a prostředky resortních ministerstev.

Z hlediska strukturálního uspořádání se civilní obrana dělí na součásti. Jsou to nevojenské a vojenské útvary CO.

Vojska civilní obrany tvoří štáby, jejich zabezpečovací a provozní útvary a jednotky, jejich zařízení a vojenské útvary CO.

Nevojenské jednotky CO se dělí na územní služby CO, jednotky a záchranné útvary CO objektů a útvary svépomoci v obcích.

Vojenské útvary CO tvoří méně početnou, ale významnou složku CO. Jsou organizovány především k plnění úkolů vyžadujících vysokou pohotovost k zásahu a centralizaci sil a prostředků.

Jsou organizovány jako **pluky CO** a určeny především k pohotovému zásahu v prostorech napadení a k záchranným a prvořadým odstraňovacím pracím zejména v napadených velkých ekonomických a politickosprávních centrech s vysokým počtem obyvatelstva.

Nevojenské jednotky civilní obrany tvoří nejpočetnější složku CO. Jsou vytvářeny ze zaměstnanců podniků, ze sil a prostředků jednotlivých resortů národního hospodářství a ostatních resortů. Jsou charakterizovány vysokou profesionální odborností i vysokým morálním stavem a osobní obětavostí svých příslušníků.

Územní služby jsou organizované jako městské, okresní, krajské, popř. i oblastní, republikové a federální služby resortů. Jejich posláním je zabezpečit plnění úkolů CO v rámci daného územního celku, k poskytnutí pomoci útvarům a jednotkám CO na objektech a v obcích a k zabezpečení především nevojenských útvarů CO. Jsou určeny především k zabezpečení podmínek pro chod veřejného života i za podmínek nepřátelského napadení.

Jsou vytvářeny průzkumné a spojovací jednotky, orgány, jednotky a útvary stavebně technické, zdravotnické, komunální, zemědělské, požární, vodotechnické, energetické, plynárenské a zásobovací služby.

Mimo orgánů a jednotek územních služeb plní v rámci úkolů CO vymezené úkoly orgány a jednotky Veřejné bezpečnosti, zvláštní jednotky ministerstva dopravy (při obraně železnic), státní služba pošt a telekomunikací. Pro zabezpečení silniční dopravy na vymezené silniční síti a k plnění dopravních úkolů civilní obrany je organizováno jednotné řízení silniční dopravy a obnovy silnic se svými středisky řízení a jednotkami.

Jednotky a záchranné útvary CO objektů a útvary svépomoci CO v obcích jsou vytvářeny a organizovány na základě konkrétních podmínek podniků a obcí tak, aby zabezpečovaly plnění úkolů civilní obrany v závodech a obcích. Jsou vytvářeny ze zaměstnanců podniků, v obcích převážně z aktivu obyvatel.

Závěr

Koncepce činnosti, výstavby a strukturálního uspořádání civilní obrany vycházející z uvedených základů osvědčila svoji oprávněnost a účelnost. Praktické zkušenosti z některých cvičení jak v civilní obraně, tak i součinnostních cvičení civilní obrany s ostatními složkami ukázaly celkovou vhodnost řešených opatření, dobrou připravenost jednotek a útvarů CO k plnění vymezených úkolů.

Účinnost opatření organizovaných a uskutečňovaných k obraně socialistických států záleží na morálním stavu všeho lidu a na připravenosti řídicích orgánů, ozbrojených složek i všeho obyvatelstva k odražení ozbrojené agrese a odstranění jejích následků. Síla socialistického tábora v čele se Sovětským svazem i péče komunistické strany vytvářejí všestranné podmínky pro řešení tohoto vážného problému.

K VYHODNOCOVÁNÍ RADIOELEKTRONICKÉ SITUACE

S narůstajícím počtem moderních vojsce účinných a výkonných radioelektronických prostředků všeho druhu ve výbavě armád spolu s neustálým zvyšováním závislosti všech zbraňových systémů i systémů řízení vojsk na radioelektronických zařízeních roste i význam **radioelektronického boje**.

Nezbytnou činností řídicích orgánů REB ve štábu při plánování operace i v jejím průběhu je **vyhodnocování radioelektronické situace**. Má z hlediska celkové

činnosti náčelníka oddělení (skupiny) REB značný význam, především pro získání objektivních a co nejpřesnějších podkladů před zpracováním jeho odborného příspěvku do rozhodnutí velitele k vedení radioelektronického boje v dané operaci, k přípravě pokynů náčelníka štábu pro náčelníky druhů vojsk a služeb na tomto úseku a konečně i pro samotné plánování a organizaci všech podrobných opatření k vedení radioelektronického boje v operaci.

Obsah radioelektronické situace

Radioelektronickou situací rozumíme souhrn radioelektronických systémů a prostředků řízení vojsk a zbraní nepřítelů i vlastních vojsk rozmístěných v daném čase v pásmu činnosti fronty (armády), které jsou v provozu.

V důsledku toho, že jsou radioelektronické systémy a prostředky ve velké většině rozmístěny v těsné vazbě na sestavy vojsk, bude znalost radioelektronické situace představovat důležitý a v některých případech i jediný pramen zpráv o nepříteli, o sestavě jeho vojsk, zámyslu a charakteru předpokládané bojové činnosti. Kromě toho znalost radioelektronické situace umožňuje správný a oddůvodněný výběr objektů a prostředků k jejich narušení, ať již formou **ničení**, obsazování či radioelektronickým **rušením**.

Z těchto důvodů můžeme řadit vyhodnocování radioelektronické situace mezi důležité části všeobecného hodnocení vojsk nepřítelů a vlastních vojsk. Důstojníci štábů, především důstojníci zpravodajských orgánů a služby radioelektronického boje musí neustále získávat a

shromažďovat údaje o radioelektronické situaci, umět je průběžně analyzovat a vyhodnocovat.

Radioelektronickou situaci můžeme hodnotit v rozsahu všeobecném a dílčím. Všeobecná radioelektronická situace je charakterizována údaji o všech základních radioelektronických systémech a prostředcích nepřítelů i vlastních vojsk a o podmínkách a způsobech jejich činnosti. Dílčí radioelektronická situace obsahuje údaje o radioelektronických systémech a prostředcích vymezeného významu nebo příslušnosti. V závislosti na charakteru posuzovaných prostředků můžeme dílčí radioelektronickou situaci dále dělit na radiovou situaci, radiolokační, situaci v rušení atd.

Údajů všeobecné radioelektronické situace využíváme při organizaci radioelektronického boje, tj. celého komplexu opatření, do kterého spadají radioelektronický průzkum, rušení a radioelektronická ochrana. Znalost všeobecné radioelektronické situace

rozmístění a základní charakteristiky míst velení, radioelektronických prostředků průzkumu či navedení zbraní a rádiových a radioreléových prostředků.

Při analýze a vyhodnocení radioelektronické situace posuzujeme i stupeň důležitosti objektů řízení a radioelektronických prostředků nepřítele. Dosavadní praxe ze cvičení potvrzuje, že můžeme z hlediska stupně důležitosti rozdělit radioelektronické objekty na tyto tři kategorie:

1. radioelektronické objekty, které bezprostředně zabezpečují řízení zbraní hromadného ničení a palebných prostředků;
 2. radioelektronické objekty, které zabezpečují velení vojskům prvního sledu;
 3. radioelektronické objekty, které zabezpečují velení vojskům druhého sledu, zálohám a týlovým útvarům a zařízením.
- Bereme přitom v úvahu, že se může stupeň důležitosti daných objektů v průběhu bojové činnosti změnit.

Uvedme si pro názornost příklad analýzy a vyhodnocení radioelektronických systémů a prostředků v pásmu armádního sboru americké armády:

a) Vševojskový systém rádiového a radioreléového spojení

K základním objektům tohoto systému patří spojovací uzly míst velení sboru a divizí, dále oblastní spojovací uzly. Při analýze zvažujeme množství základních (hlavních) rádiových sítí a směrů v různých kmitočtových pásmech.

V pásmu armádního sboru, bojujícím v 1. operačním sledu, mohou být rozvinuty:

- 2—3 spojovací uzly míst velení sboru;
- 6—9 spojovacích uzlů míst velení divizí 1. sledu;
- 10—13 oblastních spojovacích uzlů.

Spojovací uzly hlavních míst velení sboru a divizí 1. sledu představují objekty druhé kategorie důležitosti.

U armádního sboru mohou být pro řízení vševojskových svazků organizovány 3—4 KV rádiové sítě, které řadíme rovněž mezi objekty druhé kategorie.

Počet vševojskových rádiových a radioreléových spojů a jejich rozdělení do kategorií důležitosti závisí na vytvoření bojové sestavy vojsk. Při sestavě divize ve dvou sledech může být aktivováno do rádiových sítí KV, 13 rádiových sítí VKV a do 18—19 spojů radioreléového spojení. Z nich řadíme do druhé kategorie důležitosti rádiovou síť velení divize (jedna KV a jedna VKV), rádiové sítě velení brigád 1. sledu (celkem dvě KV a dvě VKV) a

dva rádiové směry od hlavního VS divize k brigádám 1. sledu.

Analýza vševojskového systému rádiového a radioreléového spojení armádního sboru USA ukazuje, že tento systém umožňuje značné množství zdvojených a vzájemně záměnných uzlů i spojovacích kanálů, což je jeho silná stránka. Nejdůležitějšími prvky tohoto systému jsou spojovací uzly hlavního VS sboru a divizí 1. sledu.

b) Systém řízení útvarů raketových zbraní a hlavního dělostřelectva

Pro řízení palby dělostřelectva se zpravidla v armádním sboru zřizují dvě KV rádiové sítě a jedna VKV rádiová síť. Spojení štábu dělostřelectva se zabezpečuje přes spojovací uzel štábu dělostřelectva sboru.

V každé divizi mohou být v systému řízení polního dělostřelectva rozvinuty: spojovací uzel VS štábu dělostřelectva divize, a 5—6 spojovacích uzlů velitelských stanovišť raketových a dělostřeleckých oddílů.

Celkem mohou být v pásmu divize rozvinuty 2 rádiové sítě velení a řízení palby (jedna KV a druhá VKV), 5—6 VKV rádiových sítí řízení palby praporů 1. sledu, 9—12 VKV rádiových sítí velení a řízení palby oddílů (po dvou sítích v každém oddílu).

V divizi se kromě toho rozvíjejí dva radioreléové spoje od hlavního a záložního VS divize k VS štábu dělostřelectva.

Tyto rádiové sítě a směry spadají do 1. kategorie důležitosti.

Pro zabezpečení korekce palby dělostřelectva je v každé divizi jeden radiolokátor AN/TPS-25. V každém oddíle 155mm houfnic je po jednom radiolokátoru AN/MPQ-4, zabezpečujícím korekci palby a zaměření bojových pozic střeleckých minometů a zbraní.

Tyto radiolokační stanice patří do 1. kategorie důležitosti.

Rovněž meteorologické radiolokátory AN/TMQ-4, které jsou v divizi, spadají do 1. kategorie, protože jejich údaje bezprostředně slouží k výpočtům při odpálení raket a k vedení palby hlavního dělostřelectva.

Analýza radioelektronického systému řízení polního dělostřelectva ukazuje, že tento nemá na rozdíl od vševojskového systému vzájemně záměnné spojovací uzly. Na každém velitelském stanovišti polního dělostřelectva je pouze jeden spojovací uzel. V tomto je tedy slabé místo systé-

mu, jehož využití umožňuje účinně narušovat řízení prostředků jaderného napadení a hlavně dělostřelectva.

c) Systém řízení taktického letectva a jeho součinnosti s pozemními vojsky.

Tento systém v pásmu armádního sboru bývá zpravidla zastoupen stanovištěm řízení a navedení, představenými stanovišti řízení, dále spojovacími prostředky řídicích skupin taktického letectva v divizích a v brigádách a představených leteckých návodcích v praporech 1. sledu.

Do sestavy radioelektronického zabezpečení stanoviště řízení a uvědomování a představených stanovišť řízení patří i radiolokátory pro zjišťování vzdušných cílů a spojovací prostředky.

Pro plánování použití letectva, koordinaci jeho bojové činnosti s činností raketových, dělostřeleckých útvarů a útvarů pozemního vojska se zřizuje při středisku řízení bojové činnosti armádního sboru přímé letecké podpory a v divizích — skupiny řízení taktického letectva.

Důstojníci těchto skupin předávají po vlastních spojovacích kanálech do střediska přímé letecké podpory neplánované požadavky na leteckou podporu. Plánované požadavky se zpravidla předávají po spojovacích kanálech pozemního vojska.

Představení letectví návodčí bezprostředně navádějí letouny na pozemní cíle. Proto VS těch praporů, kde jsou letečtí návodčí rozmístěni, spadají do 1. kategorie důležitosti.

Pro předávání požadavků a řízení podpůrného letectva mohou být v armádním sboru rozvinuty tyto hlavní rádiové spoje:

— VKV rádiová síť armádního sboru pro navedení letectva na pozemní cíle;

— KV rádiové sítě (podle počtu divizí) pro předávání plánovaných požadavků letecké podpory do střediska přímé letecké podpory sboru;

— KV rádiová síť pro předávání neplánovaných požadavků letecké podpory;

— 1—2 VKV rádiové sítě představených leteckých návodčích v každé divizi (podle počtu současně působících skupin letounů přímé podpory v pásmu divize).

KV rádiové sítě spadají do 2. kategorie důležitosti, VKV sítě do 1. kategorie.

Analýza činnosti systému řízení taktického letectva a jeho součinnosti s pozemním vojskem ukazuje, že jeho nejdůležitějšími prvky, jež určují spolehlivost funkce celého systému, jsou především: střediska přímé letecké podpory, stanoviště a střediska řízení a uvědomování a představená stanoviště navedení. Vyřazení těchto orgánů a narušení provozu jejich spo-

jovacích kanálů zásadním způsobem snižuje efektivnost bojového použití nepřátelského taktického letectva.

Zničení velitelských stanovišť vševoj- skových svazků rovněž naruší řízení letectva. Kromě toho je v systému řízení taktického letectva podporujícího divize 1. sledu velmi zranitelným prvkem rádiové spojení představených leteckých návodčích. Je to jediný, ničím nezdujovaný kanál navedení letounů přímé podpory na pozemní cíle, přičemž je poměrně snadno zjistitelný rádiovým průzkumem. Zničení představených návodčích nebo narušení jejich spojení s letouny snižuje možnost navedení letectva na cíle a bezprostředně tak snižuje ztráty vlastních vojsk.

Při hodnocení systému řízení taktického letectva se budeme vedle pozemních řídicích a radioelektronických objektů zabývat i palubními radioelektronickými prostředky letectva, zabezpečujícími vedení vzdušného průzkumu, odpálení raket, mířené bombardování a radionavigaci. Kromě toho v prostoru bojové činnosti předpokládáme rozmístění pozemních radionavigačních stanic a majáků (např. typu „TACAN“, „LORAN“ a další).

d) Systém řízení PVO armádního sboru

K základním radioelektronickým objektům systému PVO sboru patří spojovací uzly velitelských stanovišť skupin protiletadlového dělostřelectva, protiletadlových raketových oddílů „NIKE HERCULES“ a „HAWK“ a smíšených protiletadlových dělostřeleckých oddílů divizí, dále radiolokátory zjišťování vzdušných cílů a řízení palby protiletadlových baterií. Pro řízení sil a prostředků PVO armádního sboru se zřizuje jedna KV rádiová síť a 4—5 VKV rádiových sítí.

Radioelektronické objekty systému PVO nepřítele budou ve své většině spadat do 1. kategorie důležitosti a částečně do 2. kategorie v závislosti na rozsahu účasti frontového letectva při přímé letecké podpoře pozemních vojsk.

Při vyhodnocování radioelektronické situace budeme zvláštní pozornost věnovat silám a prostředkům elektronické války (EV). Analýza těchto sil a prostředků nepřítele má za cíl určit jeho možnosti a na základě nich pak rozpracovávat opatření ochrany vlastních prostředků proti radioelektronickému průzkumu a rušení, resp. organizovat ničení zmíněných prostředků EV nepřítele.

K vedení rádiového a radiotechnického průzkumu a rušení může mít armádní sbor USA po jednom praporu armádní

bezpečnostní služby a praporu elektronické války.

Bezprostřední odhalení prostředků rádiového a radiotechnického průzkumu, které jsou jen na příjmu elektromagnetických vyzařování, je prakticky nemožné. Protože však v americké armádě působí jak prostředky průzkumu, tak i rušení ve společných útvarcích z jednotkami, můžeme tyto zjistit na základě činnosti rušičů — zdrojů vysílání elektromagnetické energie. V tom spočívá určitá slabá stránka rádiového a radiotechnického průzkumu armády USA. Zranitelnými prvky systému EV nepřítel jsou především velitelská stanoviště praporů a rot armádní bezpečnostní služby a praporů elektronické války.

Na těchto stanovištích se vyhodnocují průzkumné údaje, odtud se uskutečňuje centralizované řízení průzkumu, zaměřování a rušení.

Proto je potřebné při organizaci ochrany proti radioelektronickému průzkumu a rušení nepřítel, spolu s řadou organizačních a technických opatření, plánovat i průzkum a ničení velitelských stanovišť praporů a rot armádní bezpečnostní služby a elektronické války a v případě zjištění i rušení rádiových a radioreléových spojů těchto útvarů a jednotek.

Všeobecné údaje o možné základní sestavě objektů systému řízení vojsk a zbra-

ní armádního sboru USA uvádím v tabulce 1.

Při sestavování podobných tabulek při analýze a vyhodnocování nepřátelských radioelektronických systémů a prostředků je vhodné uvádět zjištěné i předpokládané počty radioelektronických objektů.

I při plném využití rušících prostředků frontu a armád jsou tyto schopny narušit provoz max. do 30 % aktivovaných radioelektronických objektů a prostředků nepřítel; proto je budeme rušit v kombinaci s jejich ničením silami letectva, raketového vojska a dělostřelectva, popř. vyčleněnými výsadečnými skupinami.

Radioelektronickou situací ve frontové (armádní) operaci je vhodné vyhodnocovat po jednotlivých směrech bojové činnosti. Při tom v podmínkách války bez použití jaderných zbraní budeme vyhodnocovat radioelektronickou situaci v celém pásmu bojové činnosti vojsk, ale objekty zadávané k rušení vybírat pouze na směrech hlavního úderu našich vojsk.

Při analýze a zvláště při rozpracování a plánování konkrétních opatření radioelektronického rušení bereme v úvahu: charakter terénu (kde jsou rozmístěny prostředky), denní a noční dobu a dále podmínky šíření elektromagnetických vln: přitom vždy hodnotit vliv těchto faktorů na možnosti průzkumu a rušení nepřátelských radioelektronických prostředků.

Příprava podkladů k vedení radioelektronického boje

Na základě údajů o nejdůležitějších objektech řízení a o radioelektronických prostředcích nepřítel zpracujeme návrhy k narušení řízení jeho vojsk a zbraní a k ochraně vlastních systémů a prostředků řízení před nepřátelským radioelektronickým průzkumem a rušením.

Při vyhodnocení radioelektronické situace v průběhu plánování radioelektronického boje si musí náčelník služby REB především ujasnit uskupení, sestavu a stav radioelektronických systémů řízení vojsk a bojových prostředků nepřítel; stanovit stupeň zjištění radioelektronických systémů a prostředků, spolu se zvláštnostmi jejich využívání. Na základě toho pak určí nejdůležitější radioelektronické systémy a prostředky, jejichž rušení v maximální míře ztíží nepříteli řízení vojsk a zbraní. Přitom bere v úvahu i schopnost operátorů nepřátelských radioelektronických prostředků vést provoz v podmínkách rušení a možnosti zdvojení jednotlivých prvků.

Závěry z analýzy radioelektronické situace umožňují zdůvodnit a určit směry

soustředění hlavního úsilí sil a prostředků radioelektronického boje, uskupení rádiových a radiotechnických útvarů REB, jejich úkoly a způsoby bojového použití.

Po vyhodnocení radioelektronické situace určuje náčelník služby REB úlohu a místo útvarů REB v plánované operaci, pečlivě hodnotí jejich bojové možnosti a zpracovává návrhy k vedení radioelektronického boje.

Připravovaná opatření k rušení vybraných objektů řízení vojsk a zbraní nepřítel předběžně projednává s náčelníky druhů vojsk, služeb a speciálních vojsk frontu (armády).

V závěrech analýzy a vyhodnocení radioelektronické situace podává návrh veliteli nebo náčelníku štábu, kde uvádí: úkoly radioelektronického boje v plánované operaci (boji); hlavní objekty řízení a důležité radioelektronické objekty, určené k rušení a ničení; sestavu útvarů REB, jejich úkoly, bojové možnosti a čáry (prostory) rozvinování; kromě toho může v návrhu uvést i ochranu vlastních radioelektronických prostředků před nepřá-

Tabulka 1

Objekty	Celkem objektů v pásmu armádního sboru		Z toho kategorie podle důležitosti		
	předpo- kláda- ných	zjiště- ných	první	druhá	třetí
K ničení					
Velitelská stanoviště a spojovací uzly armádního sboru a divizí	8—11			6—8	2—3
Velitelská stanoviště a spojovací uzly raketových útvarů	7—10		7—10		
Velitelská stanoviště a spojovací uzly útvarů hlavního dělostřelectva	11—16		6—11		5
Stanoviště řízení a uvědomování a před- sunutá stanoviště řízení taktického le- tectva	3—5			1—2	2—3
Velitelská stanoviště skupiny protiletá- dlových raketových oddílů	5—6			4—5	1
Sborové a divizní oblastní spojovací uzly	10—13				10—13
Velitelská stanoviště sborových praporů EV a ABS	2—3		2—3		
Velitelská stanoviště divizních rot EV	3—4			3—4	
Velitelská stanoviště divizních rot ABS	3—4			3—4	
Celkem	52—72		15—24	17—23	20—25
K rušení					
Vševojskové KV R/sítě	5—7			4—6	1
KV R/ sítě dělostřelectva	8—11		5—8		3
KV R/ sítě předávání požadavků letecké podpory	5—7			3—5	2
Celkem KV R/síti	18—25		5—8	7—11	6
Vševojskové VKV R/sítě	2—3			1—2	1
VKV R/sítě řízení dělostřelectva	3—4		2—3		1
VKV R/sítě navedení letectva na po- zemní cíle	3—8			2—6	1—2
Celkem VKV R/síti	8—15		2—3	3—8	3—4
Vševojskové radioreléové směry	22—30			16—22	6—8
Radioreléové spoje řízení dělostřelectva	8—10		6—8		2
Celkem radioreléových spojů	30—40	—	6—8	16—22	8—10

telským průzkumem a rušením a před vzájemným rušením.

Návrhy na rušení důležitých radioelektronických objektů a prostředků nepřítele, zpracované na základě analýzy a vyhodnocení radioelektronické situace, vyjadřují v plánu radioelektronického rušení.

Protože jde též o ochranu před nepřátelským průzkumem, rušením a před vzájemným rušením, již při vyhodnocování radioelektronické situace upřesní i složení sil a prostředků rádiového a radiotechnického průzkumu nepřítele a jejich místo mezi ostatními druhy průzkumu, možnosti průzkumu z hlediska hloubky, při respektování zvláštností šíření elektromagnetických vln v jednotlivých kmitočtových rozsazích a charakteru terénu. Na mapě radioelektronické situace zakreslí prostory rozmístění rádiových a radiotechnických prostředků průzkumu nepřítele, dále hranice zón pozemního a vzdušného průzkumu. Současně hodnotí uskupení našich radioelektronických prostředků, jejich sestavu, rozmístění hlavních radioelektronických prostředků a objektů řízení. Přitom musí zvážit jejich kmitočtové rozsahy, výkony, charakter a směrovost vyzařování a režimy jejich provozu.

V zájmu radioelektronické ochrany bere v úvahu uskupení našich vojsk, složení bojových prostředků a objektů, jejich radiolokační kontrastnost v daných terénních podmínkách s přihlédnutím na jejich rozmístění a předpokládané přemísťování. V pásmu činnosti vojsk zkoumá radiolokační orientační body, které může využívat nepřátelské letectvo jako záměrné body.

Na základě toho stanoví, které radioelektronické prostředky a objekty řízení

našich vojsk spadají do zóny nepřátelského průzkumu, opatření rádiového a radiolokačního maskování a rádiové dezinformace s cílem snížit efektivnost nepřátelského radioelektronického průzkumu.

Vyhodnocení radioelektronické situace má rovněž velký význam ve spojitosti s potřebou organizace ochrany našich radioelektronických systémů a prostředků před nepřátelským rušením a při zabezpečování elektromagnetické koexistence radioelektronických prostředků vlastních vojsk.

Organizační a technická opatření radioelektronické ochrany vlastních systémů a prostředků nemůžeme realizovat bez údajů o nepřátelských rušících prostředcích, jejich bojových možnostech a rozmístění.

K zabezpečení spolehlivého a nepřetržitého provozu radioelektronických prostředků vlastních vojsk bez vzájemného rušení musíme mít podrobné a přesné údaje o rozmístění těchto prostředků, o jejich určení, pracovních kmitočtech, směrovosti antén, zvláštnostech vyzařování a provozních režimech. Přitom je nutné brát i charakter terénu a podmínky šíření elektromagnetických vln.

Závěrem chci zdůraznit, že vzhledem k narůstajícímu významu radioelektronických systémů a prostředků v soudobých armádách a jejich neustálému kvalitativnímu i kvantitativnímu růstu vystupuje nezbytnost soustavného vyhodnocování radioelektronické situace potenciálního nepřítele již v **m í r u**. Jedině tak můžeme zabezpečit účinné vedení radioelektronického boje ihned po zahájení případného ozbrojeného střetnutí.

PRÁCE TERITORIÁLNÍCH ŠTÁBŮ ZA VÁLKY

Spolehlivá obrana každého socialistického státu i celého socialistického společenství je závislá nejen na ekonomickém, politickém, vojenském a morálním potenciálu každého socialistického státu a celé socialistické koalice, ale také na dosaženém stupni vědeckého myšlení a připravenosti celého systému řízení k obraně socialismu. Jestliže XV. sjezd KSČ stanovil pro všechny orgány státu, aby řešily s větší koncepčností a důsledností otázky zvyšující úroveň řídicí práce, aby zdokonalovaly režimy řízení s cílem přesnějšího vymezení funkce a odpovědnosti všech řídicích článků, pak tento požadavek bude platit dvojnásobně pro všechny řídicí články za války.

Problematika řízení státu za války se proto zákonitě stává předmětem trvalého zájmu teorie i praxe všech řídicích orgánů. Je to proto, že řízení obrany státu je velmi složitý a rozvětvený systém, ve kterém jsou organicky spojeny zákonitosti a principy řízení socialistické společnosti v celku i v jednotlivých oblastech, zvláště ve vojenské oblasti. Řízení složitých situací na teritoriu za války si přímo vynucuje přísnou centralizaci a zavádění vědeckých metod řízení a velení.

V celkovém systému řízení státu za války budou hrát důležitou úlohu teritoriální štáby všech stupňů velení (štáby vojenských okruhů, místních vojenských správ apod.). Tato skutečnost je objektivně dána celkovou úlohou a posláním armády za války. To vyvolává u teritoriálních štábů požadavek, aby neustále usilovaly o vytvoření si uceleného systému nejefektivnějších forem práce, který by měl být maximálně sladěn s ostatními systémy řízení na teritoriu.

Stejně jako u polních štábů musí i u teritoriálních štábů celý tento systém práce odpovídat kromě spolehlivosti a přesnosti i dalším specifickým požadavkům, hlavně musí zabezpečovat pevnost, rozhodnost a operativnost. Rychlé řešení složitých situací, které se mohou v průběhu války na teritoriu vytvořit, bude od teritoriálních štábů vyžadovat takových metod práce, které musí být založeny na vysoké iniciativě a skutečně tvořivému přístupu k celému plánovacímu a rozhodovacímu procesu.

K metodě práce teritoriálních štábů

Co bude v rozhodující míře ovlivňovat plánovací a rozhodovací proces teritoriálních štábů za války?

1. Bude to hlavně přednostní zabezpečování požadavků a potřeb polních vojsk, pokud povedou bojovou činnost ve stejném zájmovém prostoru a nebo budou rozmístěny na teritoriu příslušného teritoriálního štábu. Jde o udržování těsné součinnosti mezi těmito štáby.

2. Plánovací a rozhodovací proces teritoriálních štábů budou na všech stupních velení ovlivňovat usnesení příslušných stupňů Rad obrany, které budou pro teritoriální štáby závazné.

3. Metodiku práce teritoriálních štábů bude dále ovlivňovat sladění jejich metodik práce s ostatními orgány na teritoriu. Trvalé udržování nepřetržité součinnosti s těmito orgány, zvláště s orgány ministerstva vnitra, dopravy, spojů a zdravotnictví. Její pečlivá organizace vystupuje v současných podmínkách obrany teritoria zvlášť do popředí. Vyplývá to z rostoucích závislostí všech orgánů řízení na teritoriu při řešení složitých situací.

4. Důležitým činitelem, který bude ovlivňovat plánovací a rozhodovací proces teritoriálních štábů bude celkový stupeň vybudování a připravenosti informačního systému na teritoriu. Tento systém by měl být schopen zabezpečit rychle a přitom s největším koeficientem použitelnosti potřebné informace, které by umožňovaly rozhodování co nejpřesněji a v co nejkratším čase. To tedy znamená, že by celá struktura tohoto systému informací měla být vybudována v souladu s celkovou informační strukturou ostatních orgánů řízení na teritoriu. Každý řídicí stupeň by měl mít zajištěný plynulý a pokud je to možné optimální přísun informací.

Vytvoření takového systému bude nezbytně vyžadovat vybudování jednotné sítě telekomunikačních přenosových kanálů a zapojení výpočetní techniky všech orgánů řízení na teritoriu do tohoto systému.

5. Dále bude metodiku práce teritoriálních štábů značně ovlivňovat připravenost základních programů a podkladů pro výpočetní techniku a připravenost důstojníků těchto štábů. Musí být schopni rychle zadávat požadavky podle změn situace na teritoriu, aby mohla nové nebo doplňující podklady výpočetní technika okamžitě zpracovat. Racionální využití výpočetní techniky i ostatních mechanizačních prostředků bude i u teritoriálních štábů podstatně zkracovat čas nejen pro přípravu podkladů k rozhodnutí, ale bude značně ovlivňovat objem, obsah i metodu práce celého plánovacího a rozhodovacího procesu.

6. Plánovací a rozhodovací proces bude značně ovlivňovat čas, který budou mít teritoriální štáby k dispozici na řešení hlavně složitých situací. Požadavek zkracování času v plánovacím procesu se i u teritoriálních štábů stává obecnou tendencí ve zdokonalování metod práce. I zde bude plně platit, že čím méně času bude vynaloženo na plánovací a rozhodovací proces, tím více času zbude vykonavatelům k realizaci rozhodnutí.

7. V neposlední míře bude plánovací a rozhodovací proces teritoriálních štábů ovlivňovat profesionální připravenost velitelů i ostatních důstojníků těchto štábů. Správné rozdělení funkčních povinností a vysoká organizovanost celodenního pracovního režimu bude důležitou podmínkou pro přesnou a organizovanou práci teritoriálních štábů za války.

Z toho můžeme učinit závěr, že nedostatek času na plánovací a rozhodovací proces spolu se zvětšením objemu práce bude vyžadovat zásadní změny

v metodách práce velitelů a teritoriálních štábů. Půjde hlavně o zkrácení a zkratitelnost jejich plánovacího a rozhodovacího procesu.

Uvedené skutečnosti si přímo vynucují, aby základem metodiky práce teritoriálních štábů za války, zvláště při řešení složitých situací, se stala **metoda souběžného plánování**. Souběžné plánování by mělo zakotvit v metodách práce teritoriálních štábů hlavně při řešení náhlých změn situace na teritoriu, kdy bude málo času na přípravu rozhodnutí i jeho realizaci.

Podstata souběžného plánování bude u teritoriálních štábů spočívat v tom, že podřízené stupně i ostatní orgány řízení na teritoriu se budou připravovat k přijetí rozhodnutí na základě předběžných nařízení nadřízených stupňů. Dosavadní zkušenosti ze souběžného plánování polních štábů ukázaly, že tato metoda práce zkracuje dobu od zahájení plánovacího procesu až k realizaci rozhodnutí 2–3krát.

Aby se metoda souběžného plánování mohla plně realizovat i u teritoriálních štábů, bude třeba u nich prosadit:

- přesný a přísný režim práce na všech stupních velení (horizontálně i vertikálně), založený na přesně vymezené činnosti jednotlivců a přesně sladěné a vysoce organizované práci celých kolektivů;

- soustředění hlavního úsilí velitelů a celých štábů na řešení hlavních úkolů;

- vysokou operativnost při řešení všech ostatních úkolů a vytvoření širokého prostoru pro řešení těchto úkolů;

- promyšlené stanovení funkčních povinností jednotlivcům s maximálním využitím jejich specializace;

- vymýcení jakýchkoli abstraktních informací z informační činnosti. Připouštět jen konkrétní informace k dané situaci a konkrétní návrhy na její řešení;

- maximální využití výpočetní techniky pro operačně taktické propočty a různé kalkulace;

- využívání formalizované dokumentace na všech stupních velení.

K metodě souběžného plánování

Je pochopitelné, že nemohu dát na metodu souběžného plánování jednu šablonu. Metodika práce bude kromě kvalit velitele a štábu záviset na podmínkách situace, hlavně na její složitosti. Velitel teritoriálního štábu by měl při hodnocení situace vyslyšet jen krátké návrhy nebo závěry příslušných náčelníků k vybraným otázkám. Může posuzovat jen některé méně jasné otázky dané situace a seznamovat se s potřebnými propočty. Velitel si již v průběhu hodnocení situace musí současně dělat potřebné závěry a postupně si připravovat zámysl nastávající činnosti. Zámysl by měl tvořit základ rozhodnutí. Chci zdůraznit, že velitel teritoriálního štábu musí mít vždy na paměti původní záměr obrany teritoria.

Přesto, že nemůžeme stanovit šablonu na každou situaci, chtěl bych nastínit jednu z možných variant metody souběžného plánování.

K obsahové stránce metody souběžného plánování:

1. Obdobně jako u polních štábů by si měl velitel teritoriálního štábu ujasňovat úkol (zámysl) nadřízeného štábu a usnesení příslušného stupně Rady obrany (pokud u dané situace budou vydány). Toto ujasnění má za cíl, aby velitel teritoriálního štábu správně pochopil v celé souvislosti cíle a úkoly

obranu teritoria v dané situaci, správně se mohl orientovat v zámyslu nadřazeného i Rady obrany a mohl tak přijmout reálné rozhodnutí.

2. V dalším půjde o časovou kalkulaci k řešení dané situace a upřesnění obsahové stránky potřebných informací. Podle stanovené časové posloupnosti bude pak nutné řídit celou nastávající činnost.

3. Důležitou činností bude zhodnocení situace na teritoriu. Půjde o závěry hlavně k těmto otázkám:

- jaký může mít vliv činnost nepřítele (včetně letectva a možného použití zbraní hromadného ničení) na další vývoj situace na teritoriu;

- možnosti a způsoby likvidace např. vzdušných výsadek, průzkumných oddadů nebo diverzních skupin na teritoriu;

- možný vývoj situace polních vojsk na teritoriu, jaká opatření jsou požadována nebo je možné předvídat v jejich prospěch, které součinnostní problémy bude třeba se štáby polních vojsk řešit apod.;

- morálně politický stav obyvatelstva na teritoriu, jeho ztráty a možnosti dalšího doplňování polních vojsk;

- jaká opatření třeba učinit ihned nebo plánovat k situaci, která vznikla v zamořených nebo zatopených prostorech;

- narušení komunikační sítě na teritoriu, jaká opatření třeba ihned přijmout k plánovaným přesunům polních vojsk a jaká opatření bude třeba navrhnout příslušným resortům státní správy k obnově komunikací;

- narušení spojení na teritoriu, jaké opatření třeba přijmout v oblasti vojenské a co navrhnout pro civilní oblast;

- stav zničení (rozboření) důležitých objektů na teritoriu pro potřeby ozbrojených sil (produktovody apod.); jaká opatření třeba navrhnout k jejich obnově;

- situace a ztráty vlastních vojsk na teritoriu, opatření k obnově jejich bojeschopnosti, možnosti jejich použití k řešení dané situace;

- jak bude třeba řešit požadavky polních vojsk nebo resortů státní správy.

Pokud půjde o hodnocení situace, kdy budou použity zbraně hromadného ničení, pak pochopitelně rozhodující otázkou hodnocení situace budou otázky odstranění následků hlavně jaderných úderů. Výše uvedené otázky budeme posuzovat hlavně z tohoto pohledu.

4. Dopracování a vyhlášení zámyslu, na kterém se musí podílet všichni hlavní funkcionáři teritoriálního štábu, kteří mohou veliteli přímo vyjádřit svůj názor na jeho řešení a přednést svoje vlastní návrhy. Zámysl by měl veliteli teritoriálního štábu vyplynout z ujasnění úkolu a zhodnocení situace na teritoriu. Veliteli by měla být naprosto jasná vzájemná závislost situace polních vojsk na řešení situace na teritoriu z hlediska celkové obrany teritoria. To bude klást na velitele i ostatní hlavní funkcionáře teritoriálních štábů vysoké požadavky hlavně z hlediska předvídání možného vývoje situace na teritoriu v několika příštích dnech.

Možný obsah zámyslu:

- jaká je vojenskopolitická situace na teritoriu a její možný vývoj na příští den (nebo další dny);

- jaká opatření učinit ve prospěch polních vojsk — časově i prostorově;

- jaká opatření přijmout k odstranění následků po úderech zbraní hro-

maďného ničení hlavně k obnově narušené komunikační a spojovací sítě, důležitých objektů pro potřeby ozbrojených sil;

— jaká opatření přijmout k zabezpečení operačních přesunů na teritoriu časově i prostorově (bude-li vyžadovat situace);

— úkoly podřízeným štábům, svazkům, útvarům a zařízením.

5. V dalším bude třeba připravit a vydat předběžná nařízení podřízeným štábům, svazkům, útvarům a zařízením, aby mohly zahájit svoji vlastní činnost. Nejrychlejší formou jejich předání budou šifrovky nebo prostředky utajeného velení. Obsah těchto předběžných nařízení bude závislý na situaci a úkolech jednotlivých vykonavatelů. V každém případě musí být maximálně stručný a jasný. V předběžných nařízeních bychom měli uvádět pokyny nezbytné k přípravě a plnění nastávajících úkolů, doby a způsoby jejich plnění apod. Obsah předběžných nařízení nesmí v žádném případě prozrazovat zámysl nastávající činnosti na celém teritoriu.

K předávání předběžných nařízení využijeme typizované formy těchto nařízení. Bude mnohem rychlejší a snazší psát tato nařízení podle předlohy, ve které jsou již uvedeny stálé veličiny. Do ní pak rychle zapíšeme proměnné informace a pak snadno i pojítky předáváme vykonavatelům, protože ten má již stejný blanket se stálou částí předběžného nařízení. V tomto případě je zcela zbytečné obávat se šablony, poněvadž se značně zkracuje čas potřebný jak pro vyhotovení předběžného nařízení, tak i k jeho předání adresátu.

6. Vydání pokynů k organizaci součinnosti s polními štáby, příslušnými resorty státní správy, popř. i k důležitým a složitým problémům s podřízenými štáby, svazky nebo i útvary. Organizace součinnosti s uvedenými vojenskými i civilními orgány bude nejen nutná, ale bude důležitá hlavně proto, že úspěchu můžeme v soudobých podmínkách války dosáhnout jen při vysoké efektivnosti práce a součinnosti všech vykonavatelů, kteří se na plnění úkolů budou podílet.

7. Po této činnosti urychleně přistoupíme ke zpracování rozhodnutí (písemně i graficky). V této době velitel přednese svůj zámysl ke schválení u nadřízeného stupně velení. Písemná část rozhodnutí může obsahovat:

— úkol na příští den;

— zámysl;

— úkoly podřízeným štábům, svazkům, útvarům a zařízením;

— upřesnění úkolů k zabezpečení bojové činnosti vlastních vojsk a k ochraně důležitých objektů na teritoriu;

— upřesnění úkolů týlového, zdravotnického a technického zabezpečení;

— upřesnění organizace velení a spojení.

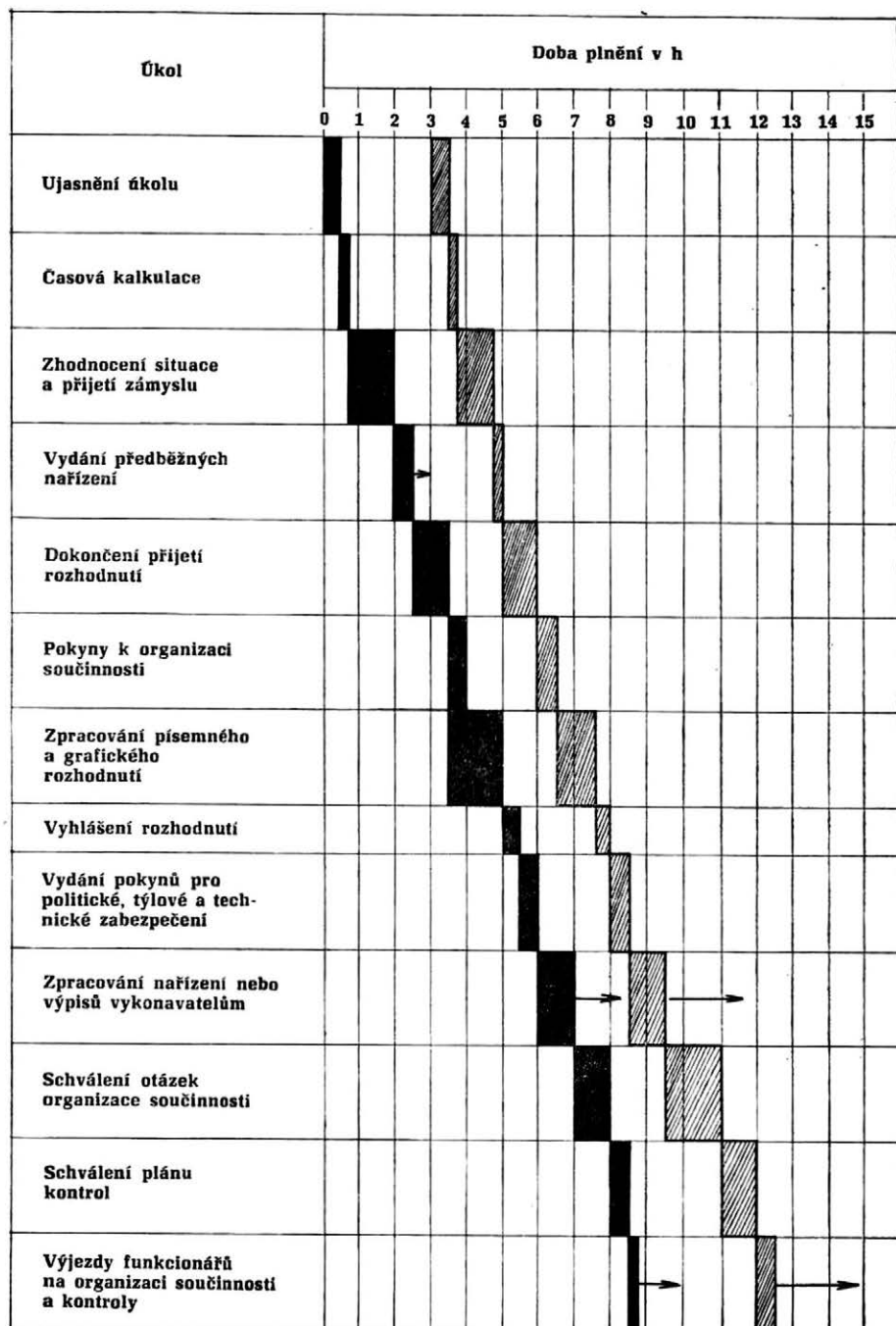
Obsah rozhodnutí bude pochopitelně záviset na řešení vzniklé situace. V rozhodnutí můžeme podle situace upřesňovat otázky mobilizačních úkolů, zabezpečování přesunů polních vojsk a další otázky. Velitel teritoriálního štábu přijímá ve všech případech rozhodnutí osobně a nese za ně plnou odpovědnost.

8. Vyhlášení rozhodnutí.

9. Vydání pokynů pro politické, týlové, technické a jiné zabezpečení.

10. Zabezpečení potřebných nařízení nebo výpisů z těchto nařízení vykonavatelům (nejlépe na formalizovaných dokumentech).

11. Schválení otázek k organizaci součinnosti vykonavatelům. Součinnost mohou organizovat operační skupiny a nebo i jednotlivci podle situace a důležitosti.

Tabulka 1

12. Schválení plánu kontrol k realizaci rozhodnutí. Výjezdy funkcionářů teritoriálních štábů na kontroly organizujeme podle pokynů velitele nebo náčelníka štábu na základě jednotného plánu. Důstojníci, kteří vyjíždějí na kontrolu musí být pečlivě připraveni k plnění svých úkolů a musí být schopni poskytnout praktickou pomoc na místě.

K časovému plnění úkolů z hlediska metody souběžného plánování uvádím v **tabulce 1** pro přehlednost jen dva stupně velení teritoriálních štábů — vojenský okruh (plně) a KVS (čárkovaně). Připomínám, že jde o jednu z možných variant, a to variantu, kdy půjde o závažné a dlouhodobě platné rozhodnutí. Časové plnění budeme vždy upřesňovat podle konkrétní situace. Při řešení situací v průběhu dne budou uvedené časy kratší.

Závěrem chci zdůraznit, že velení a řízení na teritoriu bude probíhat za zvlášť složitých podmínek, jež budou dány specifikou celkového systému řízení státu za války. Principy, formy i metody řízení v teritoriálních štábech musí oproti polním štábům respektovat širší celostátní vztahy, normy a požadavky.

Úkoly zabezpečení obrany socialistického státu jsou závislé na vzájemném spojení úkolů celé armády i celé společnosti. Tato skutečnost si vynucuje stálé zdokonalování stylu a metod práce teritoriálních štábů, které budou za války bezesporu jedním z nejdůležitějších článků řízení na území státu. Půjde přímo o vědeckou organizaci práce, zvláště při shromažďování, analýze a zobecňování údajů o situaci na teritoriu, plánování další činnosti, předávání úkolů podřízeným a při všestranném zabezpečování a kontrole vydaných rozkazů a nařízení.

Jednou z metod, která může zvýšit operativnost a rozhodnost v práci teritoriálních štábů, je metoda souběžného plánování. Při omezeném času na plánovací a rozhodovací proces to může být metoda, která může i u teritoriálních štábů zabezpečit současnost i paralelnost rozhodovacího procesu na všech stupních velení teritoriálních štábů.

AUTOMATIZACE A MECHANIZACE VELENÍ

A PŘÍPRAVA ŠTÁBŮ

VOJSKA PVO POZEMNÍHO VOJSKA

Soudobý ozbrojený zápas je stále více v přeměněné formě zápasem o čas, přičemž v tomto zápasu má rozhodující úlohu kvalita velitelů a štábů, jejich schopnost plně si osvojit a využívat existující techniku. Získat v krátké době vzrůstající množství informací, zpracovat je a využít je k vypracování optimálních rozhodnutí v současných podmínkách ozbrojeného zápasu již nemůže jen člověk. **Proto jako kategori-cký požadavek doby vyvstává potřeba mechanizace a automatizace procesu velení vojskům.**

Využití prostředků mechanizace a automatizace je však závislé na struktuře systému velení, na připravenosti velitelů a štábů využít mechanizační a automatizační techniku, na metodách a formách jejich práce. To vyžaduje abychom rozvoj velení chápali jako relativně uzavřený systém, který zahrnuje tyto základní prvky:

- rozvoj teorie velení;
- rozvoj a objektivní posílení informačních a rozhodovacích procesů;
- rozvoj struktury, orgánů a míst velení;
- rozvoj metod a forem práce velitelů a štábů;
- rozvoj mechanizačních a automatizačních prostředků;
- rozvoj kvalifikace kádrů v systému velení na bázi zaváděných mechanizačních a automatizačních prostředků.

Největší vliv na rozvoj všech prvků má

člověk, především jako uživatel technických prostředků mechanizace a automatizace, neboť je rozhodujícím subjektem velení. Proto úroveň kvalifikace velitelů a štábů jednotlivých stupňů velení, změna jejich myšlení, návyků a předchozích zkušeností, je výchozím předpokladem úspěšného řešení úkolů spojených s mechanizací a automatizací velení. Je tomu tak proto, že tento subjekt bezprostředně působí:

- na poznávání a zdokonalování informačních a rozhodovacích procesů;
- na zdokonalování a zavádění nových metod a forem práce;
- na rozvoj a zavádění technických prostředků mechanizace a automatizace v souladu s rozvojem vojenského umění a z něho vyplývajících požadavků na rozvoj zbraní a prostředků velení apod.;
- na rozvoj a zavádění projektovaného díla.

Můžeme tedy shrnout, že **zvyšování kvalifikace velitelů a štábů má rozhodující vliv na celkový rozvoj mechanizace a automatizace velení a jejich uplatnění v soudobém boji a operaci.** Přitom platí, že čím vyšší stupeň velení, tím je tento požadavek naléhavější a prvořadější.

U vojska PVO pozemního vojska vystupuje do popředí zejména proto, že soudobý vzdušný protivník poskytuje pro přípravu a vedení bojové činnosti prostředkům PVO čas, řádově vymezený několika minutami.

Hodnocení současného stavu přípravy velitelů a štábů předpokládá analyzovat především **tyto prvky**:

- stav rozvoje a zavádění technických prostředků mechanizace a automatizace;
- stav rozvoje a zavádění projektového díla;
- stav informačních a rozhodovacích procesů;
- stav kvalifikace velitelů a příslušníků štábů.

Přestože nejzávažnější a nejsložitější je objektivní analýza informačních a rozhodovacích procesů, zaměříme se především na **oblast přípravy velitelů a příslušníků štábů PVO**.

Dosažená úroveň stavu rozvoje a zavádění technických prostředků mechanizace a automatizace je spojena s úrovní automatizace zaváděných zbraňových systémů, na něž musí automatizace na vyšších stupních velení navazovat.

Ve vojsku PVO pozemního vojska jsou zbraňové systémy na poměrně vysokém stupni automatizace. Zvládnutí zbraňových systémů a jejich automatizačních prvků však nutně předpokládá odpovídající úroveň: technické připravenosti velitelů a štábů a jejich schopnost adaptovat se na podmínky nově zaváděných automatizovaných komplexů velení. Automatizace zbraňových systémů však zpravidla postihuje proces řízení palby jen do stupně útvaru nebo svazku PVO, ne však operačně taktickou činnost, kde je stav přibližně stejný jako u vševojskových stupňů velení a ostatních druhů vojsk.

Automatizace a „zvědečnění“ velení vede k intelektuální práci velitelů a štábů, dělá ji stále obsažnější a tvůrčí, vyvolává podstatné změny v profesionální struktuře práce, vede k rychlému růstu požadavků na kvalifikaci a k růstu inženýrsko-technických kádřů. Automatizovaná moderní technika klade zvláštní požadavky i na osobní vlastnosti člověka na jeho schopnosti samostatně rozhodovat, být zodpovědným, harmonizovat osobní zájmy se zájmy kolektivu. Můžeme tedy říci, že **rozvoj prostředků velení je zároveň rozvojem samotného velitele a pracovníka štábu, neboť je jeho kulturně technickým růstem**.

V odboru PVO pozemního vojska je několik dílčích projektů, které zahrnují programové zpracování některých základních úloh a charakterizují bojovou činnost vojska PVO a její možné výsledky. Přes určité nedostatky projektů, potřebu jejich další objektivizace, jde o práce velmi užitečné, které lze využít k přípravě a školení

velitelů a štábů, zejména operačních stupňů velení. Využívání těchto projektů v praxi zatím neodpovídá dosaženému stupni poznání. Příčiny tohoto stavu jsou jistě zčásti objektivního, ale hlavně subjektivního charakteru.

K objektivním příčinám zřejmě patří: trojové zabezpečení při cvičeních, problémy okolo přenosových cest a také skutečnost, že jednotlivé projekty nejsou mezi sebou vzájemně propojeny co do času i návaznosti, což jejich hodnotu částečně snižuje.

Subjektivní příčiny však leží v připravenosti velitelů a štábů, neboť racionální využití prací vyžaduje znalost podstaty řešených úloh a schopnost jejich aplikace na podmínky práce jednotlivých štábů. Velitelé a štáby se tak málo podílejí na rozvíjení těchto metod, na jejich obohacování a zkvalitňování v souladu s požadavky praxe. Víme, že věda uplatněná v procesu velení se stává i řídicí silou.

Při hodnocení stavu rozvoje informačních a rozhodovacích procesů vyplývá, že základní informační a rozhodovací procesy jsou štábům známy. Informace zpracovávají převážně slovně a při rozhodování používají především logické postupy, které se opírají o zkušenosti a praktické návyky. Je jim jasné od koho, jaké a v kterém čase informace mohou získat a komu jaké a v kterém čase mají informace předat. V rozhodovací praxi je pak třeba hledat variantní řešení a z nich vyplývající řešení optimální a vyloučit tak různá šablonovitá řešení. V této souvislosti vidíme i nedostatky v pomalosti transformačního procesu, tj. ve zdlouhavém zpracování získaných informací. Ukazuje se tedy, že je třeba mnohé zlepšit ve stylu práce jednotlivých důstojníků a celých štábů, zabývat se těmito problémy, shromažďovat údaje, čile vědomě v této oblasti experimentovat a tak ovlivňovat i vědeckou práci vymezováním konkrétních požadavků.

Při hodnocení stavu kvalifikace velitelů a štábů je aktuální si připomenout slova K. Marxe v jeho díle Kapitál I, kde napsal: „Ekonomické epochy se neliší tím, co se vyrábí, nýbrž tím, jak, jakými pracovními prostředky se vyrábí“.

Aplikováno na oblast velení to znamená, že **etapy rozvoje velení se neliší tím, komu se velí, nýbrž tím, jak, jakými prostředky velení se velí**.

Účinnost prostředků velení závisí na dovednosti, znalostech a zkušenostech lidí, na tom, jak plně mohou využívat možnosti techniky, nakolik techniku ovládli. Tyto

kvality lidí, jejich zkušenosti a návyky však závisí na existujících prostředcích velení, na tom, jaké přístroje a techniku používají. Nemůžeme tedy od velitelů a štábů vyžadovat, aby pracovali metodami, které odpovídají automatizovanému systému velení, jestliže těmito systémy nejsou sami vybaveni. Můžeme však od nich vyžadovat, aby se na tuto etapu připravovali, aby pochopili, že era automatizace a zvědečtění výroby platí i pro oblast velení, že vede k stále větší intelektualizaci práce a činnosti velitelů a štábů. To se musí odrážet ve změnách jejich myšlení, především v ovládnutí techniky a moderních metod práce.

Z charakteristiky současného stavu kvalifikace velitelů a štábů vojska PVO můžeme učinit tyto závěry:

- mají poměrně dobré znalosti, návyky a dovednosti k ovládání a využívání jednoduchých technických zařízení i složi-

tějších technických prostředků velení, pokud jsou zavedeny, mají solidní zkušenosti v graficko-logickém modelování bojové činnosti;

- mají malé znalosti, dovednosti a návyky v systémové analýze, v moderních metodách rozhodování, v algoritmování rozhodovacích postupů a v metodách operačního výzkumu, v pravděpodobnostním oceňování výsledků a ve využití statistických údajů;

- nemají dostatečné znalosti zákonitostí a principů informačních procesů; jejich znalosti jsou omezeny na využití složitějších technických prostředků velení malého počtu úloh;

- mají určité představy o možnostech a perspektivách dalšího rozvoje mechanizace a automatizace, přeceňují nebo nedoceňují možnosti automatizační techniky, popř. podceňují úlohu a možnost ostatních činitelů procesu nebo nevyužívají ty možnosti, které existují.

Požadavky na přípravu velitelů a štábů v oblasti velení prostředků PVO

Vymezit požadavky na přípravu velitelů a štábů vyžaduje, abychom stanovili nejdříve základní směry rozvoje znalostí velitelů a štábů. Jde především o **vymezení požadavků na:**

- znalosti z oboru teorie velení;
- všeobecné znalosti;
- znalosti technických prostředků velení;

- dovednosti, návyky a zkušenosti;
- morální a charakterové vlastnosti.

Předpokladem pro osvojení si teorie velení je znalost a schopnost aplikovat zákony marxistické dialektiky na oblast velení a dále hluboké vojenské odborné znalosti, zahrnující oblast vojenského umění, operačního umění a taktiky svého druhu vojska v soudobém ozbrojeném zápase.

Na jejich základě si mají **osvojit:**

- principy velení, funkce velení, podstatu procesu velení;
- metody analýzy informačního toku, tj. sběru, třídění, ukládání a analýzy informací;

- metody rozhodování a možnosti využití exaktních metod k nalezení optimálních rozhodnutí;

- metody vědecké organizace řídicí práce se zaměřením na racionální dělbu práce ve štábech;

- metody kontrolní a vyhodnocovací činnosti.

Velení je úzce spojeno se schopností vést lidi. To klade **zvýšené nároky na znalosti problémů spojených s**

- marxistickou sociologií, psychologií a pedagogikou;

- ovládnutím moderních matematických metod;

- ovládnutím základů systémové teorie,

- osvojením si základů konstrukčních principů technických prostředků velení.

Ve velitelích připravě pak musí narůst počet zaměstnání ke zvýšení technické připravenosti velitelů a štábů.

Požadavky na znalosti technických prostředků velení diferencujeme podle funkčního zařazení u vlastní techniky.

Do první kategorie, kde jsou skupiny lidí, kteří sami techniku obsluhují, zahrnujeme požadavek rutinního ovládání techniky velení.

Do druhé kategorie pak osoby, které bezprostředně řídí využití techniky přes její obsluhu (osoby prvního stupně řízení). Pro tuto skupinu vymezujeme požadavek znalosti funkce a postupu při obsluze techniky velení.

Do třetí kategorie můžeme zařadit osoby, u kterých předpokládáme, že mohou techniku obsluhovat jen v ojedinělých případech (osoby druhého stupně řízení). Tato skupina řídicích pracovníků má znát funkci daného prostředku, mít základní znalosti postupu při obsluze techniky a především pak znát dokonale využít techniku v procesu velení.

Do čtvrté kategorie pak můžeme zahrnout osoby, u nichž obsluha techniky nepřipadá vůbec v úvahu (osoby třetího a vyšších stupňů řízení). Tato skupina by měla znát povšechně funkci a možnosti využití prostředků velení.

Požadavky na dovednosti a návyky jsou v základních směrech dány předcházejícím zařazením do jednotlivých kategorií. Z hlediska obsahu jde především o tyto **základní dovednosti a návyky**:

- v racionální práci s informacemi, směřující k využití mechanizační a automatizační techniky;

- v mechanickém až automatickém ovládání mechanismů technických prostředků velení;

- v pečlivosti a přesnosti práce při různých kalkulacích a přípravě vstupních údajů pro využití zprogramovaných úloh a technických prostředků velení;

- ve stmělování (sladování) činnosti kolektivů při obsluze techniky s možností vzájemné zastupitelnosti ve funkcích.

Tyto základní dovednosti a návyky mohou získat velitelé a štáby jen praktic-

kou prací na technice v rámci výcviku, prověrek a různých cvičení u vojsk.

Nová kvalita technických prostředků soudobého ozbrojeného zápasu (včetně prostředků velení) tvoří materiální základnu nových a zvyšujících se požadavků na morální a charakterové vlastnosti velitelů, příslušníků štábu a jednotek PVO. Uplatnění těchto nových prostředků v procesu velení vyžaduje od velitelů a štábů:

- větší důslednost a odpovědnost za plné využití nákladných zbraňových systémů i podsystemů velení;

- vysokou ukázněnost a pevnou vůli jako nezbytných předpokladů v podmínkách kolektivní obsluhy techniky a vzájemné závislosti výsledků v práci jednoho člena obsluhy (štábu) na druhém;

- psychickou vyrovnanost, která umožňuje odolávat ideologickým i psychologickým vlivům protivníka i účinkům jeho moderních zbraní;

- stranickou principiálnost zabezpečující správnou orientaci velitelů a štábů v složitých podmínkách mezinárodní politiky a války zvláště.

Závěr

Ze souhrnu vymezených požadavků a z analýzy současného stavu můžeme vyvodit závěry pro další přípravu důstojníků vojska PVO.

V návaznosti na přípravu ve vojenských školách v oblasti automatizace a mechanizace vymezit rozsah a obsah problémů, které je potřebné získat v postgraduálním školení, popř. jiné cyklické diferencované přípravy důstojníků.

Ve vědeckovýzkumné práci ve vojsku PVO pak pokračovat v systematickém rozpracování těchto základních problémů:

- analýza informačního toku na jednotlivých stupních velení s vymezením na spojovací sítě, prostředky spojení, přenosu, zobrazení, uchování a zpracování informací v potřebném čase;

- analýza struktury a orgánů velení na jednotlivých stupních velení a vymezení prostředků nezbytných pro postupnou mechanizaci prací a procesů;

- analýza vybavenosti míst velení předpokládanou automatizační technikou z hlediska operačně taktického velení v návaznosti na vševojskový systém velení.

Na rozpracování těchto problémů se mají podílet i velitelé (náčelníci) a štáby (oddělení), popř. jednotky PVO, tzn. všechny stupně velení především řešením těchto dílčích otázek:

- analýzou informací a rozhodovacích procesů na svých stupních velení;
- rozříděním prostředků velení do jednotlivých skupin prostředků pro získání, přenos, zobrazení, uchování a zpracování informací;

- ujednacením metodik práce štábů (oddělení) na jednotlivých stupních velení;

- ujednacením formalizovaných dokumentů na jednotlivých stupních velení v návaznosti od nejnižších stupňů po nejvyšší;

- vytýpováním úkolů a operací, k jejichž racionalizaci lze využít mechanizačních prostředků a stanovením jejich potřeby na jednotlivých úrovních velení.

Tyto dílčí problémy jsou v možnostech velitelů a štábů a k jejich řešení mají nejlepší předpoklady, protože jsou ve značné míře statistického charakteru.

Jen soustředěným a cílevědomým řízením činnosti v celé této složité oblasti práce zabezpečíme plynulý přechod z dosavadního systému velení na velení automatizované. Jde o dlouhodobý proces, základy jehož úspěšného průběhu budujeme již v dnešní době.

BRODOVÁ, PODVODNÍ A LEDNÍ PŘEPRAVA

V průběhu násilných přechodů vodních překážek můžeme zřizovat přepraviště:

- a) plavidlová
 - na obojživelných obrněných transportérech,
 - na obojživelných přepravních prostředcích ženijního vojska,
 - na ostatních přepravních prostředcích (útočné čluny, výsadkové lodky, gumové čluny apod.), vyjíměčně i na improvizovaných prostředcích;
- b) brodová
 - normální brodění,

- hluboké brodění;
- c) podvodní;
- d) mostová;
- e) přívozová;
- f) lední.

Možnosti všech způsobů plavidlové přepravy jsem rozebral v článku „Mostová a přívozová přeprava“ (VM 5/1977). Tento článek se zabývá otázkami brodivé, podvodní a lední přepravy a uzavírá tak problematiku možností jednotlivých druhů přeprav v průběhu násilných přechodů vodních překážek v rámci ČSLA.

Brodová a podvodní přeprava

Brodová a podvodní přeprava patří při vhodných podmínkách mezi nejpohotovější druhy přepravy. Jsou však velmi závislé na charakteru vodní překážky. Podvodní přeprava je navíc pro přepravovanou techniku provozně velmi náročná a lze ji organizovat jen za zvláště výhodných podmínek (vhodný profil dna i břehů, hloubka vody do 5 m, únosné dno, rychlost proudu do 2m/s).

Brodová přeprava je základním způsobem přepravy přes vodní překážky s omezenou výškou vodní hladiny; nevyžaduje žádné přepravní prostředky a je poměrně rychlá. Velkou výhodou brodivých přepravišť je jejich vcelku malá zranitelnost účinky jaderných zbraní. Možnost brodění závisí zejména na druhu a vlastnostech přepravované techniky, stavu dna překážky a rychlosti proudu.

Rozlišujeme brodění normální a hluboké. O **normálním brodění** hovoříme tehdy, překonávají-li vozidla vodní překážku jízdou po dně bez předchozích úprav. S rostoucí rychlostí proudu klesá hloubka vodních překážek, vhodných pro tento způsob přepravy.

Maximální hloubky normálních brodů pro základní druhy vojenské techniky uvádím v **tab. 1**.

Je-li hloubka vodní překážky větší, než uvádí tabulka, hovoříme o **hlubokém brodění**. Při tomto způsobu přepravy není technika, jedoucí po dně, ještě zcela ponořena pod hladinou vody. Tzn., že např. u tanků se během jízdy přes vodní překážku nesmí ponořit vrchní část věže. Dojde-li k ponoření celého vozidla, hovoříme o **podvodní přepravě**.

Podvodní přeprava má obdobné výhody jako přeprava brodivá (poměrně malá zranitelnost účinky jaderných zbraní, značná rychlost přepravy, nejsou třeba přepravní prostředky) a mimo to do jisté míry umožňuje využít momentu překvapení.

Další rozvoj brodivé a podvodní přepravy bude záviset především na zdokonalování vojenské techniky, které bude mít za následek i zvýšenou schopnost překonávat vodní překážky jízdou po dně. Lze předpokládat, že zmíněné druhy přepravy nabudou v příštích letech na vý-

Tabulka 1

Druh techniky	Maximální hloubka brodu v metrech při rychlosti proudu		
	do 1 m/s	do 2 m/s	nad 2 m/s
Osobní automobil Gaz	0,6	0,5	0,4
Nákladní automobil P V3S	0,7	0,6	0,5
T 148	0,8	0,7	0,6
T 813	1,4	1,3	1,2
Transportér OT 810	0,7	0,6	0,5
Tank T 55	1,4	1,3	1,2
Nesamohybná děla, raketomety a raketové prostředky překonají stejnou hloubku jako jejich tahače nebo nosiče			

znamu, což se mimo jiné kladně projeví i v částečném uvolnění kapacity mostových a přívozových přepravišť.

Brodová přepraviště pro normální brodění si zřizují tankové, popř. motostřelecké a jiné jednotky vlastními silami a prostředky.

Za zvláště příznivých podmínek můžeme zahájit brodovou přepravu již téměř současně se zahájením násilného přechodu, zpravidla však musíme kalkulovat na průzkum a vytyčení brodů zhruba 20 minut a se zahájením přepravy můžeme počítat asi v „Č“ plus 20 až 30 minut. (Časem „Č“ je myšlena doba zahájení násilného přechodu, to jest doba odplutí obojživelných obrněných transportérů od výchozího břehu.)

Hluboké brodění a podvodní přeprava jsou typické pro tanky. Vzhledem ke značné podobnosti problematiky zabezpečení hlubokého brodění a podvodní přepravy, budu dále používat pouze výraz podvodní přeprava.

Při hodnocení možností podvodní přepravy pozorujeme zejména časové možnosti zřizování podvodních přepravišť a rychlost podvodní přepravy.

V přílohách č. 6 a 7 předpisu Vševojsk-2-3 (Násilný přechod vodní překážky) jsou uvedeny možné způsoby zpracování grafikonů přepravy tankové a motostřelecké divize při násilném přechodu vodní překážky. Tyto přílohy slouží jako vzory štábům vševojskových svazků pro zpracování zmíněných dokumentů. Celkem je zde uvedeno osm podvodních přepravišť. Ve všech případech se počítá na úpravu a vytyčení přepravišť pouze 20 minut, přičemž tato činnost má začít již

10 minut po zahájení přepravy obojživelnými obrněnými transportéry.

Zmíněné časové relace odpovídají zhruba zřízení brodového přepraviště pro normální brodění. Jak jsem již uvedl, lze na těchto přepravištích zahájit za příznivých podmínek přepravu tanků někdy i téměř současně se zahájením násilného přechodu. Chceme-li však reálně naplánovat zahájení podvodní přepravy, musíme vzít v úvahu tyto skutečnosti:

a) Zřízení podvodního přepraviště zahrnuje:

- podrobný ženijní průzkum,
- případné odtarasení prostorů nutných pro provoz na přepravišti (včetně břehů a dna vodní překážky),
- vytyčení, popř. úpravu přístupů k řece a odjezdových tras na protilehlém břehu,
- úpravu vjezdů do vody a výjezdů z ní,
- přípravu míst velení,
- organizaci pořádkové, záchranné a vyprošťovací služby.

b) Podrobný ženijní průzkum podvodních brodů může začít teprve tehdy, je-li protilehlý břeh obsazen vlastními jednotkami (motostřeleckými jednotkami nebo taktickým vzdušným výsadkem). Tento průzkum vyžaduje účast potápěčů a je časově náročný, neboť podvodní brody musí být dostatečně široké, aby tank jedouc pod vodou mohl částečně manévrovat, a bude-li muset ve vodě zastavit, aby bylo možné jej objíždět a nerušit při tom práci záchranné a vyprošťovací služby. Při šířce vodní překážky do 200 m má být podvodní brod široký 30 až 40 m, u širších vodních překážek 50 i více metrů.

c) Na úpravu vjezdu do vody a vjezdu z ní pro jeden podvodní brod je třeba přemístit průměrně 50 až 70 m³ zeminy.

Z toho plyne, že zřízení podvodních přepravišť je časově poměrně náročné. Doba zahájení provozu na těchto přepravištích bude v konkrétních případech samozřejmě záviset i na dalších okolnostech a bude různá. Považuji za reálné počítat zhruba se zahájením podrobného ženijního průzkumu podvodních brodů asi 10 až 20 minut po začátku násilného přechodu, to je v „C“ plus 10 až 20 minut a s pohotovostí podvodních přepravišť asi v „C“ plus 40 až 60 minut.

Při časové kalkulaci doby trvání podvodní přepravy uvažujeme délku proudu, počet podvodních brodů, rychlost jízdy po dně vodní překážky a šířku vodní překážky.

Dobu potřebnou k podvodní přepravě tanků stanovíme podle vzorce:

$$T = \frac{L + B}{nV} \cdot 1,2 \quad (1)$$

kde T = doba přepravy v minutách,

L = délka proudu v metrech,

B = šířka řeky v metrech,

n = počet brodů,

V = střední rychlost pohybu tanků pod vodou v m/min (85 až 100 m/min),

1,2 = koeficient obtížnosti.

Délku proudu L určujeme podle vzorce:

$$L = (c - 1) I, \quad (2)$$

kde c = počet tanků,

I = vzdálenost mezi tanky v m

(uvažuje se ve dne 50 metrů, v noci 100 m).

Příklad: Máme určit čas k podvodní přepravě 31 tanků ve dne. Šířka řeky je 200 m a máme jen jeden podvodní brod.

$$L = (c - 1) I = (31 - 1) \cdot 50 = 1500 \text{ m}$$

$$T = \frac{L + B}{nV} \cdot 1,2 = \frac{1500 + 200}{1 \cdot 90} \cdot 1,2 = 23 \text{ min.}$$

Přeprava tanků bude trvat 23 minut.

Je-li určena maximální doba přepravy a máme-li stanovit potřebný počet podvodních brodů, použijeme vzorce (1) upraveného takto:

$$n = \frac{L + B}{TV} \cdot 1,2 \quad (3)$$

Příklad: Je třeba stanovit potřebný počet podvodních brodů pro přepravu 53 tanků. Šířka řeky je 170 m, přeprava proběhne v noci a má být skončena za 40 minut.

$$L = (c - 1) I = (53 - 1) \cdot 100 = 5200 \text{ m}$$

$$n = \frac{L + B}{TV} \cdot 1,2 = \frac{5200 + 170}{40 \cdot 85} \cdot 1,2 = 1,89 \approx 2 \text{ brody}$$

K zabezpečení přepravy je zapotřebí dvou podvodních brodů.

Tyto vzorce jednotně používají všechny armády Varšavské smlouvy. Můžeme jich použít i pro časovou kalkulaci normálního brodění s tím, že ve vzorcích 1 a 3 vypustíme koeficient obtížnosti, a že střední rychlost jízdy vozidel brodem může za příznivých podmínek dosáhnout hodnotu až 130 m/min.

Při organizaci podvodní přepravy je důležité správně stanovit prostory pro utěsnění tanků. Článek 19 Vševojsk-2-3 (Násilný přechod vodní překážky) uvádí, že utěsnění tanků, určených pro jízdu pod vodou, probíhá ve dvou etapách, přičemž jejich celkové utěsnění probíhá ve druhé etapě ve vzdálenosti 1 až 1,5 km od vodní překážky. Vzdálenost prostoru pro práce druhé etapy utěsnění tanků je vyznačena shodně i v náčrtu „Schéma úseku násilného přechodu motostřelecké divize“ (příloha č. 2 tohoto předpisu).

Praxe však ukázala, že trasa jízdy tanků z prostoru, kde proběhly úpravy druhé etapy, do prostoru, kde bude souprava pro jízdu tanků pod vodou sejmuta, nemá být delší než 700 až 900 m (včetně úseku projetího po dně vodní překážky). Jinak hrozí nebezpečí přehřátí a zadření motoru.

Délku trasy, kterou mohou tanky ujet v utěsněném stavu, omezuje i doplněk k předpisu Tank-6-2 (výcvik osádek tanků a obrněných transportérů v překonávání vodních překážek), vydaný v roce 1974. V tomto doplněku je upřesněna maximální teplota chladicí kapaliny před vjezdem tanku do vody v závislosti na šířce vodní překážky. U překážek širokých do 300 m nesmí být vyšší než 90 °C, u překážek širších než 300 m nesmí přesáhnout 75 °C.

Vzhledem k těmto skutečnostem je třeba volit prostor pro druhou etapu utěsnění tanků ve vzdálenosti zhruba do 300 až 500 m od vodní překážky.

Závěrem k brodové a podvodní přepravě můžeme konstatovat, že mají v rámci ČSLA široké možnosti použití. Při sesta-

vování grafikonů přepravy vševojskových svazků je však třeba počítat s tím, že podvodní přepravu lze uskutečnit jen za

výhodných podmínek, a že zřízení podvodních přepravišť je časově poměrně náročné.

Lední přeprava

Při posuzování možností lední přepravy je třeba uvážit skutečnost, že tato přeprava je zcela závislá na počasí a roční době a je v klimatických podmínkách předpokládaného válčiště ČSLA uskutečnitelná poměrně zřídka. Je-li však dočasně únosný led, pak je přeprava po něm nejvýhodnějším a zároveň nejjednodušším druhem přepravy přes vodní překážky v zimě.

V závislosti na únosnosti ledu můžeme lední přepravu uskutečnit po ledě přirozeném nebo zesíleném.

Únosnost ledu závisí zejména na jeho tloušťce, na teplotě vzduchu a na druhu přepravovaných břemen.

Únosnost ledu v závislosti na jeho tloušťce a na teplotě okolního vzduchu — viz tab. 2.

Neumožňuje-li tloušťka ledu přepravu břemen určité hmotnosti, můžeme led zesílit. Možnosti zesílení ledu jsou však značně omezené. Prakticky připadá v úva-

hu buď zesílení namrzáním, nebo položením různých, nejčastěji dřevěných konstrukcí.

Zesilovat led namrzáním můžeme jen při teplotě -10°C a nižší a navíc je velmi zdoluhavé, takže s ním nebudeme počítat pro násilný přechod.

Zesilování ledu položením dřevěných konstrukcí je sice poměrně rychlé, ale je účinné jen při malých tloušťkách ledu. Při tloušťce ledu 20 cm lze tímto způsobem zvýšit jeho únosnost o cca 50 %, avšak při tloušťce 40 cm činí zvýšení únosnosti již jen asi 10 % a při větší tloušťce ledu položení dřevěné konstrukce ztrácí praktický význam.

Celkově můžeme o lední přepravě konstatovat, že je pro ČSLA, zejména vzhledem ke klimatickým podmínkám na předpokládaném válčišti, netypická. Přesto jí budeme věnovat patřičnou pozornost, neboť za příznivých podmínek je velmi výhodná.

Tabulka 2

Přepravovaná technika	Celková hmotnost břemene (t)	Nejmenší tloušťka ledu při střední teplotě vzduchu za tři dny (cm)		Nejmenší vzdálenost mezi břemeny
		od 0° do -5°	-10° a méně	
Pásová vozidla	6	24	22	15
	10	31	28	20
	20	44	40	25
	30	54	49	35
	40	62	57	40
	50	69	64	45
	60	75	70	45
Kolová vozidla	3	20	18	15
	6	29	27	20
	10	38	35	35
	15	46	43	40

Poznámky: — Únosnost ledu určujeme podle nejmenší tloušťky ledu změřené v ose ledního přechodu. Led ze sněhu namrzlý na povrchu, do tloušťky ledu nezapočítáváme;

— Je-li teplota vzduchu v průběhu několika dní 0° a vyšší, uvažujeme tloušťku ledu pro teplotu -10° zvýšenou o 25 %.

KE ZVYŠOVÁNÍ EFEKTIVNOSTI AUTOMOBILNÍCH SVAZKŮ

Materiální zabezpečení vojsk je jedním z prvořadých úkolů týlu a závisí na něm průběh a výsledek každé operace. Uskutečňuje sladěnou činnost vřetýlových, dopravních a materiálních orgánů a týlových svazků, útvarů a zařízení.

Jednou ze základních podmínek nepřetržitosti materiálního zabezpečení je včasné vytvoření a udržování pohyblivých a operačních zásob. Úplné materiální zabezpečení je úzce spojeno s včasným přísunem materiálu. Tak nejen uhrazuje spotřebovaný materiál, ale i udržujeme zásoby na předepsané výši. Doplnování probíhá na základě rozhodnutí zástupce velitele pro týl. Ve svém rozhodnutí stanoví konkrétní organizaci přísunu, v rámci které automobilní svazky (útvary) přisunují do stanovených prostorů a v určených lhůtách plánovaný objem materiálu.

K zabezpečení nepřetržitosti přísunu materiálu vojskům vytváříme prakticky na všech stupních, kromě pohyblivých zásob, a armádního normativu, další zvýšené zásoby. Toto velmi důležité organizování opatření umožní přísun materiálu i v těch případech, kdy se nepodaří v plánovaných lhůtách rozvinout nadřazený zásobovací stupeň.

Nejdůležitějším charakteristickým rysem soudobých operací je vedení bojové činnosti s použitím jaderných zbraní, nebo bez nich. Tato skutečnost ovlivňuje také výši a strukturu spotřeby materiálu. Zejména výrazně stoupá spotřeba munice. To klade zvýšené přepravní požadavky na automobilní svazky, zejména při zahájení války. Aby mohly splnit úkoly

je třeba už v míru pro ně vytvářet reálné předpoklady a to především při plánování jejich činnosti v prvních dnech války. Kvalita a efektivnost činnosti automobilních svazků závisí na reálném zpracování plánu prvního naložení.

V článku chceme zohlednit některé poznatky z posledních cvičení a tím přispět ke zkvalitnění činnosti automobilních svazků a k dalšímu zrychlení materiálového toku zásob v poli.

Množství a strukturu vyváženého materiálu automobilními svazky ovlivňuje především podobná spotřeba materiálu v prvních dnech války. Je zahrnuta do plánu prvního naložení. Zpracovat a předložit požadavky do plánu je záležitostí materiálních hospodářů. Při jejich zpracování také vycházíme ze zkušeností získaných na velitelko-štabních cvičeních. Kromě toho při zpracování požadavků bereme v úvahu kvalitativní změny v strategii, operačním umění, taktice, použití druhů vojsk apod.

Jestliže vzniknou podmínky pro případné změny ve struktuře vyváženého materiálu, je třeba přijmout opatření k přepracování plánu prvního naložení tak, aby svým reálným pojetím vytvářel podmínky pro úplné a nepřetržité materiální zabezpečení vojsk.

Vychází-li plán prvního naložení z předpokládané spotřeby u vojsk, můžeme posoudit, jakým způsobem jsou jednotlivé prapory automobilních svazků zapojovány do procesu realizace přísunu materiálu. Jestliže se automobilní prapory s naloženým materiálem neodůvodněně zdržují delší dobu v prostorech jejich soustředě-

ní, může docházet k tomu, že se sníží plánovaný rozpočet koloběhů v útočné operaci.

V tomto smyslu jsme podle podkladů získaných ve velitelsko-štábním cvičení NEUTRON-76 rozebrali činnost automobilních svazků. Zde skladba materiálu v plánu prvního naložení automobilních brigád frontu byla tato: munice 9 020 tun (31,16 %), pohonných hmot a maziv 13 060 m³ (45,12 %), letecké munice 960 tun (3,35 %), leteckých pohonných hmot 5 890 tun (20,35 %).

Podle plánu prvního naložení vyvezlo 8 automobilních praporů (apr) munici, 9 apr (apr) pohonné hmoty a maziva, 1 apr leteckou municí, 4 acpr (apr) letecké pohonné hmoty.

Vzhledem k tomu, že cvičení se prakticky zahajovalo s operačně týlovou situací začátkem D 3, byly podle námětu již použity 4 automobilní prapory pro navedení munice do palebného postavení dělostřelectva.

Nutnost navedení munice do palebného postavení dělostřelectva zpravidla při zahájení ozbrojeného zápasu klade náročné požadavky na činnost automobilních brigád.

A proto je třeba již v plánu prvního naložení určit automobilní prapory, které budou plnit tento složitý a náročný úkol. Pro plnění těchto úkolů určíme takové prapory, které k tomu mají kapacitní, časové a prostorové předpoklady. Jejich rozmístění v operační sestavě je nutné stanovit tak, aby splňovaly podmínky rychlého přísunu munice do stanovených prostorů. Proto je umísťujeme v bezprostřední blízkosti bud teritoriálních nebo frontových (armádních) silnic. Zabezpečení přísunu těchto automobilních praporů vyžaduje vyčlenit odpovídající síly a prostředky silničního vojska. Bojová pohotovost těchto sil a prostředků musí být v souladu s bojovou pohotovostí automobilních praporů, určených k přísunu munice do palebného postavení dělostřelectva.

K splnění denního plánu přísunu v D 3 bylo použito 6 automobilních praporů s tímto určením: 2 automobilní prapory (apr) pro municí, 2 acpr pro pohonné hmoty, 1 apr pro leteckou municí a 2 acpr pro letecké pohonné hmoty. Vlastní přísuny se uskutečňovaly z D 3 na D 4. Po realizaci tohoto denního plánu zůstalo naloženo ještě 12 automobilních praporů.

Podle denního plánu přísunu zpracovaného v D 4 bylo použito z plánu prvního naložení 7 automobilních praporů. Dva pro přísun munice, 5 acpr (apr) pohon-

ných hmot a maziv, 1 acpr leteckých pohonných hmot. Po splnění tohoto plánu zůstaly naloženy začátkem D 5 ještě 4 automobilní prapory. Pro úplnost chceme uvést, že v druhém koloběhu 1 apr přísunoval munici do pohyblivé armádní základny.

V denním plánu přísunu na D 5 se předpokládalo použít další dva automobilní prapory a to jeden pro přísun pohonných hmot a maziv a druhý pro letecké pohonné hmoty. Přes to zůstávaly z plánu prvního naložení nepoužity ještě dva automobilní prapory. V druhém koloběhu zabezpečovaly dva automobilní prapory přísun munice a 4 acpr přísun pohonných hmot a maziv.

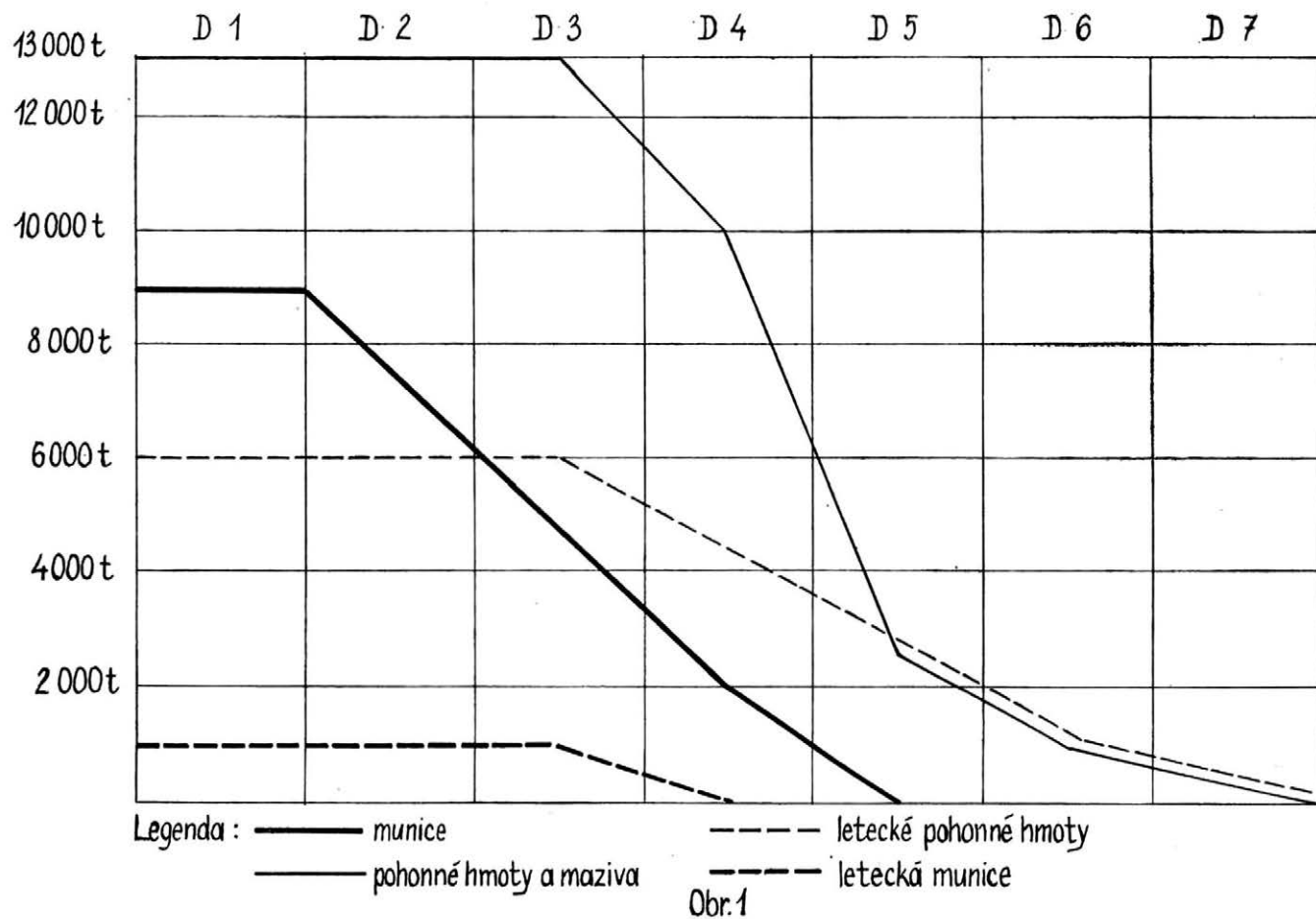
V dalším dni, tj. v D 6 se v denním plánu přísunu použily poslední dva prapory z plánu prvního naložení. Tyto automobilní prapory byly zapojeny do vlastního dopravně zásobovacího procesu v době, kdy vševojskové armády prvního sledu splnily bližší úkol a vytvořily si předpoklady pro splnění dalšího úkolu.

Výsledky z analýzy uvádíme v **obr. 1**. — Pokles hmotnosti jednotlivých druhů materiálů z plánu prvního naložení automobilních brigád frontu při cvičení Neutron-76 a v **tabulce 1**. Každá forma grafického zobrazení sleduje určitou stránku činnosti automobilních brigád při postupném začleňování podřízených praporů do vlastního dopravně zásobovacího procesu. Ukazují však, že nejsou všechny automobilní prapory zapojovány do procesu rovnoměrně, nýbrž podle skutečných požadavků uhrazení spotřeby materiálu u vojsk. Priorita připadá přísunu munice, zvláště pak její včasné navedení do palebného postavení dělostřelectva. Relativně nejdéle zůstávají nevyužity automobilní prapory, které byly podle plánu prvního naložení naloženy pohonnými hmotami a leteckými pohonnými hmotami.

Posoudit a vyhodnotit kvalitu a efektivnost v činnosti automobilních brigád můžeme též pomocí vojenskoekonomických ukazatelů. K základním dynamickým ukazatelům patří:

- koeficient využití vozidel,
- koeficient směnného využití dopravních prostředků,
- koeficient využití jízdy apod.

Každý z těchto ukazatelů postihuje určitou stránku přepravního procesu. Použitím ukazatelů k hodnocení úkolů, které plní automobilní brigády, dospějeme k objektivnímu posouzení kvality jejich činnosti. Kromě toho získáme také přehled o úrovni řídicích a plánovacích orgánů.

ČINNOST AUTOMOBILNÍCH BRIGÁD PŘI CVIČENÍ NEUTRON - 76

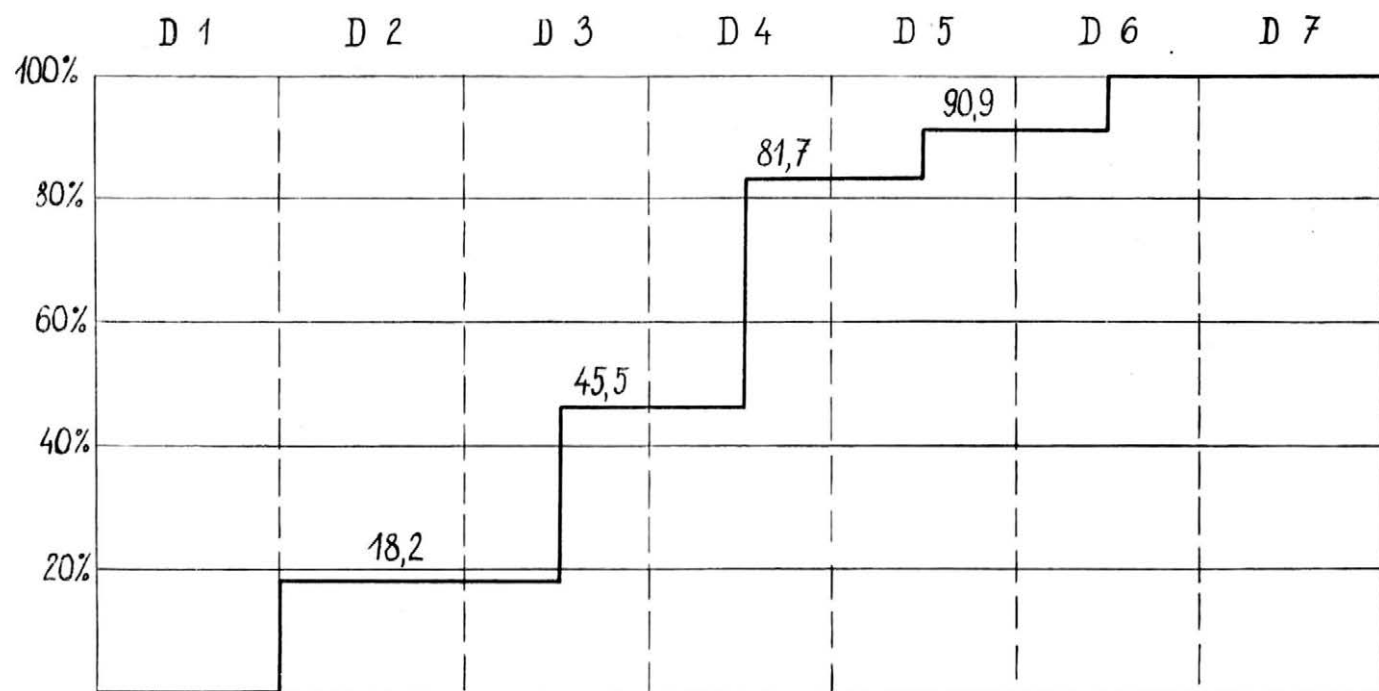
Činnost praporů frontových automobilních brigád	D 2				D 3				D 4				D 5				D 6			
	M	LM	PHM	LPH	M	LM	PHM	LPH	M	LM	PHM	LPH	M	LM	PHM	LPH	M	LM	PHM	LPH
Počet automobilních praporů nezapojených z plánu prvního naložení do realizace přísunu materiálu	4	1	9	4	2		7	3			2	2			1	1				
Počet automobilních praporů zahajujících první koloběh (z plánu prvního naložení)	4				2	1	2	1	2		5	1			1	1			1	1
Počet automobilních praporů zahajujících druhý koloběh									1				2		4				2	
Počet automobilních praporů zahajujících třetí koloběh																	4			

Pro naši analýzu bylo výhodné použít k celkovému hodnocení činnosti automobilní dopravy koeficient využití vozidel. Z hlediska zkoumané problematiky jsme za základní kalkulační jednotku považovali automobilní prapor. Stručný přehled výsledků této analýzy — viz obr. 2 — Hodnota koeficientu využití frontových automobilních brigád při cvičení Neutron-76. Z obr. 2 je patrné, že teprve až v D 6 jsou zapojeny do vlastního dopravně zásobovacího procesu všechny automobilní prapory.

Vycházíme-li z předpokladu, že přísun ostatního materiálu (ženijního, chemického, automobilního, tankového apod.) je prakticky možný až po využití vyvezeného materiálu podle plánu prvního naložení, pak nám pomalé zapojování automobilních praporů do procesu negativně ovlivňuje materiální zabezpečení vojsk těmito druhy materiálu. Přísun ostatních druhů materiálu můžeme realizovat až při druhém, popř. v dalším koloběhu automobilních praporů, tj. v době, kdy se zpravidla naváží materiál do druhého položení oddělení předsunutých frontových základů. Avšak v této době značně narůstá vzdálenost mezi frontovými sklady, rozmístěnými v PFZ, a rozvíňovanými OPFZ a PAZ. Ramena koloběhů automobilních praporů se prodlužují. V této době také narůstají požadavky na přísun munice jako důsledek možného způsobu vedení operací bez jaderných zbraní. Jinými slovy začíná vznikat napětí mezi předloženými požadavky na přísun materiálu a dopravními možnostmi automobilních brigád.

Zpracování denního plánu přísunu v průběhu vedení operace je složitější. Současná praxe ukazuje, že optimální metodiku sestavení denního plánu přísunu můžeme považovat takovou, kdy se za přímého řízení náčelníka oddělení plánování dopravy a materiálního zabezpečení štábu týlu frontu organizuje součinnost představitelů jednotlivých druhů vojsk a služeb a zástupce automobilní skupiny Správy vojenské dopravy frontu. Každému ze zúčastněných připadá specifická úloha, vyplývající z charakteru činnosti jednotlivých složek. Základem pro součinnost jsou pokyny náčelníka týlu — zástupce velitele frontu. Na jejich podkladě předkládají představitelé jednotlivých druhů vojsk a služeb požadavky na přísun. Zástupce automobilní skupiny pak navrhuje realizace přísunu konkrétním rozvržením přepravních úkolů jednotlivým automobilním praporům. Při takovém způsobu plánování dosáhneme jednotného pochopení, ale i plnění zámyslu náčelníka týlu — zástupce velitele frontu.

Činnost automobilních brigád při cvičení NEUTRON-76 jsme také posoudili a porovnali s ustanoveními pomůcky „Frontový týl“ Týl-51-1. Podle této pomůcky se předpokládá realizovat první koloběh automobilních brigád v době D 2 až D 3 pro všechny druhy materiálu, kromě pohonných hmot. První koloběh automobilních praporů určených pro přísun pohonných hmot se předpokládá od D 2 do D 4. Avšak, jak ukazují výsledky ze cvičení NEUTRON-76, nebyly splněny obecné předpoklady. V době, kdy měl prakticky končit první koloběh automobilních brigád,

Obr. 2

zahajovalo 6 automobilních praporů právě první koloběh a nevyužitý zůstal ještě další 4 prapory. Všechny prapory byly naloženy pohonnými hmotami. Z toho pohledu posuzování je zřejmé, že se musely opožďovat lhůty zahajování dalších koloběhů, což by se neobešlo bez snížení dopravních možností automobilní dopravy a tím i k nesplnění předpokládaného objemu přísunu tak, jak to uvažuje pomůcka „Frontový týl“.

V této souvislosti chceme poukázat na nutnost komplexního využívání všech druhů dopravy ve frontovém úseku přísunu. Týká se to především železniční dopravy. Zvýšenou pozornost musíme věnovat plánování a vlastní obnově železničních směrů. Předávání obnovených úseků železničních směrů v plánovaných lhůtách umožní přiblížení materiálu vojskům. Zvlášť důležitý význam mají rozvíjené skupiny železničních stanic a vykládací stanice zvláštního určení. I když se v kalkulacích v pomůcce Týl-51-1 neuvažuje ve frontovém úseku přísunu s využitím železniční dopravy, můžeme právě jejím důsledným využitím přispět k odstranění případných disparit mezi předloženými požadavky na přísun materiálu a možností dopravy.

Další cestou k zlepšování kvality činnosti automobilní dopravy je periodické přepracování plánu prvního naložení tak, abychom vytvořili výhodné podmínky pro počáteční činnost automobilních brigád. Je všeobecně známo, že přepracování plánu prvního naložení je velmi složité a náročné na ruční práci mnoha funkcionářů. A proto k včasnému přijetí rozhodnutí k případným změnám v plánu prvního naložení významnou měrou také přispěje program pro jeho strojové zpracování. V minulém roce byla zpracována jeho první část ve formě ideového projektu. V oponentním řízení byl projekt schválen s drobnými připomínkami. Zpracování při-

pomínek oponentů a připomínek z vlastního oponentního řízení pozitivně přispěje projektantům v řešení druhé části projektu, tj. k vypracování programu pro počítač třetí generace. Použití samočinných počítačů umožní variantní řešení plánu prvního naložení v krátkých časových lhůtách.

Dále je třeba zlepšit a zvýraznit rozborovou činnost frontových cvičení s cílem získat dostatek informací. Je to nutné především proto, že každé závažné rozhodnutí musí předcházet jeho všestranné zdůvodnění. A to není možné bez úplných a věrohodných informací. Tato základní podmínka nesmí být v rozporu s dosaženou úrovní rozvoje marxistickoleninského učení o válce a armádě. Zvláště pak musí odpovídat současnému rozvoji sovětské vojenské vědy.

Bylo by však nesprávné, kdybychom požadovali uvolnění dopravních prostředků z plánu prvního naložení automobilních brigád bez přihlédnutí k operačně týlovým hlediskům. Požadavky na zvyšování efektivnosti v automobilní dopravě musí být v souladu se způsobem vedení operace. Kromě počátečního období jejich činnosti je úkolem automobilních brigád realizovat přísun materiálu. Tím se jejich úkoly liší od automobilních praporů svazků a vševojskových armád, které kromě přísunu, plní ještě úkoly spojené s vезením stanoveného množství pohyblivých zásob a udržováním armádního normativu. A proto musíme vyvinout úsilí k tomu, aby se již při zahájení války vytvořily takové podmínky, které by zabezpečily automobilním brigádám rozumné a vyvážené zapojování podřízených praporů do vlastního dopravně zásobovacího procesu a plnit jejich hlavní úkol, tj. realizovat přísun materiálu. Svým článkem chceme přispět k splnění tohoto cíle.

Podstata zabezpečení bojové činnosti

*Redakčně zpracovaný a zkrácený článek generálporučíka
V. J. Petrenka, kandidáta vojenských věd, profesora, uveřejněný
v sovětském časopise „VOJENNAJA MYSL“ čís. 10/1976.*

Vznik nových a zdokonalování existujících prostředků ozbrojeného zápasu značně komplikují obsah a charakter soudobé bojové činnosti, určitým způsobem ovlivňují všechny stránky teorie a praxe vojenství. V součinnosti s tím vzniká celá řada otázek, které vyžadují vědecké objasnění. Sovětská vojenská věda vychází z toho, že ve vojenství, tak jako i v kterémkoli jiném oboru, není konečných a navždy vyřešených otázek. Proto zkoumá nejen nové problémy, ale také přehodnocuje dřívější řešení, snaží se dát zřejmým pravdám přesvědčivé zdůvodnění v souladu se současnými výsledky.

Rozvoj sovětské vojenské vědy — to je cesta hledání a zkoumání, překonávání

těžkostí a rozporů. Jejím metodologickým základem při rozpracování různých problémů je marxisticko-leninské učení o válce a armádě. Jednou z nejdůležitějších zásad tohoto učení je požadavek přísně vědeckého přístupu k řešení těch nebo jiných otázek a jejich hlubokého a všestranného zdůvodnění.

Přitom je důležité brát v úvahu známá slova V. I. Lenina o nutnosti historického přístupu při zkoumání jevů přičemž objektivně stanovit, jak daný jev vznikl, jak se rozvíjel a čím je teď.

Cílem článku proto je rozebrat evoluci názorů na zabezpečení bojové činnosti a na tomto základě určit jeho obsah v soudobých podmínkách.

☆

Zobecnění zkušeností první světové a občanské války potvrdilo, že mnohé otázky vojenského umění vyžadují přehodnocení a další rozpracování. Použití letounů, tanků, chemických zbraní a dalších nových prostředků ozbrojeného zápasu zkomplikovalo organizaci a vedení bojové činnosti a také její zabezpečení. Proto je plně zákonité, že již v roce 1925 byly rozpracovány nové zásady zabezpečení

bojové činnosti vojsk v souladu se změnami podmínkami.

Dočasný polní řád Dělnickorolnické rudé armády v roce 1925 byl základem principiálního rozdělení druhů polní služby na bojovou a zabezpečující. Řád konstatoval, že existují druhy polní služby, jejichž cílem je zabezpečení vojsk. K nim patřily:

— průzkum,

- ochrana,
- rozmístění vojsk mimo boj,
- přesun vojsk,
- organizace vojskového týlu,
- zdravotnická služba.

Hlavní zásady dočasného polního řádu včetně zásad nedostatečně zdůvodněných na dlouhou dobu ovlivňovaly rozpracování všech problémů. Počínaje rokem 1925 probíhaly různé, v té době podstatné, změny v této oblasti. Např. několikrát se měnilo pojmenování samotného objektu zabezpečení: „Zabezpečení vojsk“ (Polní řád — 25), „bojové zabezpečení činnosti vojsk“ (Polní řád — 29), „zabezpečení bojové činnosti“ (v současné době). Některé druhy zabezpečení (zabezpečení boků a týlu, maskování atd.) byly zaváděny do řádů, nebo z nich byly vypouštěny.

Boj s jednotlivými druhy zbraní nepřítel v té době se počítal ke kategorii zabezpečení bojové činnosti, a někdy určoval jeho obsah. Např. boj s letectvem byl na počátku (do roku 1925) považován za součást bojové činnosti, potom patřil k zabezpečení a teprve před 38 lety byl nakonec oficiálně uznán jako určitá část obsahu bojové činnosti. Do roku 1936 byl boj s tanky obsahem bojové činnosti, potom v průběhu řady let patřila protitanková obrana k zabezpečení, ale v roce 1959 byla opět uznána za nejdůležitější část obsahu bojové činnosti. Boj s chemickými zbraněmi (PCHO) do nedávné doby byl druhem zabezpečení, v současné době se dělí na napadení a ochranu, při-

čemž ničení chemických zbraní patří k bojové činnosti a ochrana proti nim k zabezpečení. Podobně se dělí dnes boj s jadernými zbraněmi — ochrana proti jejich ničivým faktorům patří k zabezpečení.

Všechny tyto i mnohé jiné změny nebyly dostatečně vědecky zdůvodněny ve vojenské teorii, nehledě na to, že zájmy praxe to vyžadují. Nemáme např. žádné vysvětlení, proč boj s jedním druhem zbraní nepřítel je bojovou činností, ale s druhým zabezpečením, proč jednu část tohoto boje začleňujeme k obsahu bojové činnosti a druhou k jejímu zabezpečení.

Diskuse na stránkách vojenského tisku pochopitelně sehrála kladnou úlohu při řešení celé řady otázek a některé návrhy byly zakotveny v řádech a předpisech té doby (mezi ně patří i návrh o začlenění boje s tanky nepřítel do obsahu bojové činnosti). I v současné době však máme ještě o čem přemýšlet a nad čím pracovat.

Především musíme hlouběji rozebrat podstatu samotného pojmu „zabezpečení bojové činnosti“, dát mu jasné vědecké určení (neomezovat se jen formulováním jeho cílů), ukázat, z jakých hlavních prvků se skládá a čím se zásadně liší od skutečné bojové činnosti. Je důležité dále určit nakolik je správné mezi zabezpečení zařazovat boj s některými prostředky ničení v případech, jsou-li používány v malém měřítku, nebo boj s nimi není pro vojska hlavním úkolem.

Bojová činnost a její zabezpečení jsou neoddelitelné. Tvoří jednotný a nerozdělitelný proces v ozbrojeném zápase. Současně jsou to ve své podstatě i různé pojmy, které mají svůj zvláštní obsah, svou strukturu a formy projevu. Je pochopitelné, že prvotní je bojová činnost, a proto musíme začít se zkoumáním její podstaty.

Sovětská vojenská věda v současné době definuje bojovou činnost jako organizované použití sil a prostředků ke splnění bojových úkolů. Síly a prostředky, které vedou bojovou činnost, jsou v podstatě zejména vojska s jejich různými zbraněmi a bojovou technikou. Splnit bojové úkoly mohou jen rozbitím a zničením

nepřítel nebo způsobem těžkých ztrát nepříteli a obsazením nebo udržením jeho terénu. Bojovou činnost rozlišujeme podle rozsahu (boj, operace) a podle používaných bojových prostředků (s použitím jaderných zbraní nebo klasických prostředků ničení). Z této definice jasně vyplývá, že podstatou bojové činnosti všech druhů a jakéhokoli rozsahu, vedenou jakoukoli formou a s využitím jakýchkoli bojových prostředků, je v prostoru a čase probíhající dvoustranný proces ozbrojeného zápasu s cílem zničit síly a prostředky nepřítel, obsadit a udržet jeho území. Zejména ozbrojený zápas s použitím různých druhů zbraní odlišuje bojovou činnost od kterýchkoli jiných, určuje jeho

obsah a charakter. Proto otázka o tom, patří-li zápas s těmi nebo jinými druhy zbraní nepřítele k obsahu bojové činnosti nebo k jejímu zabezpečení, je hlavní otázkou zkoumání podstaty těchto pojmů; proto je rozebereme hlouběji.

Ve zmíněné diskusi byla vyslovena myšlenka, že boj s jednotlivými druhy zbraní nepřítele může být jen tehdy obsahem bojové činnosti, začíná-li v ní hrát důležitou úlohu. V opačném případě ji musíme zařadit k zabezpečení. Zkušenosti minulých válek nepotvrzují tento závěr. Naopak, názorně přesvědčuje o tom, že pokud takový boj má své místo, objektivně tvoří určitou (větší nebo menší) část obsahu bojové činnosti.

Na potvrzení tohoto názoru uvedeme některé příklady.

Ve druhé světové válce bylo letectvo mohutným a účinným prostředkem ozbrojeného zápasu; značně ovlivňovalo obsah bojové činnosti. V souladu s tím také vojska měla k dispozici značné množství různých prostředků PVÓ. Jen na sovětsko-německé frontě v době války bylo zničeno 77 000 fašistických letounů; to svědčí o vysoké intenzitě boje s letectvem. Nicméně v oficiálních dokumentech patřil tento boj i nadále k zabezpečení. Teprve v roce 1963 bylo přiznáno boji s nepřátelským letectvem důležité místo v obsahu bojové činnosti všech rozsahů.

Vzhledem k tomu, že v první světové válce celkový počet ztrát v důsledku použití chemických zbraní ve francouzské, anglické, americké a německé armádě byl kolem 500 000 osob, boj s chemickými zbraněmi patřil mezi podstatné části obsahu bojové činnosti. Jeho zařazení mezi druhy zabezpečení v roce 1925 v žádném případě neodpovídalo objektivní skutečnosti. V dalších letech se staly chemické zbraně nepřítele prostředkem hromadného ničení. Přesto hlavní součást boje s nimi — ochrana — zůstává i nadále zabezpečením.

Tanková vojska vznikla jako samostatný druh pozemních vojsk na začátku druhé světové války. V období od roku 1939 do roku 1945 vyrobily hlavní bojující státy více než 237 000 tanků. Sovětská vojska zničila ve válce 43 000 německých tanků. To svědčí o jejich hromadném použití a o urputnosti boje s nimi. Boj s tanky nabyly organizovaného systému a

fakticky tvořil neoddělitelnou a důležitou část obsahu bojové činnosti. Avšak v období od roku 1936 do roku 1959 patřil tento boj podle řádů k zabezpečení.

Tyto příklady potvrzují, že zařazení boje s nepřátelskými zbraněmi k zabezpečení se vysvětluje ne změnami jeho podílu na bojové činnosti, ale nedostatečným rozpracováním teoretických zásad problému zabezpečení bojové činnosti. Zkušenosti válek jako objektivní skutečnost svědčí o tom, že boj s kterýmkoli druhem zbraní nepřítele, bez ohledu na rozsah jeho použití, vždy byl i zůstane určitou částí obsahu bojové činnosti a tento boj musíme všestranně zabezpečit.

V souvislosti s tím považujeme za účelné ještě jednou důkladněji prozkoumat zásady, podle kterých začleňujeme ochranu proti zbraním hromadného ničení mezi jeden z druhů zabezpečení bojové činnosti.

Je všeobecně známo, že boj s jakýmkoli zbraněmi a bojovými prostředky nepřítele se skládá ze dvou hlavních vzájemně spojených prvků — napadení a ochrany. Vojska každé bojující strany v bojové činnosti jakéhokoli rozsahu mají dva cíle, tj. zničit nepřítele vlastními zbraněmi a současně zmařit (nebo oslabit) účinky jeho zbraní. První částí tohoto cíle dosahujeme zpravidla činností vojsk — napadením, druhé částí — ochranou. Jedna a táž vojska v jednom sražení současně používají všech prostředků a způsobů napadení, které mají k dispozici, ke zničení bojových prostředků a živé síly nepřítele, ale současně všech prostředků a způsobů ochrany proti jeho zbraním. Použijeme-li volně známá slova V. I. Lenina, zjistíme, že není a nemůže být takové bojové činnosti, v jejímž průběhu by vojska jedné nebo obou stran jen napadala a nezajímala by se o svou ochranu, nebo by se jen chránila a nesnažila by se vést úder proti nepříteli. V útoku i obraně vojska bojujících stran v té nebo jiné míře obvykle současně napadají i chrání se. Proto napadení a ochrana objektivně vystupují jako hlavní a nedílitelné prvky ozbrojeného zápasu nezávisle na druhu bojové činnosti. Je pochopitelné, že napadení a ochrana nejsou ekvivalentní, tak jako nejsou stejnoznačné ani hlavní druhy bojové činnosti, tj. útok a obrana. Rozhodující úlohu ve ví-

těžství nad nepřitelem má a vždy bude mít napadení. To však nesnižuje úlohy ochrany, která je nutná v jakýchkoli podmínkách.

Nemusíme dokazovat, že boj s jadernými zbraněmi nepříteli je nejdůležitější součástí obsahu soudobé bojové činnosti všech druhů a rozsahu. Přitom oba hlavní prvky tohoto boje — napadení a ochrana — jsou neoddělitelné jeden od druhého. Jen ve svém souhrnu tvoří obsah pojmu „boj s jadernými zbraněmi“. Začlenit jednu část tohoto procesu (napadení) k podstatě bojové činnosti, a druhou (ochranu) k druhu zabezpečení této činnosti není oprávněné. Zřejmě je správnější vycházet z toho, že jak napadení jaderných prostředků nepřítel, tak i ochrana proti nim se musí odpovídat tím způsobem zabezpečit. Takové druhy zabezpečení jako průzkum, maskování, žení, chemické, hydrometeorologické, topografické, týlové a jiné musí současně a v nutné míře vytvářet vojskům nezbytné podmínky jak k napadení jaderných prostředků nepřítel, tak i k ochraně proti nim. To znamená, že ochrana je sama objektem zabezpečení.

Pro takové chápání úlohy a místa ochrany proti jaderným zbraním jsou vytvořeny všechny potřebné podmínky. V teorii a praxi jsou dosti plně rozpracovány operačně taktická opatření k ochraně, která jsou vyjádřena v rozhodnutí k bojové činnosti. Všechna speciální vojska i odpovídající služby mají určité povinnosti k zabezpečení jak aktivních forem boje s jadernými zbraněmi, tak také ochrany proti nim. Oficiální uznání ochrany proti jaderným zbraním jako součásti obsahu bojové činnosti bezpochyby zvyšuje její úlohu a význam (jak tomu bylo s PVO a PTO).

Je na místě vzpomenout, že v padesátých letech byl zamítnut v sovětském vojenském umění názor, že jaderné zbraně jsou prostředkem zabezpečení bojové činnosti na taktickém stupni, a rozhodně bylo stanoveno, že touto zbraní se musí plnit nejdůležitější úkoly jak v operaci, tak i v boji. V plné míře se to vztahuje i na boj s jadernými zbraněmi nepřítel. Ani v podobě napadení, ani v podobě ochrany nemůžeme takový boj zkoumat jako zabezpečení bojové činnosti, protože je částí jejího obsahu.

Jak v teorii vojenského umění, tak i v praktické činnosti velitelů a štábů vyplývá organizace boje s jadernými zbraněmi z nedělitelnosti procesu napadení a ochrany. V rozhodnutích k bojové činnosti se obvykle určují konkrétní opatření (operačně taktického charakteru) jak k ničení jaderných prostředků nepřítel, tak i k ochraně proti nim; plány náčelníků speciálních vojsk a odpovídajících služeb obsahují opatření jejich všestranného zabezpečení.

Tyto zásady můžeme v plné míře aplikovat také na radioelektronický boj (REB), který v současné době zabýváme mezi druhy zabezpečení bojové činnosti. Představuje navzájem spojenou aktivní činnost co do cílů, místa a času ke zjišťování, ničení a umlčování radioelektronických systémů (velení vojskům a zbraním) nepřítel, ale dále činnost k ochraně vlastních elektronických prostředků. Radioelektronický boj tak objektivně vytváří určitou část obsahu soudobé bojové činnosti. Úkoly silám a prostředkům radioelektronického boje určujeme v rozhodnutí k bojové činnosti a tento boj, tak jako každý jiný, musíme všestranně zabezpečovat.

Na základě těchto závěrů můžeme zkoumat podstatu pojmu „zabezpečení bojové činnosti“. Předem však ještě několik slov o samotném termínu.

V encyklopedickém slovníku a rovněž v slovníku ruského jazyka je uvedeno, že „zabezpečení“ v kterékoli oblasti činnosti chápeme jako:

- zásobování kohokoli k jakékoli činnosti materiálními prostředky,

- vytvoření komunikací potřebných podmínek k uskutečnění této činnosti.

V souladu s tímto určením pojem „zabezpečení bojové činnosti“ musí znamenat dostatečné materiální zásobování vojsk, která vedou bojovou činnost, a vytvoření potřebných podmínek k úspěšnému splnění určených bojových úkolů.

Není těžké vysvětlit, co chápeme pod materiálním zásobováním vojsk, která mají stanovena určitý bojový úkol. Jde především a zejména o to přisunout jim k určitému času:

- dostatečné množství výzbroje a bojové techniky,

- potřebné množství odpovídající munice,

- spojovací prostředky,
- PHM,
- proviant,
- výstrojí, ženijní, chemický a zdravotnický materiál,
- dopravní prostředky,
- opravárenské síly a prostředky,
- různý jiný materiál, nezbytný pro vojska k životu a úspěšné činnosti při plnění určených bojových úkolů.

Zabezpečení bojové činnosti v oblasti materiálně technického zásobování uskutečňuje celá řada služeb odpovídajících orgánů speciálních vojsk, jako např. ženijních, chemických, spojovacích atd.

Značně složitější je situace s určením obsahu podmínek nezbytných k úspěšnému vedení bojové činnosti. Samotný pojem „podmínky“ je velmi obsažný, používaný v mnohých významech, avšak v daném případě je důležité jej chápat jako zásady, které tvoří základ jakékoli činnosti, dále také ve smyslu opatření, na kterých závisí úspěch této činnosti.

V současné době je rozpracovaný a několikrát zkušenostmi ověřený komplex podmínek, které zabezpečují úspěšné vedení bojové činnosti všemi druhy ozbrojených sil, i pozemními vojsky. Tyto podmínky jsou vytvářeny ve značné míře uskutečňováním značného množství opatření, která tvoří obsah velení vojskům a stranickopolitické práce. Mezi ně patří:

- opatření k udržování vysoké bojové pohotovosti vojsk a vysoké úrovně morálně politického stavu vojsk;
- organizace číselnědome bojové přípravy;
- neustálá znalost situace, bojových úkolů a způsobů jejich splnění u vojsk;
- nepřetržitá součinnost sil a prostředků v průběhu plnění bojových úkolů a další podrobná činnost velitelů, štábů a politických pracovníků.

Avšak vojenská věda stanoví, že velení vojskům a politická práce nepatří k zabezpečení, ale považuje ji za samostatnou oblast činnosti.

Historicky vzniklo, že zabezpečení ve smyslu vytvoření podmínek, nutných k úspěšnému vedení bojové činnosti, je uskutečňováno hlavně rozsáhlým komplexem opatření, která tvoří obsah činnosti speciálních sil a prostředků. Můžeme vyčlenit tyto druhy takového zabezpečení.

Průzkum všeho druhu a určení, který získává údaje o nepříteli, terénu, radiační, chemické, zdravotnicko-epidemiologické, fyzikálně geografické a hydrometeorologické situaci a tím vytváří podmínky pro včasné přijetí zdůvodněných rozhodnutí a plánování bojové činnosti a rovněž pro účinné bojové použití sil a prostředků, které jsou k dispozici.

Maskování, jehož úkolem je ukrýt před nepřítelem vlastní vojska a vojenské objekty, zmást nepřítele o rozmístění a situaci vojsk, o jejich stavu, plánech, místu a charakteru činnosti. Účinné maskování vytváří podmínky pro nenadálé vedení úderů na nepřítele a pro ochranu vlastních vojsk a objektů.

Ženijní zabezpečení je rozsáhlý komplex opatření, jejichž cílem je zvýšit účinnost bojového použití vojsk, jejich manévrovosti, odolnosti, účinné využití zbraní a bojové techniky, ochranu vojsk a objektů proti ničivým účinkům všech druhů zbraní a ztěžovat jeho činnost.

Řada nutných podmínek k úspěšnému vedení bojové činnosti se vytváří komplexem speciálních opatření, která tvoří obsah takových druhů zabezpečení, jako chemické, raketové, technické, hydrometeorologické, topo-geodetické atd.

Zkoumané zásady nám umožňují stanovit, že zabezpečení bojové činnosti je dostatečně materiálně technické a další zásobování, a rovněž vytvoření podmínek nutných k úspěšnému splnění bojových úkolů vojsky.

Tato definice podle našeho názoru objasňuje nejen podstatu pojmu „zabezpečení bojové činnosti“, ale i jeho cíl. Kromě toho je v ní dostatečně odražena specifika činnosti zabezpečení, která ji odlišuje od kterékoli jiné činnosti v bojové situaci.

Zkušenosti válek a poválečných cvičení svědčí o tom, že hlavní část opatření k zabezpečení bojové činnosti uskutečňují hlavně a především speciální vojska a různé služby; v řadě případů však tento úkol plní jednotky a útvary hlavních druhů vojsk (např. pro průzkum bojem, k demonstrační činnosti, odstraňování následků použití nepřátelských prostředků hromadného ničení atd.). Na druhé straně, v některých případech jednotlivé jednotky speciálních vojsk (např. průzkumné, ženijní, chemické a další) je možné použít ke splnění bojových úkolů, tj. vést boj,

bojovou činnost. Přitom jsou jim tyto úkoly určovány ne v pokynech pro zabezpečení, ale v rozhodnutí k bojové činnosti, která musí být všestranně zabezpečena.

Je pochopitelné, že tyto dílčí jevy nemohou být základem změny přímého předurčení průzkumných, ženijních a jiných speciálních vojsk a odpovídajících služeb, tj. zabezpečovat bojovou činnost. Ve složení průzkumných jednotek pozemních vojsk a letectva v současné době máme síly a prostředky, které jsou schopny a povinny nejen vést průzkum objektů nepřítele, ale také samostatně je ničit; stěží však takovou činnost můžeme a musíme zařazovat k zabezpečení.

Rovněž je známo, že jednotky a útvary motostřeleckých, tankových, raketových, dělostřeleckých a dalších druhů vojsk, která bezprostředně vedou bojovou

činnost, plní určitou část opatření k zabezpečení:

- vedou průzkum,
- uskutečňují maskování,
- samostatně se zakopávají,
- využívají ochranných vlastností terénu a různých prostředků ochrany proti zbraním nepřítele atd.

To však nemůže být důvodem k tvrzení, že by v současných podmínkách prakticky neexistoval rozdíl mezi pojmy „bojová činnost“ a „zabezpečení bojové činnosti“. Tento názor je v rozporu se zkušeností války a se zásadami soudobé teorie vojenského umění. Rozbor pojmů „bojová činnost“ a „zabezpečení“ ukazuje rozdíly jejich podstaty, obsahu a forem, rovněž jejich těsnou vzájemnou spojitost, což umožňuje cílevědomě pracovat k jejich zdokonalování.

Z toho všeho vyplývá, že ve vojenské teorii existují nedostatečně zkoumané otázky zabezpečení, což nepříznivě ovlivňuje praxi. Chybějící jednotlivé příznaky, podle kterých bychom přesně rozlišovali bojovou a zabezpečovací činnost vojsk, ztěžují správně chápat charakter soudobé bojové činnosti, úlohu a místo různých sil a prostředků v této bojové činnosti a nepodněcují ani rozpracování způsobů účinného boje s novými a zdokonalovanými druhy zbraní nepřítele.

Problém zabezpečení bojové činnosti je aktuální pro všechny druhy ozbrojených sil a druhy vojsk. Každý z nich má však své zvláštnosti, které vyžadují odpovídající rozpracování.

z kapitalistických armád

PRŮZKUM V ZÁPADONĚMECKÉ DIVIZI

Západoněmecká armáda považuje průzkum za nejdůležitější druh zabezpečení bojové činnosti. Jeho cílem je získat v co nejkratší době spolehlivé informace o protivníkovi. Dosažení tohoto cíle se uskutečňuje stanovením a splněním jednotlivých úkolů průzkumu.

Úkolem průzkumu je zjistit druh, sílu, složení, prostory rozmístění a charakter činnosti jednotek a útvarů protivníka se zvláštním zaměřením na prostředky jaderného napadení. Jedním z důležitých, trvale platných úkolů průzkumu je udržet nepřetržitý dotyk s protivníkem a napomáhat upřesnění situace u sousedů.

Průzkum se vede nepřetržitě, aktivně a s maximální intenzitou. Hlavní úsilí se vytváří na těch směrech nebo v těch prostorech, které jsou v dané situaci rozhodující. K získávání zpráv o protivníkovi se v širokém měřítku využívají technické prostředky průzkumu. Nejdůležitějšími zásadami řízení průzkumu jsou centralizace plánování a komplexnost průzkumné činnosti.

K hlavním průzkumným orgánům patří pozorovatelé, pozorovací hlídky, pátrací vozidla průzkumné hlídky, skupiny hloubkového průzkumu, důstojnické průzkumné hlídky a stanoviště pátrání, odposlechu a zaměřování. Mezi průzkumné orgány rovněž patří přepadové a úderné jednotky a jednotky vyčleněné k výpadu, popř. průzkumu bojem.

Útvary a svazky západoněmecké armády vedou **taktický průzkum**. **Taktický průzkum**, který se obecně dělí na pozemní a vzdušný, zahrnuje tyto základní druhy průzkumu: bojový, vedený obrněnými průzkumnými jednotkami, dělostřelecký, hloubkový, rádiový a radiotechnický, radiolokační (vzdušného prostoru), ženiiní a radiační chemický a biologický. Nedílnou součástí je i kontrarozvědka a činnost jednotek vojenského zpravodajství.

Bojový průzkum je základním a také nejšířeji využívaným druhem průzkumu. Vedou jej všechny jednotky bez zvláštního rozkazu. Výsledky bojového průzkumu mají obvykle jen místní a časově omezený význam, společně s hlášeními

Kapitán ing. František Adamec

však doplňují celkový přehled o situaci. Těžiště bojového průzkumu je na stupních družstvo až prapor.

Průzkum vedený obrněnými průzkumnými jednotkami je podle ustanovení polního řádu západoněmecké armády zvláštním druhem průzkumu. Úkoly tohoto druhu průzkumu plní především průzkumný prapor divize a průzkumné čtyři brigád, nejčastěji přímo v sestavě protivníka. Cílem průzkumu obrněnými průzkumnými jednotkami je navázat a ve všech situacích udržet dotyk s protivníkem, upřesnit rozmístění a činnost jeho hlavních sil a průběžně předávat zprávy o nejdůležitějších objektech. V některých případech mohou průzkumné orgány plnit i dílčí úkoly dělostřeleckého průzkumu, popř. radiálního, chemického a biologického průzkumu.

Dělostřelecký průzkum vedou především průzkumné jednotky dělostřelectva. K plnění některých úkolů se však často využívá i vojskové letectvo. Hlavním úkolem dělostřeleckého průzkumu je zabezpečit dostatek kvalitních podkladů pro účinnou palbu dělostřelectva. K nejdůležitějším druhům dělostřeleckého průzkumu patří radiolokační průzkum (ke zjišťování pozemních cílů, palebných postavení střelících minometů a dělostřelectva protivníka a k řízení vlastní palby), zvukoměrný a optický průzkum a průzkum bezpilotními prostředky.

Hloubkový průzkum se vede v sestavě protivníka speciálně vycvičenými průzkumnými orgány — skupinami hloubkového průzkumu. Cílem je zjistit rozmístění prostředků jaderného napadení, ničit nebo rušit vedení a spojení, upřesnit rozmístění vojsk v prostorech, popř. jejich

přesuny a dělat průzkumně diverzní činnost.

Rádiový a radiotechnický průzkum umožňuje získávat důležité zprávy o protivníkovi vyhodnocením provozu technických zařízení vyzařujících elektromagnetickou energii. Rádiový a radiotechnický průzkum pracuje nezávisle na denní době a meteorologických podmínkách a prostředky průzkumu jsou jen obtížně zjistitelné.

Ženíjný průzkum zjišťuje ráz a stupeň ženíjního vybudování postavení a prostorů zaujatých vojsky protivníka, systém zážrasů, upřesňuje stav komunikací, vodních překážek a možnosti jejich překonání, průchodnost terénu pro bojovou techniku, rozsah zničení v prostorech jaderných úderů apod. Dělí se na povšechný a podrobný. Povšechný ženíjný průzkum vedou všechny jednotky a útvary a jejich průzkumné orgány doplněné ženíjnými instruktory. Úkoly podrobného ženíjního průzkumu plní speciálně vycvičené ženíjní jednotky. Zvláště důležité a časově náročné úkoly ženíjního průzkumu může plnit vojskové nebo taktické letectvo, popř. bezpilotní prostředky průzkumu.

Radiální chemický a biologický průzkum se organizuje s cílem včas zjistit rozsah a stupeň zamoření terénu a ovzduší radioaktivními a otravnými látkami i bojovými biologickými prostředky. Potřebné údaje se získávají zejména pozorováním a přímou obhlídkou s využitím odpovídajících průzkumných technik, kterou lze podle potřeby umístit také v letounech a vrtulnících nebo i bezpilotních průzkumných prostředcích. Získané poznatky mohou mít značný vliv na rozhodnutí velitele.

Možnosti průzkumu na stupni divize

Hlavním řídicím orgánem průzkumu na stupni divize západoněmecké armády je náčelník zpravodajského oddělení a kontrarozvědky, který zodpovídá nejen za organizaci zpravodajského zabezpečení divize, ale i za realizaci kontrarozvědných opatření. V otázkách vzdušného průzkumu udržuje součinnost se styčným důstojníkem taktického letectva (ALO). Po odborné stránce mu je podřízen průzkumný prapor divize, četa vojenského zpravodajství a zpravodajští náčelníci brigád a divizních útvarů. V boji se zpravodajské oddělení a kontrarozvědky umísťují na hlavním velitelském stanovišti divize.

Průzkumné orgány se vytvářejí ze sil a prostředků brigád a z těchto divizních jednotek a útvarů: průzkumný prapor,

dělostřelecký pluk, protiletadlový oddíl, ženíjný prapor, rota OPZHN, letecká rota a četa vojenského zpravodajství.

Na stupni brigády se průzkumné orgány vytvářejí zejména ze sil a prostředků průzkumné čety brigády a z bojových praporů. Průzkumná četa je schopna vyčlenit až 5 průzkumných hlídek (PzH), které působí obvykle do vzdálenosti 20 km od čáry dotyku. Bojové prapory (mechanizované, tankové, motorizované, horské) vytvářejí průměrně po 3 průzkumných hlídkách. Hloubka jejich zasazení zpravidla nepřekročí 6 km.

Průzkumný prapor je nejdůležitějším průzkumným útvarem divize. Skládá se ze dvou průzkumných rot, jedné těžké průzkumné roty a z roty velitelské a služeb.

K plnění hlavního úkolu praporu — získávání průzkumných zpráv přímo v sestavě protivníka — jsou určeny obě průzkumné rot. Každá je schopna vytvořit až 11 průzkumných hlídek, obvykle 8 lehkých a 3 těžké. Některé průzkumné hlídky mohou být zesíleny družstvem radiolokačního průzkumu (z počtu rot velitelů a služeb), průzkumníky - chemiky, ženisty, popř. také předsunutými dělostřeleckými pozorovateli nebo leteckými návodčími. PzH průzkumných rot mohou působit až 80 km před čelem vlastních vojsk.

Těžká průzkumná rota je určena k vedení průzkumu bojem (úsek o šířce 1 200 metrů), zabezpečení proniknutí hlídek průzkumných rot do sestavy protivníka a k vytvoření hlavního úsilí v případě, že prapor vede boj na zdrženou, obranu nebo útok (může být použita také k ničení průzkumných skupin protivníka, které pronikly do vlastní sestavy, střežení důležitých prostorů, výjimečně i k zesílení PzH průzkumných rot). Zpravidla se používá jako celek a plní jediný úkol. I přes tuto zásadu je však schopna vytvořit 2—4 pohyblivé pozorovací hlídky (PPoH), které plní úkoly v blízkosti čáry dotyku.

Rota velitelská a služeb, kromě úkolů tylového zabezpečení, vytváří částí sil 4 až 5 stanovišť radiolokačního průzkumu pozemních cílů, které se umísťují 2 až 4 km od čáry dotyku. Zbývajícími silami a prostředky (dalších 4—5 stanovišť radiolokačního průzkumu) obvykle zesiluje PzH průzkumných rot. Dosah radiolokační roty je až 18 km.

Ze sil a prostředků průzkumného praporu lze celkem vytvořit 28—31 průzkumných orgánů, z toho 22 průzkumných hlídek (z toho 4—5 PzH s možností radiolokačního průzkumu pozemních cílů), 4 až 5 stanovišť radiolokačního průzkumu pozemních cílů a 2—4 pohyblivé pozorovací hlídky, přičemž až 30 % sil a prostředků může být v záloze průzkumu.

Štáb dělostřeleckého pluku je centrálním orgánem řízení dělostřeleckého průzkumu divize. Většina sil a prostředků průzkumu je soustředěna v průzkumném dělostřeleckém oddílu, menší část je začleněna ve smíšeném a raketovém dělostřeleckém oddílu.

Úkolem dělostřeleckého oddílu je zjišťovat koordináty cílů, poskytovat podklady pro řízení palby a vyhodnocovat její účinnost, vést meteorologický průzkum pro potřeby dělostřeleckého pluku a upřesňovat výsledky jiných druhů průzkumu. Hlavními průzkumnými jednotkami průzkumného dělostřeleckého oddílu jsou ra-

diolokační baterie, baterie zvukoměrného a optického průzkumu a baterie bezpilotních průzkumných prostředků.

Radiolokační baterie plní úkoly dělostřeleckého radiolokačního průzkumu. Radiolokační četa vybavená dvěma radiolokátory typu AN/TPS 33 je určena ke zjišťování pohyblivých cílů. Stanoviště radiolokačtorů se volí 2—4 km od čáry dotyku, dosah průzkumu je až 18 km (radiolokátory AN/TPS 33 jsou postupně nahrazovány radiolokátory typu RATAC, které mají dosah až 20 km). Radiolokační četa vybavená dvěma radiolokátory typu F. A. Nr 8 Mk2 (GREEN ARCHER) je určena ke zjišťování palebných postavení střílejších minometů a dělostřelectva protivníka a k řízení vlastní palby. Radiolokátory se umísťují v blízkosti palebných postavení, asi 4—8 km od čáry dotyku, dosah průzkumu je až 30 km.

Baterie zvukoměrného a optického průzkumu je určena ke zjišťování palebných postavení střílejších dělostřelectva a raketometů protivníka; za určitých podmínek se může podílet i na zastřelení vlastního dělostřelectva. Bojová sestava zvukoměrné čety se skládá ze 4—6 naslouchatelů, 1—2 stanovišť návěstných a vyhodnocovací ústředny. Naslouchatelny se umísťují průměrně 2—4 km od čáry dotyku, celková šířka zaměřovací základny je 8—12 km. Přenos signálů mezi naslouchatelny a vyhodnocovací ústřednou je bezdrátový. Dosah průzkumu je až 22 km.

Hlavním úkolem čety optického průzkumu je určovat palebná postavení raketometů, popř. též těžkého dělostřelectva protivníka. Bojová sestava čety se skládá ze 3—5 pozorovacích stanovišť a vyhodnocovací ústředny. Pozorovací stanoviště, obsazené pozorovacími hlídkami, se volí do 3 km od čáry dotyku, s mezerami mezi sebou asi 2—4 km. Celková šířka pozorovací základny může být 10—15 km. Pozorovací hlídky (PoH) jsou vybaveny dělostřeleckými průzkumnými obrněnými transportéry s výkonnou pozorovací a dálkoměrnou technikou. Dosah průzkumu je až 20 km.

Baterie bezpilotních průzkumných prostředků je vysoce výkonnou průzkumnou jednotkou, určenou k vedení vzdušného fotografického (denního i nočního) průzkumu. Prostor bojového rozmístění baterie je průměrně 10 km široký, 4—5 km hluboký a jeho čelo bývá ve vzdálenosti 3—5 km od čáry dotyku. V čelní části se umísťují dva startovací prostory; za každým z nich se volí s odstupem 2—3 km prostor přistání. Uprostřed sestavy je velitelské stanoviště.

Baterie je schopna během dvou hodin vypustit až 8 bezpilotních prostředků nebo při 24hodinovém provozu vypustit každou hodinu jeden prostředek. Vyhodnocené výsledky průzkumu lze získat za 40 až 60 minut (plánování a příprava letu 20 až 25 minut, vlastní let 10 minut, vyhodnocení 10–25 minut). Dosah průzkumu je 50–70 km.

Ze sil a prostředků smíšeného a raketonového dělostřeleckého oddílu divize lze celkem vytvořit až 15 dělostřeleckých pohyblivých pozorovatelů (DPP). Jejich úkolem je pozorováním vyhledávat vhodné cíle pro palbu baterie 203,2 mm houfnic, baterií 175 mm kanónů a raketometů LARS 110 mm, opravovat jejich zastřelení a účinnou palbu a předávat další poznatky průzkumného charakteru. Nejčastěji působí v těsné blízkosti dotyku.

Z počtu dělostřeleckého pluku divize lze celkem vytvořit 28–32 průzkumných orgánů, z toho až 15 DPP, 3–5 PoH, 4 až 6 naslouchatelů, 4 stanoviště dělostřeleckého radiolokačního průzkumu a 2 startovací zařízení bezpilotních průzkumných prostředků (celkem se 12 AN/USD 501).

Protiletadlový oddíl je jediným útvarům divize, který řeší otázky radiolokačního průzkumu vzdušného prostoru. Průzkumné prostředky, určené k získávání podkladů pro přehled o celkové vzdušné situaci, jsou soustředěny v průzkumné četě baterie velitelské a služeb (mimo to má každý PLDVK GEPARD jeden střelecký a jeden vyhledávací radiolokátor s dosahem 15 km).

Úkolem průzkumné čety je vést radiolokační průzkum vzdušného prostoru, vyhodnocovat údaje o vzdušné situaci získané z vlastních i součinnostních zdrojů a zabezpečovat nepřetržitou informaci palebných prostředků oddílu. bojová sestava čety se skládá ze stanoviště přehledového radiolokátoru AN/TPS 1E, tří stanovišť radiolokátorů pro zjišťování nízkoleteckých cílů MPDR 30 (mobilní varianta) a vyhodnocovací ústředny, která je součástí veli-

teelského stanoviště protiletadlového oddílu. Radiolokátor AN/TPS 1E se umísťuje asi 15 km od čáry dotyku a má dálkový dosah 300 km a výškový 12 km. Radiolokátory MPDR 30 mají dosah 30 km a výškový 3 km.

Ženíjní prapor může vytvořit celkem až 16 průzkumných orgánů, z toho 14 ženíjných průzkumných hlídek (ŽPZH) a 2 ženíjní průzkumné hlídky potápěčů. Průzkumné hlídky plní úkoly převážně ve vlastní sestavě, některé však mohou být začleněny i do PZH průzkumného praporu a působit v týlu protivníka. Dílčí úkoly mohou plnit i v součinnosti s leteckou rotou divize.

Rota OPZH je schopna k plnění úkolů radiálního chemického a biologického průzkumu vyčlenit 4 chemické průzkumné hlídky (CHPZH), které působí zpravidla v sestavě vlastních vojsk. Jejich činnost je zaměřena zejména na průzkum pochodových os a prostorů rozmístění. Výjimečně může být některá CHPZH začleněna i do sestavy průzkumné hlídky průzkumného praporu. Průzkum, zvláště radiální, podle potřeby vedou síly rotu OPZH též v součinnosti s leteckou rotou divize.

Letecká rota zabezpečuje plnění úkolů průzkumu průměrně 2–4 vrtulníky, které umožňují zejména vzdušné pozorování, popř. fotografický průzkum protivníka, nejčastěji za letu nad vlastním územím ve výškách 50–2 000 m. V řadě případů mohou být průzkumné lety využity i k plnění úkolů dělostřeleckého, ženíjního a radiálního chemického a biologického průzkumu; nevylučuje se však ani možná součinnost s PZH průzkumného praporu, působícími v sestavě protivníka. Počítá se, že dosah průzkumu může být až 10 km.

Četa vojenského zpravodajství organizuje výsledky zajatců a přeběhlíků, vyhodnocuje ukořistěné dokumenty a zodpovídá za sběr a technické vyhodnocení ukořistěného materiálu. Je schopna rozvinout až 5 pracovišť vojenského zpravodajství, z nichž některá mohou být přidělena i brigádám.

☆

Velení západoněmecké armády věnuje značnou pozornost zabezpečování trvalého růstu kvality sil a prostředků průzkumu. Za nejdůležitější opatření skutečně v posledním období na stupni divize je nutné považovat vyzbrojování průzkumných praporů obojživelnými průzkumnými vozidly SPz 2 (LUCHS), vybavení zvukoměřných jednotek technikou zabezpečující

bezdrátový přenos zachycených signálů, začlenění speciálních pozorovacích transporterů vybavených laserovou technikou k jednotkám optického průzkumu, nahrazování radiolokátorů AN/TPS 33 modernějšími radiolokátory RATA, zabezpečení infraprůzkumu bezpilotním prostředkem AN/USD 501 a vybavení protiletadlového oddílu radiolokátory ke zjišťování nízkoleteckých cílů.

RACIONALIZACE, MANIPULACE, BALENÍ, SKLADOVÁNÍ A ZÁSOBOVÁNÍ VOJSK SPOJOVACÍM MATERIÁLEM

Plukovník ing. Vladimír Hruška
s kolektivem

V soudobých bojových podmínkách se nepřetržitě zvyšují požadavky na materiální a technické zabezpečení vojsk. Nejvíce se to projevuje v zásobovacím procesu, zejména v požadavcích na manipulaci, přepravu, balení, ochranu a skladování materiálu.

Z těchto důvodů jsme přistoupili již v roce 1972 ke zpracování „Plánu racionalizačních opatření v manipulaci, skladování a zásobování vojsk spojovacím materiálem“, který obsahoval (kromě jiného) tyto základní problémy:

- komplexní řešení racionalizace zásobovacího procesu od výrobce k uživateli (přímý tok materiálu, tvorba skladových a manipulačních jednotek, normalizace obalových prostředků, plánování, zpracování katalogů apod.);

- mechanizaci a automatizaci skladového provozu (efektivnější využívání skladu, pracovních sil, výpočetní techniky apod.);

- zabezpečení stoprocentní paletizace materiálu do roku 1972 zejména v ústředním skladu;

- efektivní využívání nově zaváděných mechanizačních prostředků (odstranění těžké a nebezpečné práce a úspora pracovních sil, mechanizačních a dopravních prostředků);

- využívání moderních balicích strojů a účinných obalových materiálů, které odolávají klimatickým podmínkám a ostatním agresivním vlivům prostředí;

- využití kontejnerového dopravního systému pro přepravu a dočasné skladování zásob spojovacího materiálu.

Vzhledem k plánované výstavbě nového ústředního skladu jsme zaměřili pozornost na čtyři body plánu racionalizačních opatření, které jsou již dnes v podstatě vyřešeny.

V současné době ověřujeme některá balicí zařízení a technologické postupy balení pro dlouhodobé skladování (bod 5).

Při řešení kontejnerového dopravního subsystému přikročíme k vytvoření předpokladů jak v rámci ČSLA, tak i v civilním sektoru (budování kontejnerových překladišť, vybavení speciálními přepravními vozidly, zdvihacími zařízeními ap.). Zatím s úspěchem využíváme zavedený systém veřejné přepravy v ČSSR (pošta, automobilní doprava, železnice) i přímý odběr útvarů, případně dovoz materiálů dopravními prostředky ústředního skladu.

K systémovému řešení zásobovacího procesu jsme vytvořili pracovní tým, složený z pracovníků správy spojovacího vojska, ústředního spojovacího skladu, projekčního střediska, výpočetního stře-

diska, projekčního střediska a zástupců spojovacího vojska vojenských okruhů.

Jelikož systémové řešení zásobovacího procesu si vyžádalo rozšíření, popř. zavedení nových činností (plánování a uzavírání hospodářských smluv, zpracování a tisk katalogů, zpracování a ošetřování programů, přípravu vstupních dat apod.), změnili jsme ústřední sklad na Zásobovací základnu, která plní jak základní, tak nové odborné činnosti.

Stavební a technologické řešení skladu

Stavebně je sklad řešen jako **halová budova** prefabrikované konstrukce s modely 12X18 m a světlou výškou 4,6 a 12 m podle použitého skladovacího a technologického zařízení. Je rozdělen na dvě základní části — skladovou část o výšce 6 a 12 m a část pomocných provozů o výšce 4 m.

Ve skladové části jsou umístěny jednotlivé „sklady — zóny“ s různým technologickým zařízením podle charakteru skladového materiálu. Jsou oddělena dráteným pletivem, popř. zděnou příčkou, pokud to skladovaný materiál vyžaduje (např. akumulátory).

V části „**pomocných provozů**“, kde je hlavní vchod do objektu, je umístěno především přejímací oddělení, dále oddělení pro technickou kontrolu, pomocné dílny, prostory pro garážování a údržbu vysokozdvížných vozíků, hygienická zařízení ap. Celým skladem jde průjezdní ulice 6 m široká, před čelem skladu jsou dvě hydraulické rampy pro vykládku a nakládku vozidel (celý sklad je na úrovni vozovky bez stálých ramp).

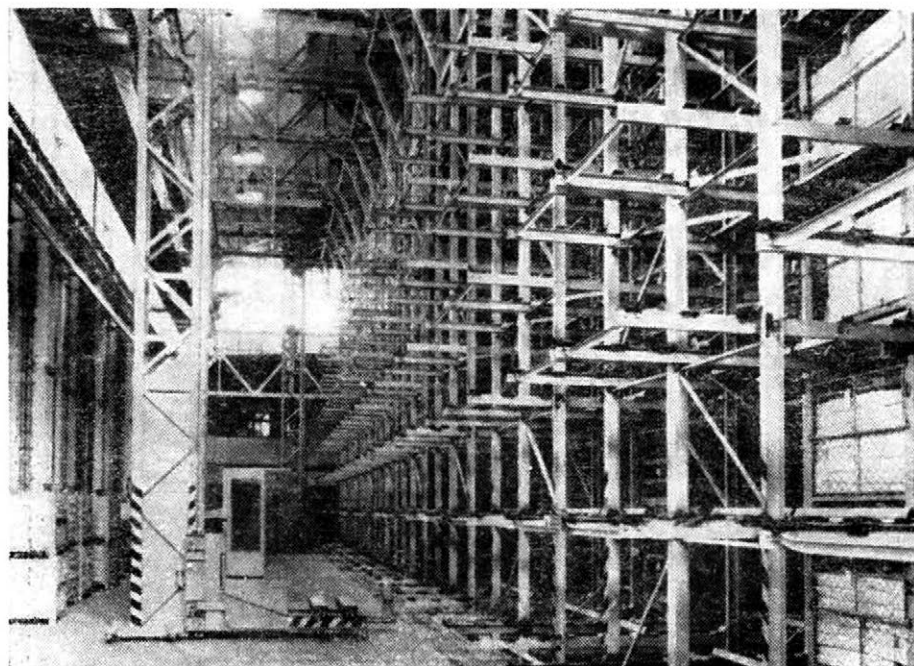
Základním technologickým zařízením ve skladové části jsou zakladače a vysokozdvížné vozíky.

V takové části skladu jsou použity dva druhy zakladačů:

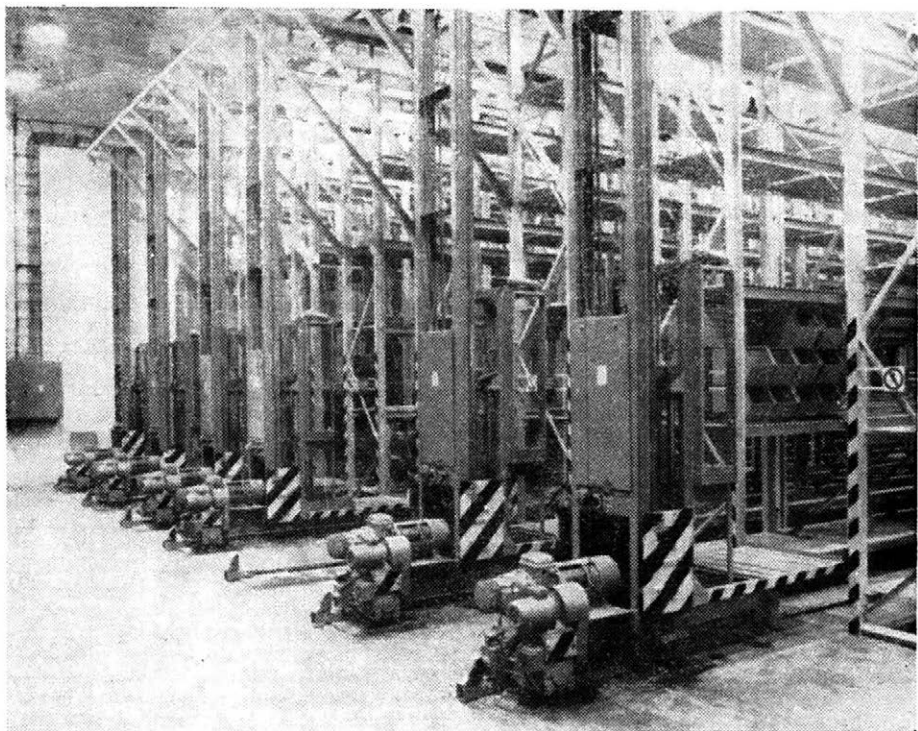
1. Zakladač RZP 1 000, výrobce Transporta Chrudim, pro nosnost 1 000 kg. Je umístěn v regálové zóně světlé výšky 12 m.

Na obr. 1 vidíme jak hlavní zakladač, tak i regálovou konstrukci.

Zakladač je určen pro manipulaci s celými paletami. Je zavěšen na konzolové nřesuvně, která mu umožňuje přejíždění z jedné regálové uličky do druhé. Ovládání je jak ruční, tak poloautomatické (obsluha předvolí příslušnou buňku a zakladač si sám dojede po nejkratší dráze).

Obr. 1

Obr. 2

2. Zakladače RZK 160, výrobce Transporta Chrudim, pro nosnost 169 kg, umístěné v regálové zóně pro „zkosené bedny“. Skladová zóna má světlovýšku 6 m.

Na **obrázku 2** vidíme jednotlivé zakladače — regály i zkosené bedny. Každou uličku obsluhuje jeden zakladač. Sklad je určen pro uložení materiálu drobnějšího charakteru s ručním odběrem ze zkosené bedny obsluhou zakladače. Ulice mezi regály má šířku pouze 90 cm.

Palety a materiál k zakladačům přivázejí **vysokozdvíhací vozíky** bulharské výroby EV426, nosnosti 1 000 kg a celkové výšce zdvihu 4 500 cm. Tyto vozíky jsou také hlavním manipulačním prostředkem pro materiál vkládaný v paletách do regálů v oddělených skladech nebo na volnou skladovací plochu. Tato volná plocha umožňuje skladování materiálu, který přesahuje rozměry palety nebo jej můžeme s výhodou skladovat blokově.

Ve většině **zón skladu** je pro skladování použito regálů, buď speciálních pro použité zakladače, nebo přestavitelné VD-750 (výrobce KOVO CHEB).

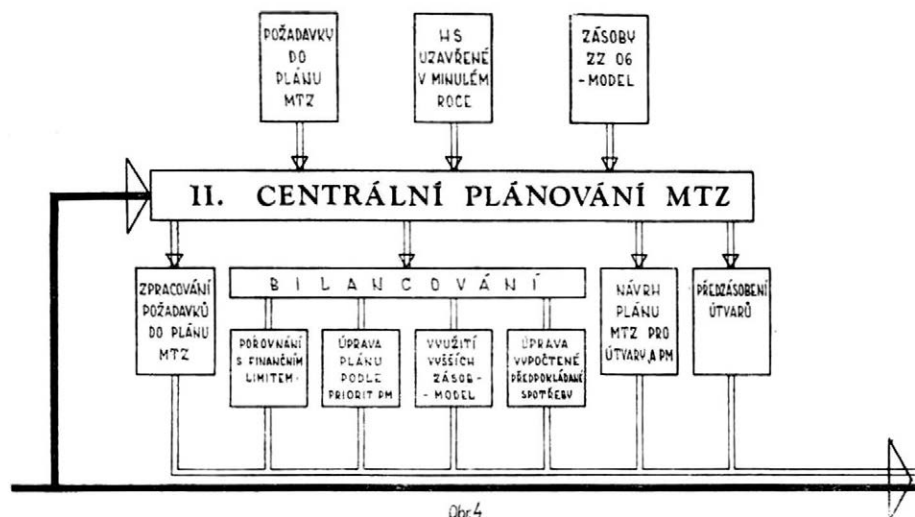
V celém skladu, kromě zóny malých zakladačů, je uplatněn „**variabilní způsob skladování**“, tzn. určitý materiál nemá předem vyhrazeno stálé místo. Můžeme využít kteréhokoli skladovaného místa (volné buňky).

V zóně malých zakladačů, který je určen především pro drobné výdeje, má každý materiál určenou jednu zkosenou bednu (malou nebo velkou).

Příjem a expedice materiálu, která je umístěna v části pomocných provozů, je vybavena řadou drobnějších technologických zařízení, především pro kusovou kontrolu a přebalování materiálu, pro označování materiálu skladovacími štítky apod.

Organizace a řízení skladu

Základním znakem popisovaného skladu je denní využívání samočinného počítače ZPA600 pro řízení skladu. V současné době řídí samočinný počítač základní skladové operace, zpracovává odbytovou agendu (rozdělování materiálu

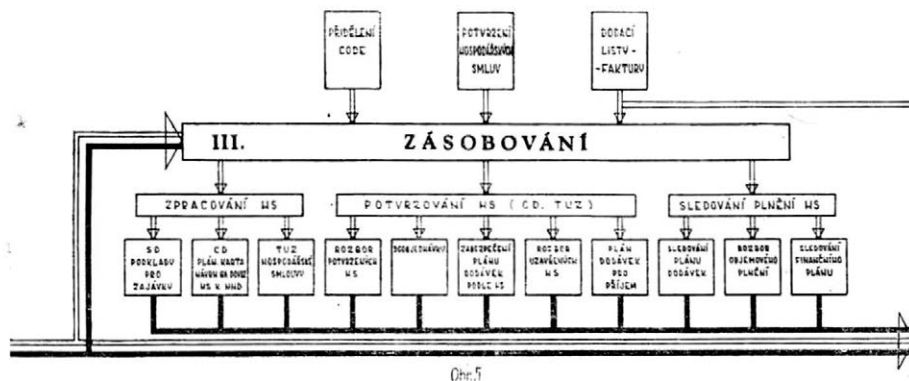
Obr.4

dokladů, zpracovaných na organizačním automatu CONSUL 253, zaznamenává ve své paměti všechny účetní pohyby materiálu. O své práci dává materiálové účtárně (jedna pracovnice) a všem vedoucím jednotlivých skladů výkaz. V něm jsou uvedeny všechny zúčtované položky v množství (hodnotě) a na závěr je hodnotově vyjádřen počáteční stav, jednotlivé druhy pohybů (vnější a vnitřní příjem a výdej) a konečný stav. Tento „konečný stav“ musí souhlasit s „počátečním stavem“ druhého dne.

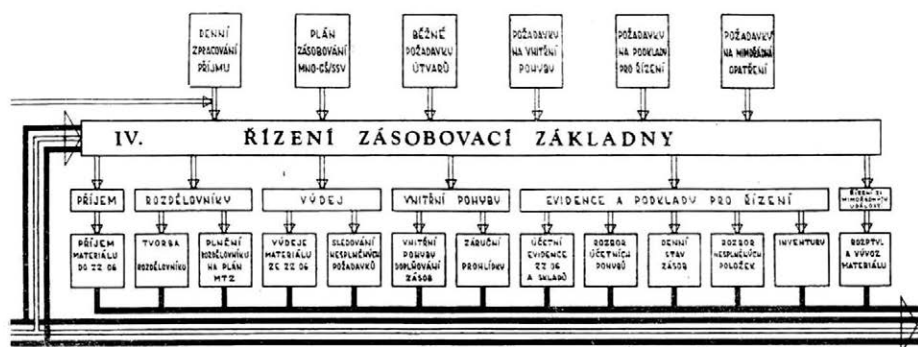
Jmenovaným orgánům tedy k „účtování“ zbývá pouze překontrolovat, zda všechny doklady jsou ve výkaze správně uvedeny.

Vedení skladu i jednotlivých zón má denně přehled o obratu materiálu a o celkových zásobách v korunovém i váhovém vyjádření. Kromě toho může počítač na vyžádání uvést stavy jednotlivých materiálů a jejich rozložení v zásobách. Tento přehled není tak důležitý, protože počítač sám vyřizuje zakázky odběratelů. Porovnává jejich požadavky se zásobami, zkoumá jejich oprávněnost a vystavuje vykladňovací příkazy i účetní doklady. Pokud zásoby daného materiálu nestačí, krátkí požadavky materiálu odběratelů podle stanovené preference (pořadí a důležitosti).

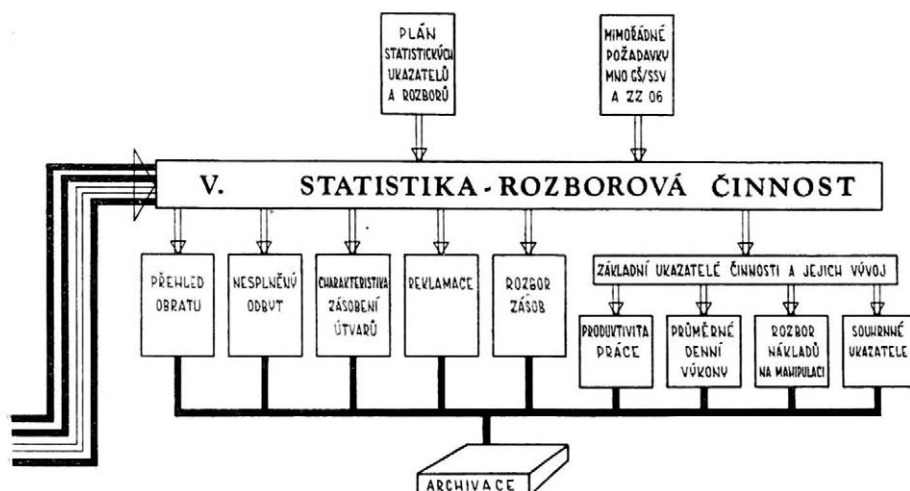
Všechny „nesplněné“ požadavky vede jednak dále v evidenci (útvary tedy nemá

Obr.5

Obr.6

Obr.7

požadavek opakovat) a jednak vyžaduje jejich zabezpečení. Jakmile jsou chybějící materiály dodány, ihned zabezpečuje jejich vyskladnění příslušným útvarům. O všech těchto a řadě dalších operací vede ve své paměti hlavní data, aby mohl ve stanovených dobách vystavit potřebné statistické rozborů o pohybu materiálu, obratu zásob, produktivitě práce a manipulačním výkonu jednotlivých zón i celého skladu, aby mohl porovnávat jednotlivé odběratele (útvary) co do rozsahu i sortimentu odebraného materiálu.

Počítač je vítaným pomocníkem i v řadě dalších činností. Jejich popis však přesahuje rozsah tohoto článku. Vidíme, že tento nový prvek řízení byl plně zapojen

do celkového řídicího a technologického procesu automatizovaného skladu. Podle dosud získaných zkušeností můžeme konstatovat, že bez něj by nový sklad nemohl zabezpečit dané mu úkoly.

Závěrem chci upozornit na racionalizační výsledky dosažené za toto krátké období využívání nového systému zásobování:

— přímý tok materiálu k útvarům umožnil ušpřit pracovní síly zařazené v okružových skladech a převést je na ty činnosti, které byly limitovány nedostatkem pracovních sil (likvidace materiálu, kontrola, demontáž kombinovaných souprav apod.);

— přímé zásobování útvarů umožnilo značně omezit zásoby u vojsk (na 30 % původních ročních zásob);

— počet zásobovacích cyklů se zvýšil na šestinásobek oproti roku 1971 při stejném počtu pracovních sil v Zásobovací základně;

— uchovávají se statistické údaje několik let zpátky, což vytváří možnost pro objektivizaci spotřebních norem, optimalizaci zásob a maximální přesnost při rozhodovacím procesu;

— je zajištěna dobrá hodnotová kontrola, veškerý materiál je oceněn a tak všechny manipulační úkony jsou sledovány základními ukazateli, korunou a vahou;

— je dokonalý přehled o obratovosti materiálu, stavu zásob a spotřebě, což umožňuje řídit výši zásob v optimálním sortimentu a množství;

— kontrolní statistické sestavy umožňují náročnou kontrolu hospodaření a evidenci materiálu u útvarů v náhodně zvolené době i u útvaru zařazeného do systému.

Stanovených cílů jsme dosáhli díky týmové práci, zájmu a obětavosti pracovníků, jejich odvaze, protože museli mnohdy riskovat, jelikož v té době nebyly zkušenosti ani nebylo kde co převzít. Slova uznání vyslovili též příslušníci spřátelených armád, kteří Zásobovací základnu v uplynulé době navštívili.

СОДЕРЖАНИЕ

Подполковник Ян Полашек

Великая Октябрьская социалистическая революция и социальный прогресс 3

Автор разбирает философские аспекты общественного прогресса, а также идеи исторического прогресса до и после Великой Октябрьской социалистической революции. Исходя из указанного, автор рассматривает Великую Октябрьскую социалистическую революцию, как предел в мышлении людей и ускорении прогресса в практике.

Подполковник Йиржи Гржебичек

Критика буржуазного понимания роли народных масс в современных войнах 9

На основе проблем связанных с установлением соотношения буржуазии к массам и их роли в войне, автор разбирает мнения некоторых буржуазных военных теоретиков и идеологов по вопросам строительства армии, идеологической обработки народных масс и материальной заинтересованности.

Подполковник Олдриж Малер, кандидат военных наук, доцент

Система научных знаний о войне и армии и военная историческая наука 14

Автор подводит итоги дискуссии о предмете и содержании советской военной науки, уделяя особое внимание отношению военной и военно-исторической науки. Он решает основные методологические вопросы, а также вопросы отношения, указывает на неясные места этой проблематики и подчеркивает значение указанной дискуссии для нашей военной и исторической науки.

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Полковник Винцент Василко

Контрудар в оборонительной операции общевойсковой армии 19

Автор статьи разбирает некоторые положения устава Опер-1-1, касающиеся подготовки и проведения контрудара, выдвижения дивизий второго эшелона на рубеж ввода для контрудара, а также возможности времени для его проведения.

Подполковник Пржебек Ворличек, кандидат военных наук

Гражданская оборона 28

Автор, исходя из характеристических черт возможной войны, рассматривает место, роль, цель и задачи гражданской обороны в системе обороны государства, а также цель, содержание и принципы выполняемых задач по защите населения в ракетно-ядерной войне.

Подполковник Ярослав Пех

Оценка радиоэлектронной обстановки 37

Автор, на основе разбора содержания радиоэлектронной обстановки, разбирает значение подготовки и ведения борьбы с радиоэлектронными средствами противника, оценки радиоэлектронной обстановки для деятельности группы РЭБ и командующего для принятия оптимального решения.

Подполковник Йосеф Шебеста	
Деятельность территориальных штабов во время войны	44
Автор, на основе опыта работы общевойсковых штабов в полевых условиях, рассматривает деятельность территориальных штабов, обращая особое внимание на метод работы этих штабов и параллельное планирование.	

Подполковник Йосеф Фанфуле, кандидат военных наук подполковник Йосеф Попелка, кандидат военных наук	
Автоматизация и механизация управления и подготовка штабов войск ПВО наземных войск	51
Авторы, исходя из характеристики развития способов и средств управления в современных условиях, анализируют состояние подготовки штабов ПВО в настоящее время, указывают на возможности дальнейшего ее усовершенствования, а также на некоторые задачи научно-исследовательской работы в этой области.	

Подполковник Милан Вашинка, кандидат военных наук	
Переправа вброд, под водой и по льду	55
Автор разбирает возможности переправ вброд, под водой и по льду в связи с форсированием водных преград. Особое внимание автор уделяет некоторым особенностям переправ под водой.	

Подполковник Зденек Страка, кандидат военных наук полковник Франтишек Сухи	
Некоторые вопросы повышения эффективности автомобильных соединений	59
Авторы, на основе оперативных учений, разбирают актуальную и сложную проблематику планирования и подвоза материальных средств в ходе ведения фронтовой наступательной операции.	

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

Сущность обеспечения боевых действий	65
---	----

ИНФОРМАЦИИ

Капитан Франтишек Адамец	
Разведка в армии ФРГ	71
Автор разбирает проблематику разведки в армии ФРГ, обращая особое внимание на масштаб соединения. Он рассматривает возможности сил и средств разведки противника.	

Полковник Владимир Грушка с коллективом	
Рациональная манипуляция, упаковка, хранение и снабжение материальными средствами войск связи	75
Статья информирует читателей о рациональной работе в области манипуляции с материальными средствами войск связи на центральной базе ЧНА, с использованием новейшей вычислительной и другой техники.	